

วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร

The Journal of Institute of Trainer Monk Development

ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

Vol.3 No.2 July-December 2020

ISSN: 2586-9841

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร มีนโยบายและพันธกิจเพื่อส่งเสริมบริการทางวิชาการด้านการฝึกอบรมแก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชีและบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงพุทธศาสนิกชนทั่วไป ให้เกิดการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อการพัฒนาตนและสังคม

1) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและผลงานทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ตลอดจนบทวิเคราะห์เชิงบูรณาการที่เสนอองค์ความรู้ใหม่ หรือแนวทางการพัฒนาสังคมและสังคม

2) เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางพระพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้หลักธรรมในเชิงวิชาการ

3) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านวิชาการของพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกา

กระบวนการพิจารณาบทความ

การพิจารณาคุณภาพ บทความที่ตีพิมพ์ลงวารสารได้ผ่านการพิจารณาและประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างน้อย 2 ท่าน แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

ประเภทของบทความ : บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความทั่วไปและการวิจารณ์หนังสือ

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ดร.

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร

กองบรรณาธิการ

พระครูโกศลศาสนบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาหมื่นจันทร์ ปุริสสุตโต, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ii วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาอดิเดช สติวโร,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาอภัย ฐิตวีริโย,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย,ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ดร.ประสิทธิ์ แก้วศรี	สถาบันพัฒนาพระวิทยากร
ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เจ้าของวารสาร : สถาบันพัฒนาพระวิทยากร ศาลาสันติวัคคีย์บริเวณบรมบรรพต (ภูเขาทอง)
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร 10100
website: <https://www.jitd.org/>
online journal:
e-mail: kittimetee@gmail.com, khwanchai.hem@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารสถาบันพัฒนาพระวิทยากรฉบับนี้เป็นปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563 โดยได้คัดเลือกบทความเผยแพร่ในฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ รวมทั้งหมด 8 บทความ โดยแต่ละบทความมีประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ

พระมหาวัลลภ วชิรวโส และพระครูปลัดภาณุวัฒน์ พลอยทรัพย์ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย” โดยบทความได้เสนอประเด็นเรื่องเกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ได้แก่ 1) คือด้านร่างกายควรมีศีลเป็นพื้นฐานเพื่อควบคุมความประพฤติทางกาย และวาจาให้ตั้งอยู่ในความดี 2) ด้านจิตใจควรจะมีสมาธิทำบุญใส่บาตร แบ่งปันความสุขทานุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อและมีน้ำใจ 3) ด้านสังคม และการอยู่ร่วมกันควรมีเมตตากรุณาอาศัยความเข้าใจและการมองโลกในแง่ดี 4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ควรเว้นจากอบายมุข 6 รู้จักจัดสรรทรัพย์ที่หามาได้มีเมตตาช่วยเหลือแบ่งปัน

พระมหาณัฐฐติ สงวนงาม และเกษริน บุตราได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “มโนทัศน์เรื่องแม่มดในเรื่องเล่าศาสนา” เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อทางศาสนาก็มีวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมที่ดีได้สร้างภาพให้ผู้หญิงเป็นไปตามความต้องการของผู้ชายผ่านทางภาษาศาสนาในคัมภีร์หรือวัฒนธรรมที่ได้เชื่อและยึดมั่นมายาวนาน ซึ่งในขณะนั้นผู้ชายมีอำนาจในการใช้ภาษาในการมีส่วนร่วมกับคัมภีร์ทางศาสนาและมีอำนาจในการกำหนดคุณค่าหรือความหมายกับสิ่งต่างๆ

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโรเขียนบทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” โดยบทความนี้ได้นำเสนอเกี่ยวกับการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมว่าระดับผู้บริหาร ขาดการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกว่าปัจจุบัน เป็นต้น ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ในระดับคณะครู ขาดความชำนาญและเทคนิคการสอน จึงควรจัดให้มีการนิเทศด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีเพิ่มเติม แก่ครูที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่โดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา

วันวิสาข์ ทิมมานพ และคณะเขียนบทความวิจัยเรื่อง “โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก ในผู้ติดเชื้อเอชไอวี โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี” ได้เสนอประเด็นอิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา ต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย โดยโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม พบว่า อิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา ต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม

พระสุพัฒน์ อนุโลโยเขียนบทความวิชาการเรื่อง “การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวไทยตามหลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนา” บทความนี้นำเสนอหลักธรรมสำหรับคู่สามีภรรยาปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน ได้ดีขึ้นตามหลักธรรมในทศ 6 โดยเฉพาะข้อสามีปฏิบัติหน้าที่ต่อภรรยา และภรรยาปฏิบัติหน้าที่ต่อสามี เพื่อส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาให้ถูกต้องตามทำนองครองธรรม แล้วชีวิตคู่ก็จะอยู่ครองความรักที่ยั่งยืนครอบครัว และสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข

แม่ชีธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัยเขียนบทความวิชาการเรื่อง “ข้อโต้แย้งเรื่องการรณฆาตในสังคมปัจจุบัน” ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องสิทธิกับการรณฆาต ที่มองว่าสิทธิกับการรณฆาตถูกพิจารณาในแง่ของสิทธิที่

จะตายของผู้ป่วยที่ถูกพิจารณาในแง่ของผู้สนับสนุนว่าควรให้มีสิทธิในการเลือกที่จะมีชีวิตหรือตายตามแบบอย่างมีศักดิ์ศรี และผู้คัดค้านที่พิจารณาในแง่ของการไม่สามารถจะให้สิทธิของชีวิตถ่ายโอนให้กับใครมาฆ่าได้ และแนวคิดเรื่องจริยธรรมกับการรณยุทธ ที่ยอมรับร่วมกันถึงความจำเป็นทางด้านการแพทย์ที่จะตัดสินใจฆ่ามันโดยมุ่งไปที่ความจำเป็นและประกอบด้วยเจตนาที่ดี อีกทั้งต้องเข้าใจผลกระทบที่จะตามมาในแง่ของกรรม

อุษคม เจียรจินดาเขียนบทความวิจัยเรื่อง “เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร” มีประเด็นนำเสนอที่น่าสนใจคือประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบไปด้วย 4 ข้อ อันได้แก่ 1. คุณภาพของงาน 2. ปริมาณงาน (quantity) 3. เวลา (time) 4. ค่าใช้จ่าย (cost) โดยผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ สามารถทำให้องค์การของผู้ปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้น จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ความแม่นยำ ความรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งเหตุผลทั้งหมดนั้นเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศต้องมีทัศนคติที่ดี ซึ่งการมีทัศนคติที่ดีทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น และนั่นเป็นเหตุผลให้ประสิทธิภาพด้านเวลาสูงขึ้นด้วย

สุกัญญา ดีทอง เขียนบทความวิจัยเรื่อง “ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y” ได้ยกประเด็นตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ได้แก่ตัวแปรด้านลักษณะงานตัวแปรด้านค่าตอบแทนสวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานโดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมากจากการวิเคราะห์ผลทางสถิติ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี,ป.ธ.9,ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	iii
เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย	1-14
พระมหาวัลลภ วชิรวโส และพระครูปลัดภาณุวัฒน์ พลอยทรัพย์	
มโนทัศน์เรื่องแม่มดในเรื่องเล่าศาสนา	15-24
พระมหาธรรมาธิ์ สงวนงาม และเกษริน บุตรา	
แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัด	25-30
อาวุธวิกลิตาราม	
พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร	
โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก ในผู้ติดเชื้อเอชไอวี โรงพยาบาล	31-39
นพรัตน์ราชธานี	
วันวิสาข ทิมมานพ และคณะ	
การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวไทยตามหลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนา	40-46
พระสุพัฒน์ อนาลโย	
ข้อโต้แย้งเรื่องการรณรงค์ในสังคมปัจจุบัน	47-58
แม่ชีธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย	
เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขต	59-70
กรุงเทพมหานคร	
อุษคม เจียรจินดา	
ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y	71-80
สุกัญญา ดีทอง	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	81-89

เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

The Criterion of The Happiness of Elderly people in Thai Society

¹พระมหาวัลลภ วชิรวโส

Phramaha Wanlop Vajiravaso

²พระครูปลัดภาณุวัฒน์ พลอยทรัพย์

Phrakhrupalad Phanuwat Phoispup

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorn University

¹Corresponding Author Email: Phanu2509@gmail.com

Received July 15, 2020; Revised July 29, 2020; Accepted: July 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสุขในพุทธศาสนา เพื่อศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุในสังคมไทย และเสนอเกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ความสุขในพระพุทธศาสนา เป็นความสุขที่เกิดจากความสงบ ความดี และคุณธรรมภายในจิตใจส่งผลเป็นความสุข ผลของการแสดงออกต่อบุคคลรอบข้างย่อมเป็นไปในทางที่ดี เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ได้แก่ 1) คือด้านร่างกายควรมีศีลเป็นพื้นฐานเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดี 2) ด้านจิตใจควรจะมีสมาธิทำบุญใส่บาตร แบ่งปันความสุข ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อและมีน้ำใจ 3) ด้านสังคม และการอยู่ร่วมกันควรมีเมตตา กรุณาอาศัยความเข้าใจและการมองโลกในแง่ดี 4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ควรเว้นจากอบายมุข 6 รู้จักจัดสรรทรัพย์สินที่หามาได้ มีเมตตาช่วยเหลือแบ่งปัน

คำสำคัญ: เกณฑ์ตัดสิน, ความสุข, ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

This article entitled to study the concept of the Happiness in Buddhism, to study the problem of Elderly people in Thai Society and to present The Criterion of The Happiness of Elderly people in Thai Society. This is a qualitative research done by studying academic documents. In the research, it was found that happiness that arises from peace, goodness and virtue within the mind, resulting in happiness. The results of their expression on the people around them are in a good way. The criteria for judging happiness for the elderly in Thai society are: 1) In the physical, they should have precepts as a basis for regulating physical and verbal behavior to be in good deeds; 2) In the psychological, they should be persistent in making merit with monks and sharing happiness, preserving Buddhism, giving

2 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

compassion, generosity, and generosity 3) In social and coexistence, they should be benevolent based on understanding and optimism 4) In economic and income, they should be abstained from cause of ruin and known how to allocate the money that is obtained, having compassion and helping by sharing.

Keywords: Criterion, The Happiness, Elderly people

บทนำ

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561 มีแนวทางการส่งเสริมผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลผู้ด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วม เป็นพลังพัฒนาสังคมจึงควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน และรับให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุดขณะเดียวกันผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทุกข์ยาก ต้องได้รับการเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมการสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมโดยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้แก่ 1. ประชากรพึ่งพาตนเอง 2. ครอบครัวดูแล 3. ชุมชนช่วยเกื้อกูล และ 4. สังคม รัฐสนับสนุน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควรมีการบูรณาการให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561) ทั้งนี้ผู้สูงอายุจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อันเนื่องจากความสูงอายุของตนเองอีกด้วย ดังนั้นปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความตระหนักว่าความเป็นผู้สูงอายุต้องมีการเรียนรู้ เพื่อจะได้ปรับตัวต่อสภาวะความเป็นผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวต่อสภาวะความเป็นผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและเพื่อผู้สูงอายุอย่างเป็นผลดีต่อสังคมโดยรวม (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545) สำหรับการปรับตัวปรับใจคงอยู่ที่การพยายามยอมรับตัวเอง สังขารย่อมเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา จากวันที่มีคนนับหน้าถือตาในที่ทำงานก็อาจจะต้องอยู่บ้านทำงานเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขแม้จะสูงวัยแต่จำเป็นต้องเคารพตัวเองและผู้อื่น อยู่เสมอ กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี กฎกติกาของสังคม ค่านิยมและวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ ปรับใจยอมรับสิ่งใหม่ๆ ก้าวให้ทันความคิดของคนรุ่นใหม่ โดยพยายามปรับจนความคิดเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยกับลูกหลานและยอมรับความเป็นจริงของชีวิต ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป เหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการที่สำคัญ เพื่อดำรงรักษาสุขภาพจิตให้มีความสุขตามควรแก่ฐานะ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าวัยสูงอายุเป็นช่วงวัยสุดท้ายของชีวิตหรือปัจฉิมวัย พึงดำรงตนอยู่ในหลักธรรมที่เหมาะสมแก่ตน เพื่อให้สามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข และรู้จักการปล่อยวางต่ออารมณ์ต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ตึงเครียด หรือแข่งขันเพื่อความอยู่รอดไม่มีกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายปัญหาชีวิตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจ ปัจจุบันคนไทยกำลังเผชิญกับโรคติดต่อและไม่ติดต่อ รวมทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยมีการบริโภคไขมันเพิ่มขึ้นและเส้นใยน้อยลง มีการออกกำลังกายน้อยลง บางส่วนยังคงสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมด้านสังคมและด้านกายภาพส่งผลต่อสุขภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลอาจเป็นปัจจัยสำคัญของการเจ็บป่วยและสาเหตุการเสียชีวิต ถ้าบุคคลสามารถรับผิดชอบต่อตนเอง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสมก็จะเกิดผลดีต่อคุณภาพชีวิตสุขภาพเป็นภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณที่บุคคลรับรู้ได้ว่าตนมีความสุข ปราศจากความเครียดหรือแรงกดดันใดๆ (ประเวศ วะสี, 2544) สุขภาพจึงเป็น

สิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา แต่อย่างไรก็ตามภาวะสุขภาพเป็นกระบวนการพลวัตรที่ไม่หยุดนิ่ง จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสลับซับซ้อนอยู่ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง บุคคลจึงต้องพยายามหาวิธีการที่จะปกป้องสุขภาพเพื่อไม่ให้เกิดภาวะเจ็บป่วยหรือถึงแม้ว่าจะเกิดภาวะเจ็บป่วยขึ้น บุคคลจะต้องพยายามดูแลรักษาเพื่อให้ร่างกายกลับสู่สภาวะปกติให้เร็วที่สุด วิธีการสำคัญที่บุคคลใช้ปกป้องสุขภาพนั้น คือการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องและสม่ำเสมอ (Palank, 1991)

ความสุขหรือความรู้สึกเป็นสุขและพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นความรู้สึกของแต่ละบุคคลต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ตามการรับรู้และตัดสินใจได้ด้วยตนเอง สามารถช่วยเหลือตนเองและชุมชนของตนได้ ความสุขถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากสิ่งหนึ่งในการดูแล สุขภาพแบบองค์รวมเป็นความรู้สึกส่วนลึกภายในจิตใจของบุคคลที่แสดงถึงภาวะ เป็นสุขมีความเข้มแข็ง ในจิตใจยอมรับความจริง มีเป้าหมายในชีวิต มีความหวัง ยอมรับ และพึงพอใจในสิ่งที่เป็นอยู่ รู้สึกมั่นใจใน ผู้สูงอายุที่มีความสุขจะเป็นผู้ที่ใช้สติ และจิตสำนึก ในการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น ยอมรับในสิ่งที่เป็นอย่าง มองเห็นชีวิตตนเองมีคุณค่า และสามารถ ยอมรับความจริงของสภาพร่างกายที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ ผู้ที่มีความสุขจะเป็นผู้ที่เห็นความหมาย และเป้าหมายในชีวิต มีความเมตตา กรุณา มีความสุขอันล้ำลึก รู้จักมอบความรักที่ไม่มีเงื่อนไขให้แก่ผู้อื่น และรับรู้ได้ว่าตนเองก็เป็นผู้ได้รับความรัก สามารถเข้าถึงพระรัตนตรัยได้ ความสุขจึงมีผลดีต่อสุขภาพทางกาย ทางจิต และทางสังคม เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่มีอัตราการเกิดการตายไม่สมดุลกัน คือมีอัตราการเกิดมากกว่าการตาย ทำให้ภาวะประชากรสูงวัยในประเทศมีเพิ่มสูงขึ้น ผู้สูงอายุต้องพบกับสภาวะเสื่อมถอยของระบบต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสภาพแวดล้อมทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมถอยเมื่อเข้าสู่วัยชราย่อมประสบกับความไม่สมอยากหรือไม่สมหวังได้ดังใจปรารถนา เพราะเป็นวัยที่ต้องประสบความเปลี่ยนแปลงในทุกด้านมูลเหตุของความทุกข์มาจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านสุขภาพอนามัย เมื่อเข้าวัยสูงอายุมักมีสุขภาพทางกายและทางจิตไม่สมบูรณ์ ความเสื่อมโทรมทางสรีระวิทยา หรือมีโรคประจำตัวหรือปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. ด้านสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุย่อมมีรายได้ลดลงหรือไม่อาจประกอบกิจการงานเพื่อหารายได้ให้สูงขึ้นและมีแต่จะลดน้อยถอยลงตามลำดับและหากผู้เข้าสู่วัยสูงอายุไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้พร้อมก็จะประสบปัญหาอย่างมากมาย
3. ทางด้านสังคมและจิตวิทยา เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุย่อมมีภาพลักษณ์ของตนเองเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในสถานภาพทางสังคมจึงเกิดความรู้สึกว่าเป็นผู้ไร้ประโยชน์ไม่มีคุณค่า ไม่มีตำแหน่งหน้าที่และผู้คนทั่วไปก็จะเลิเกรงกลัววามมี เลิเกรงอกเกรงใจ หากไม่เตรียมตัวเตรียมใจให้พร้อม ก็เกิดวิกฤตการณ์ทางด้านภาพลักษณ์ขึ้นได้ (ภิกษุณี สุภานุสร, 2546)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาจากอุบัติเหตุ ซึ่งนำไปสู่ภาวะความถดถอยของร่างกาย ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้หรือช่วยเหลือตัวเองได้น้อยลงทำให้ต้องอาศัยบุคคลอื่นในการดูแล ช่วยเหลือตลอดเวลา ในการจัดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุจะเป็นการแบ่งเบาภาระ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในปัจจุบัน ประกอบการทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการส่งเสริมสุขภาพทางจิตจึงมีความสำคัญที่มีผลต่อการรักษาแบบองค์รวม คือ การรักษาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมทั้งจิตวิญญาณ รู้จักที่จะปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกปลอดภัย และสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้อย่างมีความสุข พระพุทธศาสนากล่าวถึงชีวิตมนุษย์ว่าประกอบด้วยทั้งความสุขและความทุกข์ มุ่งเน้นให้ประพฤติปฏิบัติเพื่อลดละความทุกข์ แสวงหาความสุขที่แท้จริง โดยมองว่าความสุขที่แท้จริงไม่มีในโลกนี้ โดยมีได้หมายความว่า

4 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

โลกนี้ไม่มีความสุข แต่ไม่มีความสุขใดในโลกที่หลุดพ้นไปจากความทุกข์ไม่มี “ความสุข” ตามทัศนะของพระพุทธศาสนานั้นมีความหมาย คือ

1) ความสุขที่เป็นสภาวะแห่งความสุข ความสบาย เมื่อความสุขเกิดแก่ ผู้ใดบุคคลผู้นั้นย่อมมีความสุข เช่น มีความสนุกสนาน ร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส ยินดี มีสุข สบายกายสบายใจ เป็นต้น

2) ความสุข “บุญเป็นชื่อของความสุข” หมายความว่า การกระทำในสิ่งที่เป็นบุญทำให้บุคคลมีความสุข ส่วนในเรื่องการบำเพ็ญเพียรทางจิตหรือการเจริญภาวนา ความสุขก็เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้จิตของผู้บำเพ็ญภาวนาเกิดสมาธิได้ง่าย ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 376 หน้าที่ 226) สาเหตุที่ความสุขทำให้ผู้บำเพ็ญเพียรเจริญภาวนาเกิดสมาธิ เพราะว่าเมื่อความสุขเกิดกับผู้ใด ผู้นั้นย่อมมีจิต มั่นคงไม่ฟุ้งซ่าน ทำให้ผู้บำเพ็ญเพียรเจริญภาวนาเกิดสมาธิขึ้น และเมื่อจิตเป็นสมาธิและบรรลธรรมแล้วความสุขก็เกิดขึ้นเป็นองค์ประกอบของฌาน หรือธรรมที่ได้อริยธรรมที่แท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนา จึงหมายถึง สภาวะที่ชีวิตจิตใจหลุดพ้นจากกิเลสและตัณหาทั้งปวงหรือมีความเป็นอิสระแห่งจิตเป็น อย่างยิ่ง เป็นความสุขที่เกิดจากการบำเพ็ญทางจิต จนเกิดสมาธิและปัญญา มีจิตที่เป็นอิสระจากการครอบงำของสรรพสิ่งเข้าถึงธรรม และนิพพาน (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และคณะ, 2556) บทความนี้จึงต้องการนำเสนอแนวคิดเรื่องความสุขในพระพุทธศาสนา อีกทั้งปัญหาของผู้สูงอายุ และหาเกณฑ์ในการตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยต่อไป

แนวคิดเรื่องความสุขในพระพุทธศาสนา

1.1 นิยามของความสุขในพระพุทธศาสนา ความรู้สึกถึงความต่อเนื่องกลมกลืนระหว่างตนเองของผู้สูงอายุกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งนอกเหนือตนเอง บุคคลเหล่านี้มักเป็นผู้ที่มีใบหน้าสดชื่น ยิ้มหัวเราะ เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกว่าการมีชีวิตของตนเองมีความสุข สงบ เยือกเย็น สมหวัง มีกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะเผชิญ หรือดำเนินชีวิตไปข้างหน้าได้อย่างมั่นใจสามารถแสดงความพึงพอใจ หรือชื่นชมในประสบการณ์ของตน และสิ่งแวดล้อม สามารถจำแนกองค์ประกอบของความความสุขทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา มีดังนี้

1) ความสุข ความสงบที่เกิดจากความดีความไม่เห็นแก่ตัวและมีพรหมวิหาร 4 เป็นภาวะที่สิ้นไปของความทุกข์หรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นความสุขที่ลึก และยิ่งกว่าสุขอื่น ๆ ไม่มีความเห็นแก่ตัว ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความปิติ เป็นต้น

2) ความรู้สึกเบิกบานกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต รู้ตื่นและเบิกบานในทุกย่างก้าวและทุกขณะที่ทำหน้าที่ รู้เท่าทัน ไม่ประมาทหรือขาดสติ มีสติปัญญาในการเสพ ทั้งทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งการรับอารมณ์อย่างมีสติปัญญาจะทำให้ชีวิตงอกงาม งดงาม เป็นการเสพ เพื่อรักษาสุขภาวะทางกายและจิต วิญญาณให้มีความสุขสมดุล สงบเย็น ภาวะดังกล่าว คือ ความผาสุกทางจิตวิญญาณ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นตัวทำลายความรู้ตื่นและเบิกบาน ต้องฝึกฝนจิตใจให้รู้เท่าทัน การเสพโดยไม่มีสติทำให้เกิดการใช้ชีวิตที่เบียดเบียน ทำให้กายเบียดเบียน ใจขาดสติปัญญานำมาสู่การกระทำที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมองทางจิตวิญญาณ โดยมีคำอธิบายดังนี้

(1) สติ หมายถึง ความระลึกได้ ความไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ มีความพร้อมอยู่เสมอในการรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและตระหนักว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ อย่างไร มีสติรู้เท่าทันความทุกข์ ถ้าเป็นความทุกข์ทางใจ ใช้สติพิจารณาไตร่ตรองถึงเหตุแห่งทุกข์ เข้าใจเหตุแห่งทุกข์ แล้วสลัดทิ้งหรือปล่อยวางเสีย ถ้าเป็นทุกข์ทางกาย อันเกิดจากความเจ็บป่วย ใช้สติความระลึกได้พิจารณา

ไตร่ตรองว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา เป็นสิ่งที่ขอไม่ให้เป็นอย่างนั้นไม่ได้ และมีสติอดทนต่อทุกขเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นได้สติ ช่วยเตือนใจไม่ให้ประมาทและไม่กลัวความตายเกินเหตุ การฝึกใจให้เกิดสติปัญญา ฝึกเจริญมรณสติเพื่อต้อนรับความตายจะช่วยให้จิตใจสงบ

(2) สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นของจิต หรือ ภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด คือการที่จิตกำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไปส่ายมา การฝึกจิตให้มีสมาธิจะทำให้จิตมีความแข็งแรง มีพลังสงบ หลุดออกจากสิ่งบีบคั้นกั้นขวาง ความตื่น เบิกบาน นุ่มนวล ควรแก่งานหรือ เหมาะแก่การใช้งานและพร้อมที่จะใช้ปัญญา เมื่อเกิดการเจ็บป่วยจิตที่มีสมาธิจะไม่ป่วยด้วย เมื่อมีความทุกข์ทางใจ สมาธิจะช่วยให้จิตผ่อนคลาย เกิดความสงบ หยดยั้งจากความกลัดกลุ้มกังวล ทำให้สบายใจและมีความสุข เมื่อเจ็บป่วยทางกาย จิตที่เข้มแข็งจะช่วยบรรเทาความเจ็บป่วยทางกายให้ทุเลาลง

(3) ปัญญา หมายถึง การรู้ความจริง เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง การเข้าถึงความจริงจนลละความเห็นแก่ตัว มีปัญญา และใช้ปัญญาเข้าถึงสิ่งสูงสุด ปัญญาเป็นคุณธรรมที่ประเสริฐสูงสุดที่การยกจิตใจคนให้สูงด้วยสติและปัญญา สามารถมองเห็นความเป็นจริง รู้จักและเข้าใจถึงความจริงระดับสูงสุด เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริง มองเห็นว่าชีวิตมนุษย์ มีการเกิดแก่ เจ็บ และตาย เป็นธรรมดาของทุกชีวิตไม่อาจหลีกเลี่ยง สิ่งใดก็ตามที่มีการเกิดสิ่งนั้นย่อมตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ทั้งสิ้น ได้แก่ ความไม่เที่ยงแท้ ความแปรเปลี่ยน และหาตัวยืนโรงหรือตัวตนไม่ได้การมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งทั้งในฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม อันจะทำให้มนุษย์ถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติ การอยู่อย่างประสานกับธรรมชาติ เป็นการอยู่อย่างอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจกิเลส เป็นการอยู่อย่างไม่ยึดมั่น นอกจากนี้การสรรหากัลยาณมิตร ควรเลือกสรรมิตรผู้ร่วมธรรมะร่วมกิจการ หรือร่วมอยู่สภาวะอย่างเดียวกัน ผู้ชอบพอรักใคร่คบหากัน มีความหวังดีปรารถนาดีต่อกันเลือกัลยาณมิตร ที่เป็นบุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในแนวทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง

สรุปความว่า ความสุขของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ความสุขความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัวและมีพรหมวิหาร 4 เป็นภาวะที่สิ้นไปของความสุขหรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นความสุขที่ลึก และยิ่งกว่าสุขอื่น ๆ ไม่มีความเห็นแก่ตัว ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความปิติ ความรู้สึก เบิกบานสบายใจกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต รู้ตื่นและเบิกบานในทุกขณะที่ทำหน้าที่ รู้เท่าทัน ไม่ประมาทหรือขาดสติ มีสติปัญญาในการเสพ ทั้งทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจอย่างมีการมีสติ สมาธิ และปัญญา

1.2 ประเภทของความสุข

ประเภทของความสุข พระพุทธศาสนาได้แบ่งความสุขของชีวิต ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ สุขกายกับสุขใจ สุขกาย หรือกายิกสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการได้รับรู้และเสวยอารมณ์ที่น่าปรารถนา น่ารัก น่าใคร่ น่าพอใจต่าง ๆ เช่น ได้เห็นภาพที่สวยงาม ได้ยินเสียงที่ไพเราะ ได้สูดกลิ่น ที่หอม ได้ลิ้มรสชาติที่อร่อย และได้ถูกต้องสัมผัสสิ่งให้อ่อนนุ่ม ที่เรียกว่า “กามคุณ 5” บัณฑิตทั้งหลายผู้กระสับกระส่ายยอมงดเว้นกามทั้งหลาย อันเป็นเครื่องบารอกิเลสเหล่านี้ได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 27 ข้อที่ 89 หน้า 215) ทุกเมื่ออย่างนี้ ย่อมล่วงพ้นเครื่องข้องในโลกได้ความสุขที่เกิดจากการได้สัมผัส ลิ้มลองรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ ซึ่งจัดเป็นความสุขในระดับโลกียะ (ความสุขอันเป็นวิสัยของโลก) และสุขใจ หรือเจตสิกสุข ซึ่งเป็นสภาวะแห่งใจที่มีปกติผ่องใส สดชื่น เบิกบาน ไม่ขุ่นมัวด้วยอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบ เป็นสภาวะที่ใจมีความสราญชุ่มชื่น ไม่ขุ่นมัวด้วยอำนาจกิเลส ตัณหา ความโลภความโกรธความหลง เป็นต้น อันเป็นเหตุแห่งความสุขของจิตใจ พระพุทธศาสนาถือว่า สุขภาวะทางใจเป็นเลิศเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและมีความสุขถึงในระดับ โลกุตระ หรือความสุขจากการทำลายกิเลสได้อย่างถาวรก็จะเป็นความสุขแห่งนิพพาน อีก

6 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

นัยหนึ่งพระพุทธศาสนาถือว่า ชีวิตของมนุษย์จะต้องมีการพัฒนาใน 4 ส่วน การพัฒนาด้วยกาย ศีล จิต และ ปัญญา ถ้าบุคคลพัฒนาใน 4 ด้าน แล้วย่อมจะมีความสุขหรือความเจริญตามการพัฒนาของชีวิต คือ

1) ความสุขทางกาย ได้แก่ ร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และมีสิ่งแวดล้อมภายนอกที่ดี สะอาดปลอดภัย เช่น มีน้ำสะอาด อากาศบริสุทธิ์ ป่าไม้สมบูรณ์สวยงาม ที่อยู่อาศัยสะอาด อาหารสะอาดถูกหลักอนามัย เป็นต้น ผู้ที่มีความสุขด้านนี้เรียกว่า “ภาวิตกายบุคคล” คือ บุคคลผู้มีกายเจริญแล้ว

2) ความสุขทางสังคม หรือ ศีล ได้แก่ มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีการจัดการเพื่อความสุกความเจริญของบุคคลในสังคม ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ผู้ที่มีความสุขด้านนี้ เรียกว่า “ภาวิตศีลบุคคล” คือ บุคคลผู้มีศีลเจริญแล้ว

3) ความสุขทางจิตใจ ได้แก่ มีส่วนประกอบทางด้าน คุณธรรมความดีงามทั้งหลายภายในจิตใจ ได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา ความขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น ผู้ที่มีความสุขด้านนี้เรียกว่า “ภาวิตจิตบุคคล” คือ บุคคลผู้มีจิตใจเจริญแล้ว

4) ความสุขทางปัญญา ได้แก่ มีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความนึกคิด ความเห็น ความเข้าใจชีวิต และโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถอยู่กับความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้อย่างปกติสุขและอย่างเข้าใจ ผู้ที่มีความสุขด้านนี้เรียกว่า “ภาวิตปัญญาบุคคล” บุคคลผู้มีปัญญาเจริญแล้ว

1.3 ระดับของความสุข

สำหรับวิธีการเพื่อให้เกิดความสุขนั้น พระพุทธศาสนามองว่าขึ้นอยู่กับระดับของความสุกที่มนุษย์จะพึงแสวงหาด้วยแนวทางที่ถูกต้อง จะเป็นความสุขในระดับสามัญชนหรือริยะชนก็ได้ โดยมีมรรควิธีเพื่อไปสู่ความสุขในแต่ละระดับ ดังนี้

1) ความสุขในระดับปัจเจก เป็นความสุขเฉพาะตัวบุคคลที่มนุษย์แต่ละคนสามารถรับรู้ได้ผ่านการสัมผัสจากอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และอายตนะภายนอกคือ รูป เสียง กลิ่นรส สัมผัส ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เกิดสบายกายสบายใจ ที่เรียกว่า “กามสุข” เช่น ความสุขจากการใช้ตามองสิ่งที่สวยงาม ใช้หูฟังเสียงที่ไพเราะจับใจ ใช้จมูกดมกลิ่นที่หอมถูกใจ ใช้ลิ้นลิ้มรสชาติอาหารหรือของกินที่เอร็ดอร่อยและใช้ร่างกายสัมผัสกับสิ่งที่อ่อนนุ่ม น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นต้น

มรรควิธีในการเสพกามคุณเพื่อแสวงความสุขให้มีโทษน้อยที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ คือ การรับรู้ด้วยอย่างมีสติ รู้จักพิจารณาให้ถี่ถ้วนว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือเป็นโทษหากสิ่งใดเป็นประโยชน์ ก็รับสิ่งนั้นด้วยสติปัญญา หากสิ่งใดมีโทษ ก็รู้จักอดทนอดกลั้น หลีกเลียงหรืองดเว้นจากสิ่งนั้น ๆ หลักธรรมที่เป็นมรรควิธีในการเรียนรู้เพื่อ เสพกามสุขในระดับปัจเจก ได้แก่หลักอปัสเสนธรรม คือ ธรรมเป็นที่พึงอาศัย มี 4 ประการ คือ

(1) รู้จักคิดพิจารณาแล้วใช้สอยปัจจัยบริโภคละสิ่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและพึงคบหาบุคคลและธรรมที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์

(2) รู้จักคิดพิจารณาแล้ว อดกลั้นต่อความทุกข์กายทุกข์ใจและรู้จักพิจารณาอดกลั้นต่ออารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา เช่น ความเกลียดชัง ความโกรธ เป็นต้น

(3) รู้จักคิดพิจารณาแล้วบรรเทาสิ่งที่ เป็นโทษก่ออันตราย เช่น ความนึกคิดในทางที่ชั่วความโกรธแค้น เป็นต้น งดเว้นความชั่วร้ายที่เกิดขึ้น พึงรู้จักพิจารณาแก้ไข บาปผิด หรือจัดให้สิ้นไป

(4) รู้จักคิดพิจารณาแล้ว เว้นเสียจากสิ่งที่ เป็นโทษ ก่ออันตรายแก่ร่างกายและจิตใจเช่น การพนัน ยาเสพติด สุราเมรัย เป็นต้น รู้จักคิดพิจารณาแล้ว หลีกเว้นเสีย

2) ความสุขในระดับครอบครัว ความสุขในครอบครัวเป็นความสุข ในสังคมเล็กที่ประกอบด้วยบิดา มารดา และบุตรธิดา ชีวิตครอบครัว พระพุทธศาสนาเรียกว่า “ฆราวาส” แปลว่าการอยู่ครองเรือน ผู้ครองเรือนนั้นจะมีความสุขในครอบครัวได้มีวิธีปฏิบัติดังนี้

(1) ความสุขที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวมีคุณธรรมหมายถึง การที่บุคคลในครอบครัวมีคุณธรรม ประพฤติสิ่งที่ เป็นเกื้อกูลต่อกัน มีความขยันหมั่นเพียร มีพื้นฐานทางจิตใจที่ดีงาม ซึ่งทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข เช่น มีสัจจะ ความจริงใจ มีทมะ ความข่มใจ มีขันติ ความอดทน มีจาคะเสียสละมีน้ำใจต่อกัน เป็นครอบครัวที่มีความเมตตา กรุณา ความรัก ปราบปราม ดีต่อกัน รู้จักการแบ่งปัน พุดจากด้วยความรัก การประพฤติดีสิ่งที่ประโยชน์ต่อกันและการวางตนสม่ำเสมอ เป็นต้น

(2) ความสุขที่เกิดจากบุคคลในครอบครัวมีจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลในครอบครัวมีข้อประพฤติปฏิบัติที่ดีงามหรือพึงประพฤติปฏิบัติต่อกันในฐานะคนในครอบครัว เป็นการนำหลักคุณธรรมที่มีอยู่ในจิตใจไปสู่การปฏิบัติหรือที่เราเรียกว่า “หน้าที่” อันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของบิดา มารดา สามีภรรยา และบุตรธิดา ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวที่จะสามารถสร้างความสุขให้เกิดขึ้นได้ เช่น หน้าที่ของสามี ตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่า “สามีที่ดี” จะต้องปฏิบัติต่อภรรยา คือให้เกียรติยกย่อง ไม่ดูหมิ่นไม่ประพฤตินอกใจ มอบความเป็นใหญ่ให้ หน้าที่ของภรรยาจะต้องปฏิบัติ ต่อสามี เช่น จัดการงานดี สงเคราะห์คนข้างเคียงดี ไม่ประพฤตินอกใจ รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง หน้าที่ของบิดามารดา จะต้องปฏิบัติต่อบุตรธิดาของตนเอง คือ ห้ามไม่ให้ทาความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยา หากรรยา (สามี) ที่สมควรให้และมอบทรัพย์ สมบัติให้ในเวลาอันสมควร เป็นต้น เมื่อบุคคลในครอบครัวสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ ความสุขในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นได้ มรรควิธีนี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อสร้างความสุขในครอบครัวให้เกิดขึ้น ซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงผู้เดียวจะกระทำให้เกิดขึ้นมิได้ แต่ทุกคนในครอบครัวจะต้องร่วมกันกระทำหรือสร้างสรรค์ความสุขให้เกิดขึ้น

3) ความสุขในระดับสังคม พระพุทธศาสนามีมรรควิธีเพื่อสร้างความสงบสุขหรือสันติภาพในสังคมในหลายมิติ เช่น สังคมจะต้องมีความเสมอภาค ยุติธรรม มีความสามัคคีต่อกันในสังคมใดก็ตามที่บุคคลในสังคมมีความพร้อมเพรียง สัมผัสความสามัคคีกันในการกระทำกิจกรรมทุก ๆ อย่างย่อมทำให้สังคมนั้น ๆ เจริญก้าวหน้าและมีความสุข ดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า “ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะ (สงฆ์) เป็นเหตุให้เกิดสุข” ดังนั้น บุคคลในสังคมจะมีความสามัคคีกันได้จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยหลัก “สาราณียธรรม” เช่น การมีเมตตาทางกาย วาจา และใจต่อกัน มีความเสมอภาคด้วยความคิดเห็นและวิถีแห่งการปฏิบัติ ยอมรับและเคารพซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียน ตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน มีหลักที่เรียกว่า เบญจศีล เบญจธรรม โดยการกระทำที่ไม่ส่งผลให้เกิดความทุกข์หรือความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ มีเมตตา มีสัมมาอาชีพ มีสติ เป็นต้น

4) ความสุขในระดับ โลกุตระ หรือนิพพานสุข พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการฝึกอบรมทางจิตใจและปัญญาเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสไปสู่มรรคผลนิพพานที่เรียกว่า “วิปัสสนาภาวนา” คือการเจริญปัญญาให้เกิดความ เห็นแจ้งเป็นวิธีการฝึกอบรมจิตใจที่เนื่องด้วยทัศนะทางใจ จากการพิจารณาสภาวธรรม เช่น ชันธ์ 5 อายตนะ 12 เป็นต้น แยกพิจารณาให้รู้ตามสภาวความเป็นจริงโดยยกขึ้นสู่สามัญลักษณะว่า เป็นอนิจจัง เป็นทุกข์ และอนัตตา ปฏิบัติจนเกิด “วิชชา” คือ ความรู้แจ้งเป็นภาวะที่สุข สงบ ผ่องใส และเป็นอิสระ เพราะพ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลส ญาณและวิชชา จึงเป็นจุดหมายของวิปัสสนา เพราะนำไปสู่วิมุตติ คือ ความหลุดพ้นเป็นอิสระอย่างแท้จริง คือ เข้าถึงนิพพาน นอกจากนี้สามารถปฏิบัติด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 คือ การพิจารณาเห็นแจ้งในกาย เวทนา จิตและธรรม ยกจิตเข้าสู่การหลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา เครื่องเศร้าหมองทั้งปวง ทำให้มี

ความสุขอย่างแท้จริง ในโลกแห่งความเป็นจริงมนุษย์สามารถเข้าถึงความสุขในแต่ละระดับได้ด้วยการปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคาไหลไปสู่สมุทร บ่าไปสู่สมุทร หลากไปสู่สมุทร แม่น้ำใด ภิกษุก็ฉกฉกนั้นเหมือนกัน เมื่อเจริญอริยมรรคมีองค์ 8 ทาอริยมรรคมีองค์ 8 ให้มากย่อมโน้มไปสู่निพพาน โนมไปสู่นิพพาน โอนไปสู่นิพพาน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 299 หน้าที่ 348)

สรุปความว่า ความสุขในพระพุทธศาสนา มีหลายระดับที่บุคคลสามารถปฏิบัติและเข้าถึงได้ด้วยการฝึกฝนตนเองและ ทำหน้าที่อย่างถูกต้อง เป็นธรรมและพิจารณาเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เมื่อบุคคลประพฤติตามธรรม ย่อมจะได้ความสุข และเมื่อแบ่งปันความสุข ก็จะได้พบความสุขในทุกที่ทุกสถานเบิกบาน ร่าเริง แจ่มใส มีสุขทางจิตวิญญาณที่ดี ความสุขทางจิตวิญญาณความรู้สึกถึงความต่อเนื่องกลมกลืนระหว่างตนเองของผู้สูงอายุกับผู้อื่น ธรรมชาติ และสิ่งนอกเหนือตนเอง บุคคลเหล่านี้มักเป็นผู้ที่มีใบหน้าสดชื่น ยิ้มหัวเราะ เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึก ว่าชีวิตของตนเองมีความสุข สงบ เยือกเย็น สมหวัง มีกำลังใจที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะเผชิญหรือดำเนินชีวิตไปข้างหน้าได้อย่างมั่นใจสามารถแสดงความพึงพอใจ หรือชื่นชมในประสบการณ์ของตนและสิ่ง แวดล้อมโดยองค์ประกอบของความสุขทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา คือความสุข ความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัว และมีพรหมวิหาร 4 เป็นภาวะที่สิ้นไปของความทุกข์หรือการบีบคั้นทางกาย จิต สังคม และปัญญา เป็นความสุขที่ลึก และยิ่งกว่าสุขอื่น ๆ ไม่มี ความเห็นแก่ตัว ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความปิติ ความรู้สึกเบิกบานกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต รู้ต้นและเบิกบานในทุกย่างก้าว และทุกขณะที่ทำหน้าที่ รู้เท่าทัน ไม่ประมาทหรือขาดสติ มีสติปัญญาในการเสพ ทั้งทาง หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจอย่างมีการมีสติ สมาธิ และปัญญา มีสติรู้จักฝึกฝนพัฒนาตนจนค้นพบศักดิ์ศรี และคุณค่าภายในตนเอง เติบโตองงามขึ้นเป็นธรรมาธิปไตย บนพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรม มีเหตุผล เคารพซึ่งกันและกันมากขึ้น

ปัญหาของผู้สูงอายุในสังคมไทย

การที่องค์การสหประชาชาติได้นิยามไว้ว่าประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นสัดส่วนร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศถือว่าเป็นประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มร้อยละ 14 ซึ่งปัจจุบันสัดส่วนผู้สูงอายุของไทยอยู่ที่ 15.30 เปอร์เซ็นต์ มีจำนวนประมาณ 9,928,000 คน และคาดการณ์กันว่า ภายในปี 2564 ประชากรสูงวัยจะเพิ่มขึ้นเป็น 20 เปอร์เซ็นต์ เข้าเกณฑ์สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged society) (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th>) จากแนวโน้มการเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุดังกล่าว สะท้อนให้เห็นความสำคัญและความรุนแรงของปัญหาผู้สูงอายุที่จะมีเพิ่มมากขึ้นในอนาคตทั้งนี้เพราะวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจของผู้สูงอายุเป็นอย่างมากซึ่งถือว่าหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคม สัมพันธภาพกับบุคคลใกล้ชิด เป็นต้น การเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นเรื่องของธรรมชาติที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ฉะนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้สูงอายุอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องปรับตัว ซึ่งการปรับตัวหมายถึง กระบวนการที่บุคคลต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันโดยการจัดการ แก้ไข ต่อสู้ และปรับปรุงตนเองเพื่อให้อยู่ในสถานการณ์นั้นๆ ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2548)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2561 มีแนวทางการส่งเสริมผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลผู้ด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วม เป็นพลังพัฒนาสังคมจึงควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน และรับให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุดขณะเดียวกันผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทุกข์ยาก ต้องได้รับการเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมการสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมโดยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้แก่ 1. ประชากรพึ่งพาตนเอง 2. ครอบครัวดูแล 3. ชุมชนช่วยเกื้อกูล และ 4. สังคม รัฐสนับสนุน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควรมีการบูรณาการให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561)

ทั้งนี้ผู้สูงอายุจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย อันเนื่องจากความสูงอายุดังนั้นปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความตระหนักว่า ความเป็นผู้สูงอายุต้องมีการเรียนรู้ เพื่อจะได้ปรับตัวต่อสภาวะความเป็นผู้สูงอายุในสังคมสมัยใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวต่อสภาวะความเป็นผู้สูงอายุของผู้สูงอายุและเพื่อผู้สูงอายุอย่างเป็นผลดีต่อสังคมโดยรวม (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545) สำหรับการปรับตัวปรับใจคงอยู่ที่การพยายามยอมรับตัวเอง สังขารย่อมเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา จากวันที่มีคนนับหน้าถือตาในที่ทำงานก็อาจจะต้องอยู่บ้านทำงานเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขแม้จะสูงวัยแต่จำเป็นต้องเคารพตัวเอง และผู้อื่นอยู่เสมอ กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี กฎกติกาของสังคม ค่านิยมและวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ ปรับใจยอมรับสิ่งใหม่ๆ ก้าวให้ทันความคิดของคนรุ่นใหม่ โดยพยายามปรับจนความคิดเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยกับลูกหลานและยอมรับความเป็นจริงของชีวิต ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป เหล่านี้ล้วนเป็นวิธีการที่สำคัญ เพื่อดำรงรักษาสุขภาพจิตให้มีความสุขตามควรแก่ฐานะ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าวัยสูงอายุเป็นช่วงวัยสุดท้ายของชีวิตหรือปัจฉิมวัย พึงดำรงตนอยู่ในหลักธรรมที่เหมาะสมแก่ตน เพื่อให้สามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข และรู้จักการปล่อยวางต่ออารมณ์ต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ตึงเครียด หรือแข่งขันเพื่อความอยู่รอดไม่มีกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายปัญหาชีวิตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจ ปัจจุบันคนไทยกำลังเผชิญกับโรคติดต่อและไม่ติดต่อกันทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยมีการบริโภคไขมันเพิ่มขึ้นและเส้นใยน้อยลง มีการออกกำลังกายน้อยลง บางส่วนยังคงสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมด้านสังคมและด้านกายภาพส่งผลต่อสุขภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมสุขภาพของบุคคลอาจเป็นปัจจัยสำคัญของการเจ็บป่วยและสาเหตุการเสียชีวิต ถ้าบุคคลสามารถรับผิดชอบตนเอง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสมก็จะเกิดผลดีต่อคุณภาพชีวิตสุขภาพเป็นภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณที่บุคคลรับรู้ได้ว่าตนมีความสุข ปราศจากความเครียดหรือแรงกดดันใดๆ (ประเวศ วะสี, 2544) สุขภาพจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา แต่อย่างไรก็ตามภาวะสุขภาพเป็นกระบวนการพลวัตรที่ไม่หยุดนิ่ง จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสลับซับซ้อนอยู่ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง บุคคลจึงต้องพยายามหาวิธีการที่จะปกป้องสุขภาพเพื่อไม่ให้เกิดภาวะเจ็บป่วยหรือถึงแม้ว่าจะเกิดภาวะเจ็บป่วยขึ้น บุคคลจะต้องพยายามดูแลรักษาเพื่อให้ร่างกายกลับสู่สภาวะปกติให้เร็วที่สุด วิธีการสำคัญที่บุคคลใช้ปกป้องสุขภาพนั้น คือการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องและสม่ำเสมอ (Palank, 1991)

จากการศึกษาในเบื้องต้น พบว่า ปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยสรุปมีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่

10 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

1) ปัญหาสุขภาพด้านกาย ส่วนใหญ่เกิดจากการถดถอยของสมรรถนะร่างกาย บางคนตาไม่ดี หูไม่ดี ผมหงอก ฟันไม่ดี ต้องเผชิญกับปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังซึ่งเพิ่มขึ้นตามอายุ โดยเฉพาะมีมากกว่าหนึ่งโรค และประสพภาวะทุพพลภาพหรือพิการ จึงมีปัญหการปรับตัวให้เข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน หรือต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการใช้ชีวิตประจำวัน

2) ปัญหาสุขภาพด้านจิต เป็นผลจากความวิตกกังวล เครียด และกดดันจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายที่เสื่อมลง และการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม เช่น การเกษียณอายุ การสูญเสียบทบาทการเป็นผู้นำครอบครัว การสูญเสียคู่สมรสหรือคนใกล้ชิด เป็นต้น มีภาวะซึมเศร้าว่าเหว่ จากสภาพครอบครัว สังคมที่เปลี่ยนไป คนในครอบครัวไม่ค่อยมีเวลาให้กัน มีความจำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพ บางคนต้องไปทำงานที่อื่น ทำให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังมากขึ้น หรือบางคนต้องดูแลหลานโดยพ่อแม่เด็กไม่ได้อยู่ด้วย ผู้สูงอายุที่ปรับตัวไม่ได้ จึงมีสุขภาพจิต และส่งผลต่อสุขภาพร่างกายได้ด้วย

3) ปัญหาสุขภาพด้านสังคม ที่พบคือปัญหาเศรษฐกิจ ไม่มีเงินออม ไม่มีรายได้เพื่อการดูแลสุขภาพ บางคนยังคงทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเอง ปัญหาการใช้เวลาว่าง ปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในครอบครัว และปัญหาการขาดความสัมพันธ์จากเพื่อนและผู้ร่วมงาน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ทันสมัย โดยไม่ต้องไปมาหากันอย่างสังคมสมัยก่อน ผู้สูงอายุจึงต้องทำหน้าที่อยู่เฝ้าบ้าน ไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ บางรายอาจถูกกลุ่มมิจฉาชีพทำร้ายบ้าง หลอกเอาทรัพย์สินไปบ้าง สังคมไม่มีความปลอดภัยก่อให้เกิดความเครียดได้ สำหรับบางคนต้องพึ่งพาผู้ดูแล ซึ่งผู้ดูแลก็มีหลายบทบาททำให้เกิดข้อจำกัดในการดูแล หรือภาวะสุขภาพของผู้ดูแล ผู้ดูแลมีความเครียด ก่อให้เกิดความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ มีผลกระทบด้านจิตใจของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ระบบจัดการสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System : DHS) ที่เป็นส่วนสำคัญต่อการจัดการงบประมาณและจัดบริการสนับสนุน บริการปฐมภูมิ ยังดำเนินงานได้จำกัด มีความไม่เป็นเอกภาพของหน่วยบริหารที่เกี่ยวข้อง และวิธีดำเนินการมีประสิทธิภาพไม่เต็มที่อีกทั้งการจัดการบุคลากรให้เป็นทีมสหวิชาชีพที่ร่วมปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ ยังทำได้จำกัดเพียงบางพื้นที่ (สุพัตรา ศรีนิชชากร และคณะ, 2558)

4) ปัญหาสุขภาพด้านปัญญา ที่พบบ่อยได้แก่ภาวะสมองเสื่อม จากโรคที่เป็นสาเหตุหลักที่สำคัญ ได้แก่ โรคอัลไซเมอร์ (Alzheimer's disease) หรือจากโรคหลอดเลือดสมอง (Vascula dementia) โรคนี้ ก่อให้เกิดการสูญเสียต่อตัวผู้ป่วย เป็นภาระต่อผู้ดูแล ครอบครัว และประเทศชาติเป็นอย่างมาก (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554)

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ เป็นวัยระยะสุดท้ายของการพัฒนาทางด้านต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาการในระยะวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและถ้าหากบุคคลประสบความสำเร็จในการพัฒนาแต่ละช่วงวัยด้วยดีตลอดมา บุคคลในวัยชราจะสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิต และการงานของตน มาประโยชน์ให้แก่สังคม ดังนั้น วัยชราจึงควรเป็นระยะที่มนุษย์ควรจะได้คิดถึงด้วยความสุข และความหวัง ถึงแม้ว่าจะเป็นระยะของความเสื่อมหรือเสื่อมถอยลงไปตามธรรมชาติ แต่ประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิต รวมทั้งความคิดที่เฉียบแหลม รอบคอบ ลึกซึ้งของคนชราอาจเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานรวมทั้งเป็นที่พึ่งพาหรือเป็นแบบอย่างให้แก่บุคคลรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย

การส่งเสริมสุขภาพเชิงพุทธของผู้สูงอายุ ตามหลักพุทธธรรมนี้มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุอย่างมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัญหาด้านกาย ปัญหาด้านจิต ปัญหาด้านสังคม และด้านปัญญา

มีความเป็นองค์รวม จึงจะเป็นปรัชญาแห่งสุขภาวะที่ดี โดยพิจารณาทุก ๆ องค์ประกอบของร่างกาย ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาสุขภาวะจากปฏิกิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย สังคมหรือสภาพแวดล้อม จิตใจ จิตวิญญาณหรือปัญญา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะสมดุลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาวะที่ดีที่สุด จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้สูงอายุแต่ละคนมีศักยภาพความสามารถในการจัดการพึ่งพาตนเองไม่เท่ากัน บริบทปัจเจกบุคคลของการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุที่ดี เป็นลักษณะการพึ่งพาตนเอง คือทางสายกลาง ระบบเครือข่าย เป็นแกนหลักสำคัญในบริบทแห่งวิถีตำบลเมืองเก่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดูแลสุขภาพและบริบทชุมชน มีการไปมาหาสู่กันเป็นประจำโดยเฉพาะเป็นชุมชนพุทธศาสนา

เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย มีการบูรณาการคือการจัดการสุขภาวะของตนเองหลักพึ่งตนเองคือทางสายกลาง ยกตัวอย่าง บริบทปัจเจกบุคคล ให้มีการเตรียมกายใจ พอเข้าวัยสูงอายุ 60 ปี เรียกผู้เขี่ยวชาญชีวิต เมื่อมีปัญหาว่าเหว มีการจัดการให้จิตเข้มแข็งโดยนำหลักทางศาสนามาเชื่อมโยง เป็นทางออกที่ดี เพิ่มกระบวนการนี้ในผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม บริบทของระบบสาธารณสุข พบว่า หน่วยงานรัฐมีแนวปฏิบัติที่ดีในการบูรณาการทั้ง 4 ด้าน การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสภาพ นอกจากนี้มุ่งไปที่วิถีชีวิต ในการทำมาหากิน จึงจะได้สุขภาพทั้งหมดยุทธศาสตร์การจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุ มีความจำเพาะสอดคล้องครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม จากการสัมภาษณ์ พบว่า การมีทัศนคติที่ดีต่อความสูงอายุนั้นผู้นำชุมชนและคนในครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งในการจัดการสุขภาพให้ได้อย่างเหมาะสมและกิจกรรมเสริมคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุ เมื่อผู้สูงอายุมีสุขภาพดี บุคคลในครอบครัวสามารถไปประกอบอาชีพได้ ลูกหลานมีความสุข ผู้สูงอายุก็พลอยมีความสุขตามไปด้วย หากลูกหลานหรือคนในครอบครัวมีสุขภาพไม่แข็งแรง ต้องคอยดูแล ผู้สูงอายุก็จะไม่มีความสุข สุขภาพของผู้สูงอายุจึงส่งผลต่อความสุขของครอบครัว เป็นเสมือนเงาสะท้อนซึ่งกันและกัน

เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทยคือการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเกื้อกูลต่อการมีสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุในชุมชน คือสายใยความเป็นเครือญาติช่วยเหลือเกื้อกูลในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การประกอบอาชีพที่คำนึงถึงความปลอดภัย มีบางพื้นที่ที่ปลูกผักปลอดสารพิษ การตรวจสุขภาพประจำปี การรับประทานอาหารที่ปลอดภัย มีประโยชน์และเหมาะสมกับโรค เป็นอาหารย่อยง่าย มีสถานที่ออกกำลังกาย ให้ความสำคัญในการจัดการสุขภาพแบบพึ่งตนเอง คือทางสายกลาง ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการระวังความเสี่ยงต่อสุขภาพมากขึ้น ในรายที่มีสุขภาพแข็งแรงจะมีแนวคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง กิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพด้วยการรับประทานอาหารพอประมาณ ออกกำลังกายด้วยการเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน แกว่งแขน ร่วมกิจกรรมทางสังคม ชอบเข้าช่วยเหลือสังคม มีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ ร่วมกันไปเยี่ยมผู้เจ็บป่วยทั้งที่บ้านและในโรงพยาบาล ทำให้ตนเองยังรู้สึกว่ามีคุณค่า เป็นที่ปรึกษา ชุมชนให้ความเคารพ ส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับประเพณีทางศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น งานปีใหม่เมืองหรือช่วงสงกรานต์ เมื่อลูกหลานกลับไปเยี่ยมผู้สูงอายุจะพูดคุยกันอย่างภาคภูมิใจจิตใจแจ่มใส จิตใจดี ให้ยิ้มบ่อย ๆ ไม่เครียด ไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ทำบุญตักบาตร ผู้สูงอายุกับวัดจึงมีความเชื่อมโยงกัน

เมื่อบุคคลในบ้านมีการเจ็บป่วย ได้มอบหมายให้คนใดคนหนึ่งในครอบครัวเป็นผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีความสัมพันธ์เป็นบุตร เป็นสามีภรรยา เป็นพี่ และยังพบว่าผู้ดูแลที่ไม่ได้เป็นญาติกันมาก่อนด้วย ถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณ ไม่เป็นภาระ ดูแลด้วยความเมตตา เอื้ออาทร เอาใจใส่ และมีรายหนึ่งที่พบว่า ไม่ได้เป็นญาติกันมาก่อน แต่ยังคงให้การดูแล เนื่องจากบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุท่านนั้น ได้เสียชีวิตไป

12 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

หมดแล้ว มีความเชื่อสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจด้านศาสนา เชื่อกฎแห่งกรรมบุญ บาป การทำความดี ทางชุมชนยังให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ มีการรดน้ำดำหัวท่านในวันผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี จากระบบบริการสาธารณสุขได้รับการจัดการที่ดีขึ้นทั้งในส่วนตัวเอง ครอบครัว และชุมชน ทำให้พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนมีอายุยืนมากขึ้น ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนมากขึ้น ผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจ ไม่เหงา และร่วมกิจกรรมทางศาสนามากขึ้น พระได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความเข้าใจชีวิตที่ถูกต้อง ระบบสนับสนุนทางสังคม ทนทางสังคม เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ ช่วยเยียวยาเสริมคุณค่าในตัวเองให้แก่ผู้สูงอายุ และการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมของเครือข่ายทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ท้องทุ่ง และกองทุน จัดทำแผน งบประมาณได้เพียงพอ ดำเนินกิจกรรมพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และบริบทด้านระบบสาธารณสุข เช่น การตรวจเลือดหาสารเคมีตกค้างในร่างกาย การให้ความรู้แก่ประชาชนในการใช้สารเคมีในการเกษตร ให้ความรู้แก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ การจัดการความเครียด การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น การช่วยเหลือผู้สูงอายุตามโครงการของรัฐ เช่น เบี้ยยังชีพ ผู้พิการผู้มีรายได้น้อย เป็นต้น นอกจากนี้ระบบจัดการสุขภาพของชุมชน ไม่ทอดทิ้งผู้สูงอายุ มีการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้หรือด้อยโอกาสหรือไม่มีผู้ดูแล เช่น กิจกรรมคาราวานบุญ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย การให้เกียรติ ยกย่องเคารพผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น โดยเฉพาะความศรัทธาในพระพุทธศาสนายังเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้สูงอายุ ผู้ดูแล เมื่อเจ็บป่วยก็มีการเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจกัน การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ทาน ศีล ภาวนา การประเพณีหมู่บ้านจัดการสุขภาพอยู่ในระดับดีเยี่ยม และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านจิตใจอยู่ในระดับดี และโดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ๆ

หลักสำคัญในการเกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย มีจุดเด่นด้านคุณธรรมคือการพึ่งตนเอง ให้การดูแลด้วยความกตัญญู มีเมตตา และความเอื้ออาทร คือพยายามให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุดและมีความสุขกายสบายใจในบั้นปลายของชีวิต โดยทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขความพอใจตามอัตภาพ สามารถทำประโยชน์ทั้งต่อตนเองต่อผู้อื่น ต่อชุมชนและต่อสังคมการจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุตามหลัก ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจและด้านปัญญา อธิบายได้ว่า

1. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านร่างกาย หรือกายภาพนา ปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตให้พิจารณาถึงคุณค่าแท้ และประโยชน์ใช้สอย ด้วยปัญญา ให้การดูแล ว่าด้วยสิ่งที่สบาย เกื้อกูล ได้แก่ (1) ที่อยู่เหมาะสม ปลอดภัย (2) มีอาหารบริบูรณ์ (3) พุดคุยให้กำลังใจ (4) บุคคลที่ถูกต้อง ไม่มีคนร้าย (5) อาหารที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ (6) ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม และ (7) อิริยาบถที่เหมาะสม และในการดูแลนั้นถือเป็นการตอบแทนคุณ ไม่ถือว่าเป็นภาระ ย่อมแสดงถึงความกตัญญูทวาทิ

2. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านสังคม หรือศีลภาวนา มีความเชื่อกฎแห่งกรรมและบุญ-บาปตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่ (1) ทาน โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีจิตอาสา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า ส่วนผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้การช่วยเหลือเพื่อให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมสร้างความรู้สึกอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย เกื้อหนุนด้านเงินทอง สิ่งของ (2) พุดคุยปรับทุกข์ ให้กำลังใจ (3) บำเพ็ญประโยชน์ เครือข่ายมีความเป็นกัลยาณมิตรชุมชนไม่ทอดทิ้ง (4) ให้ความเคารพ การเยี่ยมผู้ป่วยถือว่าได้ทั้งบุญและมีความสุข อดทน เสียสละ รับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุ

3. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านจิตใจ หรือจิตภาวนา ฝึกจิตให้มีคุณภาพ มีสุขภาวะจิตที่ดี ยิ้มบ่อย ๆ ไม่ต้องเครียด ปล่อยวาง ผู้ดูแลใช้หลักการบริหารด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ มีเมตตาเป็นกัลยาณมิตร ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำหน้าที่บริหารกับผู้ป่วยและญาติ นับเป็นสิ่งแรกที่สำคัญที่สุด

การเกื้อหนุนด้านอารมณ์ ครอบครัวชุมชนช่วยกันดูแล เอาใจใส่ห่วงใย อยู่เป็นเพื่อน เยี่ยมเยียน เยี่ยมไข้ ให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ระบบสาธารณสุขมีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการ เข้าถึงจิตใจ สร้างความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญา เป็นที่น่ายกย่อง เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนฟัง ไม่เบียด ไม่ฉุนเฉียว อธิบายให้เข้าใจ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

4. การจัดการสุขภาพของผู้สูงอายุด้านปัญญา หรือปัญญาภาวนา ผู้สูงอายุในชุมชนมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย นิยมไปวัด ไหว้พระ สวดมนต์ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมทั้งในระดับสมณะวิปัสสนากรรมฐานใช้หลักสติปัญญา 4 เข้าถึงไตรสิกขาว่าด้วยศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อผู้สูงอายุมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต เข้าใจสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงตามหลักไตรลักษณ์ เมื่อนั้นจิตใจจะสามารถปล่อยวาง ไม่ยึดติดถือมั่นในอุปาทาน นามรูป กำจัดกิเลสที่เป็นรากเหง้าของทุกข์ได้ เกิดปิติ แจ่มใสสงบมุ่งสู่การบรรลุธรรมแห่งนิพพาน นั่นคือบรมสุขที่แท้จริง

บทสรุป

ความสุขในพระพุทธศาสนา เป็นความสุขที่เกิดจากความสงบ ความดี ความงาม ความมีเมตตา กรุณา และคุณธรรมภายในจิตใจส่งผลเป็นความสุข ความสุขทางจิตวิญญาณจะสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ด้วยการให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญจิตภาวนา หรือทำสมาธิให้เกิดขึ้นในจิต เมื่อจิตเป็นสุข มีความมั่นคงทางอารมณ์ ผลของการแสดงออกต่อบุคคลรอบข้างย่อมเป็นไปในทางที่ดี

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมีทั้งหลักธรรมที่ควรได้ยึดเป็นหลักให้ปฏิบัติตามและหลักธรรมที่ควรละเพราะเมื่อละได้แล้วก็จะนำมาซึ่งความสุขได้แก่อกุศลมูล 3 คือความโลภ (โลภะ) ความโกรธ (โทสะ) และความหลง (โมหะ) ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคทางใจเป็นหลักธรรมที่ผู้สูงอายุควรละ นำมาซึ่งความสุขกายและใจ ผู้สูงอายุควรเลือกหลักธรรมปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัยของตนเอง

ปัญหาของผู้สูงอายุ เกิดจากระยะสุดท้ายของการพัฒนาทางด้านต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากพัฒนาการในระยะวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและถ้าหากบุคคลประสบความสำเร็จในการพัฒนาแต่ละช่วงวัยด้วยดีตลอดมา บุคคลในวัยชราจะสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิตและการทำงานของตน ทาประโยชน์ให้แก่สังคม ดังนั้น วัยชราจึงควรเป็นระยะที่มนุษย์ควรจะได้คิดถึงความสุขและความหวัง ถึงแม้ว่าจะเป็นระยะของความเสื่อมหรือเสื่อมถอยลงไปตามธรรมชาติ แต่ประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิต รวมทั้งความคิดที่เฉียบแหลม รอบคอบ ลึกซึ้งของคนชราอาจเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานรวมทั้งเป็นที่พึ่งพาหรือเป็นแบบอย่างให้แก่บุคคลรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

เกณฑ์ตัดสินความสุขสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย ได้แก่ 1) คือด้านร่างกายควรมีสติเป็นพื้นฐานเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดี 2) ด้านจิตใจควรจะมีสมาธิทำบุญใส่บาตร แบ่งปันความสุขทานบำรุงพระพุทธศาสนาให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อและมีน้ำใจ 3) ด้านสังคม และการอยู่ร่วมกันควรมีเมตตากรุณาอาศัยความเข้าใจและการมองโลกในแง่ดี 4) ด้านเศรษฐกิจและรายได้ควรเว้นจากอบายมุข 6 รู้จักจัดสรรทรัพย์ที่หามาได้มีเมตตาช่วยเหลือแบ่งปัน

เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. (2548). **บุคลิกภาพและการปรับ**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

แผนกคณาและคำสอน.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ฉบับปรับปรุง** .

14 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

- ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
ประเวศ วะสี. (2544). **การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2554). **ปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยูเนี่ยน ศรีเอช จำกัด.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร และคณะ. (2556). **สุขที่ได้ธรรม**, นนทบุรี: บริษัท ดีไซน์ ดีไลน์ จำกัด.
ภัทภิชญา สุภาณสร. (2546). “กลไกทางวัฒนธรรมในการช่วยเหลือผู้สูงอายุของชุมชนคนบต”.
วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2545). **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สุพัตรา ศรีวนิชชากร และคณะ. (2558). **สถานการณ์การพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ พ.ศ. 2547 – 2558**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล. (7 ธันวาคม 2557) . **สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล**. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2560 <http://www.ipsr.mahidol.ac.th>.
Palank. C.L. (1991). **Determinants of Health-Promotive Behavior**. Nursing Clinics of North America.

มโนทัศน์เรื่องแม่มดในเรื่องเล่าศาสนา

The Concept of The Witch in Religious Narrative

¹พระมหาณัฐวุฒิ สกวนงาม

Natthawut sanguanngam

²เกษริน บุตรา

Gatesarin buttra

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author: E-Mail: Natthawut3984@gmail.com

Received July 15, 2020; Revised July 29, 2020; Accepted: July 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอมนทัศน์ของบุรุษและสตรี และเพื่อวิเคราะห์แม่มดในเรื่องเล่าศาสนา โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า มโนทัศน์แบบปิตาธิปไตยเสนอว่าผู้ชายจะมีอำนาจในการตัดสินใจต่างๆ โดยพิจารณาสตรีเพศในฐานะของผู้รับใช้และด้อยกว่าผู้ชาย ส่วนมโนทัศน์ของสตรีนิยมได้นำเสนอมุ่งไปที่การพิจารณาวัฒนธรรมแบบผู้ชายเป็นใหญ่เสียใหม่ โดยนำเสนอผ่านเหตุผลว่าวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ เป็นวัฒนธรรมที่เน้นการใช้ความรุนแรง ต่างจากวัฒนธรรมของสตรีที่มีความเอื้ออาทรมากกว่าทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่และสงบสุขเป็นแน่แท้ โดยมุ่งเสนอความรู้ใหม่ที่พิสูจน์ได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และแง่มุมทางด้านธรรมชาติกับทัศนคติที่ว่า “งานของแม่” ต้องคอยอยู่ใกล้ชิด ดูแลลูก มอบความรัก ความเอื้ออาทร และพร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างให้แก่ลูกอย่างไม่มีข้อจำกัด ส่วนมโนทัศน์แม่มดในเรื่องเล่าเสนอว่า “แม่มด” นี้หมายถึงภาพลักษณ์เชิงลบของสตรีและเป็นที่น่าสังเกตว่าในนิทานไม่มีตัวร้ายที่เป็นพ่อเลี้ยงหรือพ่อมด ภาพลักษณ์ของตัวละครทั้งสองเพศต่างกันชัดเจนในเรื่องเล่าในการศึกษาเชิงมานุษยวิทยา เชื่อกันว่าการล่าแม่มดเกิดขึ้นเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะในชุมชนขนาดเล็กที่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้ง อาจเป็นสาเหตุให้บุคคลในสังคมหาทางกำจัดผู้ที่ตนเห็นว่าเป็นเหตุ หรือหาแพะรับบาปจากผู้ที่มีความแตกต่างจากผู้อื่น

คำสำคัญ: แม่มด, เรื่องเล่าศาสนา, เรื่องเล่า

Abstract

This article entitled to study the concept of the man and woman, to analyze The Witch in Religious Narrative. This is a qualitative research done by studying academic documents. In the research, it was found that Patriarchy's views are mainly concerned

woman weaker more than man. In the Matriarchy, we must review about Patriarchy's views with reason again. It can be understood that Patriarchy talks about Violence difference from the Matriarchy with kindness and good-living. It can be shown through science process and the woman nature that is supporter and lover. In the concept of the witch in religious narrative, it can be resolved that the witch is a bad image of woman such as a man in fable wasn't absolutely a bad guy. In anthropological narrative, when the society changed, the witch-hunt had happened in local society by people who have some disagreements. It could cause to eliminate the enemy to find the scapegoat.

Keywords: The Witch, Religious Narrative, Narrative

บทนำ

ในสมัยโบราณ ความคิดที่สืบทอดมาจากความเชื่อที่สืบทอดมาจากสมัยดั้งเดิมคือความเชื่อว่า อำนาจเหนือธรรมชาติอันร้ายกาจเป็นเหตุให้เกิดโชคร้าย ความเจ็บป่วย การเป็นหมัน และความตาย ผู้คนในบางสังคมระบุว่าไม่มีความตายแบบใดเลยที่เป็นไปตามธรรมชาติ ถ้าใครสักคนหนึ่งเจ็บป่วยหรือตาย พรานถูกสัตว์ป่าฆ่าตายหรือเด็กคนหนึ่งหกล้มศีรษะฟาดสมองได้รับการกระทบกระเทือนถึงตาย คนในสังคมนั้นเชื่อว่าจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แน่แน่นอนว่าอำนาจเหนือธรรมชาติไม่ใช่อำนาจของมนุษย์ แต่อาจเป็นพระเจ้า ภูตผี วิญญาณที่โกรธมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่เคารพนับถือหรืออาจเป็นปีศาจชั่วร้าย ความเชื่อที่แพร่มากคือ คนบางคนมีอำนาจเลวร้ายอยู่ในตัว หมายถึงการใช้ชีวิตทางไสยศาสตร์กระทำต่อผู้อื่น โดยทั่วไปกระทำในทางที่ทำให้บุคคลนั้นได้รับอันตราย การไล่ล่าแม่มดนำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ไม่ชอบธรรมและเป็นช่องทางการหาและรับบาปเพื่อทำให้ภาวะทางสังคมกลับสู่ภาวะปกติ

แม่มดในเรื่องเล่าทางศาสนามีอธิบายไว้ว่าแม่มดมีตัวตนที่เกิดขึ้นจริง แต่ควรต้องได้รับการฆ่าเป็นหลักฐาน ที่ปรากฏขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 6 จากคัมภีร์ของ ชาวยิว หลังจากนั้นเมื่อมาถึงยุคกลาง (Medieval Age) ที่คริสตจักรแผ่ขยายอาณาบริเวณ ครอบคลุมยุโรป ประชาชน บาทหลวง มีความเชื่อมั่นในพระเจ้า จนเชื่อว่าพระเจ้าเป็นเพียงผู้เดียวที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ส่วนชาตานและ แม่มดไม่อาจมีอำนาจเหล่านั้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม Thomas Aquinas กลับมีข้อโต้แย้งว่า วิญญาณชั่วร้าย (Demons) จะทำให้คนทำตาม ความยั่วยุของตนเอง (Temptation) ผนวกกับ ความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์ในสมัยนั้น บุคคล ผู้วิเศษสามารถใช้เวทย์มนต์ในการเพิ่มผลผลิต การเพาะปลูกได้ ใช้ในการรักษาอาการป่วยได้ เป็นต้น จึงทำให้ความมีเวทย์มนต์เป็นสิ่งที่น่าเชื่อถืออย่างหนึ่ง (ธีรวัช เจนวัชรรักษ์, 2561: 59) จึงทำให้ความคิดเรื่อง “เหตุร้ายจากแม่มด” เริ่มเป็นรูปเป็นรอย และผู้ต้องสงสัยมักเป็นหญิงม่ายที่ไม่มีคนดูแล คนแก่ หรือ ผู้หญิงที่ใช้ สมุนไพรรักษาผู้อื่นแต่ไม่เป็นผล โดยข้อกล่าวหา มักจะเป็น การทำให้เกิดน้ำค้างแข็ง ลูกเห็บตก วัวไม่มีน้ำนมให้รีด เพศชายเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ เป็นต้น

แนวคิดดังกล่าวมีมุมมองที่สะท้อนให้เห็นท่าทีแบบปิตาธิปไตยและสตรีนิยมคือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น “แม่มด” เกิดจากวาทกรรมเรื่อง “เพศ” เป็นหลัก ร้อยละ 80 – 90 ของแม่มดที่ถูกกล่าวเป็นเพศหญิง Ellerbe (no date) กล่าวถึงข้อมูลเรื่องการล่าแม่มดในยุโรปไว้ว่า มีหลักฐานที่เชื่อมโยงเพศหญิงเข้ากับสิ่งไม่ดีตามความ

เชื่อทางศาสนา เช่น มนุษย์เพศหญิงเกิดจากความผิดพลาดของพระเจ้า มนุษย์เพศหญิงเกิดขึ้นมาจากบาป มนุษย์เพศหญิง เชื่อมโยงกับความเป็นเนื้อหนังมากกว่าเพศชาย (ธีรวัช เจนวัชรวิทย์, 2561: 60) อนึ่งผู้ที่ถูกมองว่าเป็นแม่มดต้องเผชิญกับความรุนแรงอันเนื่องมาจากการกดขี่ทางเพศสภาพในสังคมปิตาธิปไตยที่กีดกันและแบ่งแยกให้ผู้ชายมีสถานะเหนือกว่าผู้หญิง อาทิ การกระทำความรุนแรงทางเพศที่ไม่เพียงแต่เป็นความรุนแรงทางกายแต่ยังสร้างบาดแผลไว้ในจิตใจของตัวผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มดรวมไปถึงการใช้อำนาจครอบงำอันมากเกินไปของผู้ชายหรือพ่อ เช่น ปัญหาความรุนแรงในบ้าน

บทความนี้ต้องการที่จะตอบคำถามว่าแท้ที่จริงแล้วคำว่า แม่มด เป็นคำที่สะท้อนแนวคิดแบบใด และเมื่อมองผ่านเรื่องเล่าทางศาสนา เป็นคำที่ใช้แทนความหมายของการขูดค้ำข้อมูลของผู้กระทำความผิดบางอย่างทางสังคมหรือการอ้างวาทกรรมนี้ เพื่อที่จะมอบอำนาจให้กับชนกลุ่มใด โดยอาจจะเป็นการสะท้อนวาทกรรมบางอย่างที่แสดงว่าสภาพความเท่าเทียมในสังคมมีความบกพร่อง ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นธรรมเลือกปฏิบัติกับแค่เพียงคนบางกลุ่มหรือละเว้นบางกลุ่มจากควมมีอำนาจบางอย่างของผู้กระทำความผิดที่ถูกเรียกว่า “แม่มด”

แนวคิดเรื่องแม่มดในทัศนะทางศาสนาและปรัชญา

แนวคิดทางศาสนาเรื่องแม่มดพิจารณาจากจุดเริ่มต้นของคริสต์ศาสนาเรื่องการล่อลวงของปีศาจที่ทำให้ Adam และ Eve กินผลไม้ต้องห้าม การละเมิดข้อห้ามเรื่องผลไม้ต้องห้ามทำให้ทั้ง Adam และ Eve ถูกไล่ออกจากสวนอีเดน (Garden of Eden) มนุษย์จึงไร้ความบริสุทธิ์อีกต่อไปมนุษย์ไม่เป็นอมตะแบบที่เคยอยู่สวนของพระเจ้าเป็นเจ้าอีกต่อไปเมื่อไม่เป็นอมตะมนุษย์ก็ต้องร่วมเพศเพื่อสืบเผ่าพันธุ์การร่วมเพศจึงเป็นสัญลักษณ์ของการขบถหรือไม่เชื่อฟังพระเจ้าเป็นเจ้าการร่วมเพศของมนุษย์จึงสัมพันธ์กับปีศาจในกรอบคิดของคริสต์ศาสนาในแง่อำนาจของแม่มดจึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเพศของมนุษย์เมื่อคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่ขับเคลื่อนด้วยผู้ชายล้วนนับตั้งแต่ Eve ผู้หลงใหลในปีศาจชักชวนหรือ “ยั่วยวน” ให้ผู้ชายอย่าง Adam กินผลไม้ต้องห้ามผู้หญิงจึงถูกทำให้เป็นศัตรูกับศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศของผู้หญิงผู้มีไพร่ภคที่โชติช่วงอยู่เสมอและผู้หญิงจึงเป็นศัตรูกับศาสนาที่มีแต่ผู้ชายที่ต้องรักษาพรหมจรรย์ ความหวาดกลัวต่อแม่มดของผู้คนนั้นมีมากเพราะแม่มดคือ สาวกของปีศาจ ฝ่ายล่าแม่มดเห็นว่าแม่มดเป็นพวกต่อต้านศาสนาไม่เคารพในไม้งางเขนหรือถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือผู้หญิงที่ปฏิเสธศาสนาและการจะเป็นแม่มดได้ก็ต้องไม่มีศรัทธาต่อศาสนา

“แม่มด” จึงเป็นอะไรที่เป็นปฏิปักษ์กับศาสนา จนกระทั่งการประชุม Council of Basel (1434) เป็นจุดสำคัญในประวัติศาสตร์ที่เชื่อกันว่ามีความคิดเกี่ยวกับเรื่องแม่มดในทศวรรษที่ 1430 ที่มีผลงานที่วางรากฐานให้กับเรื่องแม่มดมากมายเนื่องด้วยว่าคริสต์ศาสนาถูกลบล้างโดยศรัทธาสำคัญของคริสต์ศาสนาก็คือพวกยิวเพราะเชื่อกันว่าพวกยิวได้ใส่ถังไวน์ที่ใช้ในการประกอบพิธีศีลศักดิ์สิทธิ์ (sacrament) เช่นศีลมหาสนิท (Eucharist) เป็นต้นการบ่อนทำลายคริสต์ศาสนาจึงถูกมองว่าเป็นการกระทำของยิวและแม่มดโดยจะกระทำกันที่ศูนย์กลางของศาสนานั่นก็คือโบสถ์แต่ปัญหาการทำลายศาสนสถานหรือทำลายศาสนาไม่ใช่ปัญหาของคริสต์ศาสนาเท่านั้นแต่เป็นประวัติศาสตร์ที่วางรากฐานทางความคิดและสภาวะทางจิต (psyche) ของศาสนายิว-การทำลายโบสถ์จนปราศจากศาสนสถานเป็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ของศาสนายิว ศาสนสถานของยิวถูกทำลายโดยคนต่างชาตินอกศาสนาเช่นพวกบาบิโลนในปี 586 ก่อนคริสตกาล (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2558: 9) จากข้อเท็จจริงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นพื้นฐานของแม่มดนั้นมาจากมุมมองที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ

1. แนวคิดปิตาธิปไตย (Patriarchy) คือแนวคิดที่มองผู้ชายเป็นใหญ่ พิจารณาผู้หญิงในฐานะของผู้รับใช้และด้อยกว่าผู้ชาย เป็นทฤษฎีที่ถูกใช้ในทางสังคมหรือการเมืองที่ส่งเสริมให้ผู้ชายครอบงำผู้หญิงของพวกเขาได้ (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2557: 661) เช่นทฤษฎีที่ พ่อสามารถกำหนดและชี้ชะตาครอบครัวได้ โดยแม่จะทำหน้าที่ทำงานบ้าน รับใช้สามี ดูแลลูก และคนชรา (ซึ่งยังคงตอกย้ำหน้าที่ดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน) ปัญหาซึ่งตามมา คือ การใช้อำนาจครอบงำอันที่มากเกินไปของผู้ชายหรือพ่อ อาทิ ปัญหาความรุนแรงในบ้าน (domestic violence) การข่มขืนหรือทุบตีภรรยา (marital violence) รวมทั้งการล่วงเกินทางเพศในบ้าน (taboo) จนกลายเป็นรูปแบบของสังคมที่ยืนยันผ่านการปฏิบัติของฝ่ายชายที่เชื่อว่าตนเองมีอำนาจเหนือกว่าสตรี (Nancy J. Hirschmann, 2007: 158) ซึ่งแนวคิดแบบปิตาธิปไตยนั้นจะพบได้เมื่อเราพิจารณาจากแง่มุมเหล่านี้คือ

ก. แง่มุมทางด้านธรรมชาติ การแสดงออกให้เห็นว่าผู้ชายอยู่เหนือกว่าผู้หญิง เป็นการแสดงออกทางธรรมชาติ โดยธรรมชาติของผู้ชายทางกายภาพแสดงออกผ่านความแข็งแรง ความก้าวร้าว อำนาจและพลังกำลังที่อยู่เหนือกว่าสตรีอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันเมื่อมองตามธรรมชาติจะพบข้อเท็จจริงว่าผู้หญิงนั้นมีสภาพจำกัดหรือไม่สมบูรณ์ มุมมองนี้สะท้อนผ่านผู้ชายที่มองคนที่ไม่สมอบตนว่ามีข้อบกพร่อง แนวคิดนี้มาจากการพิจารณามนุษย์ที่แตกต่างกัน ดังกรณีเรื่องนายและทาส กล่าวคือจากมุมมองของการปฏิบัติอย่างนาย (master) ทุกสิ่งที่ทาส (slave) ทำจะมีลักษณะเป็นไปตามความต้องการของเจ้านายหรือแสดงให้เห็นลักษณะทางธรรมชาติที่ความเกียจคร้านและป่าเถื่อน ทาสจึงไม่ใช่มนุษย์ที่สมบูรณ์ในมุมมองของนาย ขณะที่ในมุมมองของทาสนั้นความสมบูรณ์ที่แสดงออกผ่านความเกียจคร้านและป่าเถื่อนมาจากการต้องการจะหนีออกจากความเป็นทาสเสีย (Harding, Sandra, 1998: 149)

ธรรมชาติจึงมีข้อจำกัดที่ไม่เปิดพื้นที่ให้กับสตรีได้ทำหน้าที่ในขอบเขตที่จำกัดนั้นคือ การเพาะปลูก เลี้ยงลูกในพื้นที่ปลอดภัย แม้สตรีเองอาจมองว่าเป็นความเป็นทาสและต้องการจะหนีสภาวะดังกล่าวนี้ออกไปแต่ไม่อาจทำได้ และผู้ชายเองก็มีศักยภาพที่แข็งแรงที่จะออกไล่สัตว์ และอยู่ในสถานที่เสี่ยงอันตรายมากกว่าก็ถือเป็นเรื่องปกติตามธรรมชาติที่สร้างขึ้นมามาเช่นเดียวกัน

ข. แง่มุมทางด้านสังคม มุมมองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสตรีเพศได้ถูกกำหนดฐานะทางสังคมมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต ที่เริ่มต้นมาจากกลุ่มสังคมจนถึงเข้ามาอิทธิพลทางด้านศาสนาที่ปรากฏในไบเบิล (Biblical passages) ถึงข้อความที่ว่า “พระเจ้าที่จะช่วยนำทางเรา โดยให้เราได้อ่อนรับพระองค์และเหล่าบาทหลวงเข้ามาในชีวิต” แต่ข้อความนั้นแสดงให้เห็นอำนาจและเหตุผลแสดงออกผ่านความเท่าเทียมกันระหว่างความรักที่แสดงออกต่อมนุษย์เสมอกัน แต่กลายเป็นว่าอำนาจนั้นเมื่อถูกนำเสนอผ่านการปฏิบัติกลับกลายเป็นเรื่องของเพศชายเท่านั้น เป็นไปได้ที่อำนาจของเพศหญิงนั้นถูกลดทอนลงตามความสำคัญในโลกและไม่สามารถแสดงให้เห็นความสำเร็จได้อย่างที่เพศชายทำ ดังเราจะเห็นได้จากการที่เพศชายประสบความสำเร็จทั้งในแง่การปกครองและการเป็นศาสดาในศาสนา ยังไม่มีปรากฏในโลกที่ชี้ให้เห็นได้ว่า ผู้หญิงก็ทำได้เช่นเดียวกัน (Eileen O’Neill, 2007: 21-22)

นอกจากนี้ถ้าจรรยา พงศ์ ยังได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของสังคมปิตาธิปไตยตะวันตกว่า นักสตรีนิยมได้วิพากษ์แนวคิดจิตวิเคราะหเกี่ยวกับอำนาจของพ่อในบ้านน่าจะมาจากแนวคิดสังคมพ่อเป็นใหญ่ สังคมวิทตอเรียน และกระจายความคิดดังกล่าวสู่สถาบันศาสนา การปกครองสาธารณสุข เป็นต้น โดยสร้างภาพของพ่อดีและแม่ดี ตลอดจนให้คำนิยามความเป็นพ่อและความเป็นแม่ โดยอยู่บนฐานความคิดว่า “แม่ควรเป็นผู้ดูแลและอบรมลูกตั้งแต่เล็กจนโต” คุณค่าของผู้หญิงซึ่งถูกลดทอน ส่วนหนึ่งนั้นมาจากแนวคิดแบบตะวันตกที่ได้รับอิทธิพลจากนักคิดนักวิชาการ รวมทั้งวิทยาการสาขาต่างๆ ในปัจจุบันซึ่งประเทศตะวันตกก็ได้รับอิทธิพลจากนักคิดนักวิชาการ รวมทั้งวิทยาการสาขาต่างๆ ในปัจจุบันซึ่งประเทศตะวันตกก็ได้รับอิทธิพลจากนักคิดนักวิชาการ

ประเทศตะวันตก โดยขาดการประยุกต์ให้เหมาะสมตามบริบทสังคมวัฒนธรรมของตน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อันมาจากวิถีคิดแบบปิตาธิปไตย (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2555: 31-32) ดังนั้น สังคมโดยส่วนใหญ่ทั่วไปมองสตรีเพศอยู่บนฐานของความคิดดั้งเดิมที่บอกว่า ผู้หญิงมีหน้าที่อบรมดูแลลูกจนเติบโตใหญ่ รวมไปถึงอำนาจในครอบครัวที่ผู้เป็นสามีหรือผู้ชายจะมีอำนาจมากกว่าในการตัดสินใจต่างๆ จนได้ชื่อว่าเป็นผู้นำครอบครัวที่นิยมเรียกกันในสมัยปัจจุบันนี้เอง

2. แนวคิดสตรีนิยม (Matriarchy) เป็นแนวคิดสตรีนิยมแบบวัฒนธรรมในสมัยศตวรรษที่ 19 มองถึงโครงสร้างการถ่ายเปลี่ยนทางวัฒนธรรม จากวัฒนธรรมและการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ หรือที่เรียกว่า ปิตาธิปไตย (Patriarchy) มาเป็นวัฒนธรรมและการปกครองที่ให้เพศหญิงเป็นศูนย์กลาง หรือที่เรียกว่า มาตาธิปไตย (Matriarchy) เพราะการแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันที่ตัวกฎหมายเป็นเพียงการแก้ไขความไม่เท่าเทียมในระดับผิวเผินเท่านั้น โดยกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้เน้นไปที่เสรีภาพ (freedom) และอัตตาณัติคือ ภาวะที่ตนเองมีอิสระสามารถทำอะไรได้ตามคำบัญชาของตนเอง (autonomy) (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2557: 87) โดยข้อยืนยันทันหนึ่งของแนวคิดนี้คือมุ่งไปที่การพิจารณาวัฒนธรรมแบบผู้ชายเป็นใหญ่เสียใหม่ โดยนำเสนอว่าการแก้วัฒนธรรมอันเป็นตัวกำหนดความคิดของสังคมนั้นจะเป็นการสร้างความเท่าเทียมที่ยั่งยืนกว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เน้นการใช้ความรุนแรง การฆ่าฟัน การนองเลือด และจบลงด้วยความตาย มาสู่วัฒนธรรมแบบหญิงเป็นใหญ่ซึ่งอาจนับได้ว่าเป็นคู่ตรงกันข้าม คือ เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวพันกับการให้กำเนิด การเลี้ยงดู และความอ่อนหวาน ย่อมทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่ายินดีและสงบสุขเป็นแน่แท้

ก. แง่มุมทางด้านญาณวิทยา แนวคิดสตรีนิยมมุ่งเสนอความรู้ใหม่ที่ปฏิเสธวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมที่เสนอรูปแบบหรือบริบทชีวิตที่ไม่สมเหตุสมผลในแง่ของความรู้ โดยการปฏิเสธข้อสรุปบนฐานของความรู้ที่เป็นตัวแทนทางด้านสังคมและศีลธรรมโดยอ้างถึงการใช้สิ่งที่ได้เป็นความรู้ได้นั้นจะต้องอยู่ระหว่างกลางทางด้านสังคมและศีลธรรมที่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นอิสระมากขึ้นและสามารถจะสร้างความรู้ได้ด้วยวิธีการที่แตกต่างจากเดิม เพราะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทำให้เราอ้างได้ว่ามีข้อผิดพลาดน้อยกว่าวิธีอื่น ดังนั้นวิทยาศาสตร์จึงอ้างและช่วยสนับสนุนเฉพาะสิ่งที่พิสูจน์ได้ซึ่งอาจไม่ใช่สิ่งที่จริงทั้งหมดแต่มีความผิดพลาดน้อยที่สุด (Eileen O'Neill, 2007: 237) การพิจารณาทางวิทยาศาสตร์นี้เองทำให้เรื่องศีลธรรมนั้นถูกมองว่าไม่ใช่สิ่งเดียวที่เป็นพื้นฐานของสังคมแต่จะต้องพิสูจน์ควบคู่ไปกับรูปแบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา นั้นทำให้การพิจารณาเรื่องเพศไม่อาจแยกออกได้จากข้อพิสูจน์ทางด้านเรื่องศีลธรรม โดยข้อพิจารณาที่สามารถเข้าใจได้ผ่านรูปแบบวัฒนธรรมที่วางอยู่บนฐานความจริงที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ เช่นเรื่องศาสนาหรือธรรมชาติ ทำให้สังคมมีความอ่อนด้อยทางด้านความรู้ที่แพร่หลายอยู่ในจำนวนประชากรที่อยู่ในสังคม ซึ่งรวมถึงผู้หญิงและชนเผ่าและกลุ่มคนที่มีสังคมอยู่ที่ไม่ได้นำมากล่าวถึง บางครั้งถูกเรียกว่า คนนอก หรือ คนแปลกหน้า แต่คนเหล่านี้ต่างมีข้อพิจารณาหรือรูปแบบของความเชื่อและพฤติกรรมที่ซึ่งไม่ถูกนำมาเสนอตามแนวทางสังคมที่ตรวจสอบให้ชัดเจนว่าเป็นเพราะเหตุใด ซึ่งผู้ชายสามารถจะเห็นรูปแบบสังคมได้จากแนวคิดเหล่านี้

มีตัวอย่างที่ผู้หญิงสามารถทำได้ในสิ่งที่ผู้ชายไม่รู้ แต่พิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น ผู้หญิงสามารถปกครองได้ จากกรณีที่ดินแลนด์มินายกรัฐมนตรีหญิง ซันนา มาริน (Sanna Marin) ที่อายุน้อยที่สุดในโลกด้วยวัยเพียง 34 ปี และในขณะรัฐบาลของเธอประกอบไปด้วย 5 พรรคการเมืองซึ่งมีผู้นำพรรคเป็นผู้หญิงทั้งหมด ทำให้ทั่วโลกต่างให้ความสนใจกับเรื่องสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศในประเทศฟินแลนด์เป็นอย่างมาก สื่อหลายสำนักรายงานว่า นางมาริน เติบโตขึ้นมาใน "ครอบครัวสี่รัฐ" โดยอาศัยอยู่กับแม่ที่มีคู่รักเพศ

เดียวกันที่ห้องเช่าแห่งหนึ่ง และนางมารีน เคยให้สัมภาษณ์กับเว็บไซต์ Menaiset เมื่อปี 2015 ว่า ตอนเป็นเด็กเธอรู้สึก "ไม่มีตัวตน" เพราะไม่สามารถพูดคุยเกี่ยวกับครอบครัวของตัวเองได้อย่างเปิดเผย อย่างไรก็ตาม เธอเล่าว่าแม่คอยให้การสนับสนุนเธอเสมอมา และทำให้เธอเชื่อว่าเธอสามารถทำอะไรก็ได้ตามที่ใจปรารถนา การอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวคือส่วนหนึ่งที่ทำให้นางมารีน กลายเป็นคนแรกในครอบครัวที่ได้ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย จากนั้นนี่เป็นการยืนยันให้เห็นว่า แม้ว่าตัวเองเธอเองจะเกิดมาในครอบครัวที่ร่ำรวย และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากแม่ที่มีคู่รักเพศเดียวกัน แต่เธอก็สามารถดำเนินชีวิตและเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพได้ จนกระทั่งขณะนี้เธอได้กลายเป็นนายหญิงที่มีอายุน้อยที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไปแล้ว อนึ่ง ไม่ใช่แค่ประเทศฟินแลนด์เท่านั้นที่ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองเป็นอันดับต้นๆ ของโลก รายงานล่าสุดจากสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) เปิดเผยว่า ประเทศในกลุ่มนอร์ดิก ได้แก่ ไอซ์แลนด์ นอร์เวย์ ฟินแลนด์ และสวีเดน ติด 4 อันดับแรกของประเทศที่มีความเสมอภาคระหว่างเพศมากที่สุดในโลก ส่วนเดนมาร์กอยู่อันดับที่ 14 โดยความเสมอภาคระหว่างเพศในประเทศเหล่านี้ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ คือ เศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพ และการเมือง

ข. แง่มุมทางด้านธรรมชาติ ในงานเขียน Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution เอเดรียน ริช (Adrienne Rich) นักสตรีนิยมผู้บุกเบิกมารดาภาพศึกษา (motherhood studies) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงในฐานะ “แม่” ว่า ถึงแม้ว่าเรือนร่างของผู้หญิง จะมีไว้สำหรับการตั้งครรภ์และให้กำเนิดตามธรรมชาติ แต่ “แม่” และ “ความเป็นแม่” นั้นเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากอคติทางเพศบนพื้นฐานแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่ ของวัฒนธรรมตะวันตก เพื่อจำกัดพื้นที่และกักขังศักยภาพของผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้ “ความเป็นแม่” (motherhood) เป็นสถานภาพในอุดมคติของเพศหญิง รวมถึงปลูกฝังทัศนคติที่ว่า “งานของแม่” ที่ต้องคอยอยู่ใกล้ชิด ดูแลลูก มอบความรัก ความเอื้ออาทร และพร้อมที่จะเสียสละทุกอย่างทุกอย่างให้แก่ลูกอย่างไม่มีข้อจำกัด เป็นสิ่งที่เกิดจากสัญชาตญาณของผู้หญิงทุกคนที่เป็นแม่ ล้วนแล้วแต่เป็นมายาคติที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการขีดกั้นผู้หญิงออกจากสนามอำนาจ และควบคุมให้ผู้หญิงต้องสยบยอมอยู่ในโลกที่ผู้ชายประสงค์จะเป็นใหญ่ เมื่อใดก็ตามที่ผู้หญิงปฏิเสธที่จะเป็นแม่ ไม่สามารถที่จะเป็นแม่ หรือไม่สามารถทำหน้าที่ของแม่ตามความคาดหวังจากสังคมได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลความจำเป็นหรือข้อจำกัดใด ผู้หญิงก็มักจะถูก ตั้งคำถาม ถูกตัดสิน ประเมินค่าในเชิงลบจากสังคม ถูกประณาม ไปจนถึงถูกลงโทษทางกฎหมาย (วราศ ธัญภัทรกุล, 2561: 85) ในแง่นี้ “ความเป็นแม่” จึงอาจมองได้ว่าเป็นกับดักที่ทำให้ผู้หญิงสูญเสียตัวตน อำนาจต่อรอง และอิสรภาพที่จะนึกคิดในฐานะบุคคล

นักสตรีนิยมสายวัฒนธรรมที่โดดเด่นและได้รับการอ้างอิงถึงคือ แมรี ดาลี (Mary Daly 1928 -2010) เขียนหนังสือชื่อ Gyn/ Ecology: The Metaethics of Radical Feminism (1978) งานชิ้นนี้ถูกมองว่าเป็นเครื่องบ่งชี้ที่สำคัญของการวิเคราะห์ผู้หญิงในฐานะที่เป็นศูนย์กลาง ดาลีเสนอว่าทุกสังคมในโลกล้วนเป็นสังคมชายเป็นใหญ่และมีอารยธรรมเหยียดหรือเกลียดผู้หญิง ภาษาและมายาคติของระบบชายเป็นใหญ่ในทุกๆระดับ ได้สร้างมลพิษแก่จิตใจ จิตวิญญาณและร่างกายของผู้หญิง ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงต้องเป็นศูนย์กลาง ดาลีให้ความสำคัญกับภาษาในฐานะที่มีอำนาจและเป็นสิ่งที่สามารถสร้างอำนาจได้ ซึ่งผู้ชายได้ครอบครองอำนาจแห่งการใช้ภาษาและใช้ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการลดคุณค่าของผู้หญิง เพื่อให้ผู้หญิงตกอยู่ในฐานะที่เป็นรอง ดังนั้น ผู้หญิงจึงควรเอาชนะการครอบครองทางภาษาของผู้ชาย โดยการปฏิเสธความหมายที่ผู้ชายได้ให้ไว้ในภาษาและพยายามตีความเพื่อให้ความหมายใหม่นั้นเอง ดาลีได้วิเคราะห์คำศัพท์ต่างๆ ในภาษาอังกฤษที่สะท้อนถึงการเหยียดผู้หญิงในภาษา เธอเรียกร้องให้ผู้หญิงยอมรับกับการเป็น Hag (นั่งแม่มด) Crone (อีแก่) Spinster (สาวทึนทิก) Lesbian (หญิงรักร่วมเพศ) เพราะคำเหล่านี้สะท้อนถึงผู้หญิงที่ปฏิเสธ

การเชื่อฟังและยอมจำนนต่อระบบชายเป็นใหญ่ (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545: 104-105) การเรียกร้องดังกล่าว นั้น มีลักษณะเป็นการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ จัดเป็นการเรียกร้อง ประเพณีภาษาของ liberation

จากมุมมองดังกล่าวฝ่ายสตรีนิยมเองพยายามที่จะให้ความหมายหรือคำนิยามของสตรีเพศใหม่ โดยการอ้างถึงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการให้กำเนิด การเลี้ยงดู และความอ่อนหวาน ที่จะทำให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่และสงบสุขเป็นแน่แท้ อันเนื่องมาจากการที่สังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่นำแต่ปัญหาความไม่สงบของบ้านเมืองมา ที่ต้องมีการฆ่าฟันกันจนทำให้มีเหตุการณ์นองเลือด ฝ่ายสตรีนิยมจึงถือโอกาสนำประเด็นนี้ มานำเสนอเพื่อต้องการที่จะเปลี่ยนความหมายและคำนิยามของสตรีเพศใหม่โดยมุ่งไปที่ความสงบของบ้านเมืองที่เต็มไปด้วยความเอื้ออาทรมีเมตตาต่อกันและกัน

วิเคราะห์แม่แมดในเรื่องเล่าทางศาสนา

ในประเด็นนี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์จากกรณี โจน ออฟ อาร์ค คือ โจนออฟอาร์ค (Joan of Arc) วีรสตรีสาวน้อยชนบทซึ่งเป็นผู้ช่วยมกุฎราชกุมารฝรั่งเศสนำทัพปลดแอกฝรั่งเศสต่อสู้ทัพอังกฤษผู้มารุกรานยึดครองประเทศฝรั่งเศสเมื่อศตวรรษที่ 15 โจนออฟอาร์คมีชัยชนะทัพอังกฤษและสถาปนาองค์มกุฎราชกุมารขึ้นเป็นพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 8 แต่กลับถูกขุนนางฝรั่งเศสกล่าวหาว่าเป็นแม่มดเพราะริษยาวิกรรมของเธอและรู้สึกเสียหน้าที่ที่ไม่มีความสามารถเสมอสาวน้อยบ้านนอกผู้นี้โจนออฟอาร์คถูกศาลของศาสนจักรซึ่งรับใช้อังกฤษตัดสินว่าเป็นแม่มดและถูกเผาทั้งเป็นกลางตลาดเมืองร็อง (Rouen) เมื่อ ค. ศ. 1431 ขณะอายุไม่ถึง 20 ปีวีรสตรี “แม่มด” ผู้นี้ได้รับการสถาปนาจากคริสตจักรให้เป็นนักบุญเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 นับเป็นเวลากว่าเกือบ 500 ปีหลังจากเสียชีวิต จากวรรณกรรมตะวันตกซึ่งมีแม่มดปรากฏอยู่นี้จะพบว่ามีข้อพิจารณาที่น่าสนใจ 2 ประเด็นด้วยกันคือ

1. มุมมองจากแนวคิดปิตาธิปไตย มองจากธรรมชาติจะพบว่า เรื่องเล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสงครามเป็นเรื่องของผู้ชายที่รบกัน แต่ผู้หญิงไม่ปรากฏว่าร่วมรบในสงคราม ความเชื่อดั้งเดิมที่ให้ผู้ชายเป็นชนชั้นปกครองเป็นผู้กำหนดพื้นที่และความเป็นอิสระให้ผู้ชายผูกขาดได้มากกว่าผู้หญิง เพราะเหตุผลทางสรีระกายภาพซึ่งแสดงว่าผู้หญิงนั้นอ่อนแอ ไม่สามารถออกเดินทางไกลได้ ทั้งเป็นเพศที่สามารถตั้งครรภ์และให้กำเนิดบุตร การเดินทางรอนแรมไปต่างเมือง หรือในสังคมล่าสัตว์หาของป่าจึงไม่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อสตรีเพศ ปิตาธิปไตยจึงถูกนำเสนอในฐานะเป็นแนวคิดสำคัญ ในลักษณะการควบคุมทางสังคมซึ่งมีพ่อหรือสามี ย่อมมีอำนาจเหนือลูกสาวและภรรยา ซึ่งหมายถึง ระบบซึ่งผู้ชายในฐานะกลุ่มทางสังคมได้รับการสถาปนาให้มีบทบาทฐานะสูงกว่า มีอำนาจเหนือผู้หญิง ในสังคมล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร ความเหนือกว่าและการควบคุมทางสังคมโดยเพศชายถูกสร้างและบังคับผ่านความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม ขณะที่สังคมอุตสาหกรรมความเหนือกว่าของเพศชายถูกสร้างและบังคับผ่านระบบกฎหมาย ผู้ชายจึงมีบทบาทในสังคมมากขึ้นตามลำดับ The Politics of Reproduction ของแมรี โอไบรอัน นิยามความหมายของการมีอำนาจครอบงำของเพศชาย เป็นผลมาจากความปรารถนาของเพศชายที่จะเอาชนะความรู้สึกแปลกแยกจากบทบาทด้านการเจริญพันธุ์ของมนุษย์ เพราะหญิงมีบทบาทมากกว่าชายในการเจริญพันธุ์ การตั้งครรภ์ และการเลี้ยงดูลูก ปิตาธิปไตยหรือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชาย จึงช่วยสร้างความสำคัญของการเป็นพ่อและบิดบ่งซ่อนเร้นความจริงทางสังคมเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในการให้กำเนิดและเลี้ยงดูลูกตามทัศนะของโอไบรอัน อิสรภาพของผู้หญิงจากการถูกครอบงำนั้น ขึ้นอยู่กับการสร้างความรู้ความเข้าใจอันแท้จริงเกี่ยวกับกระบวนการเจริญพันธุ์ รวมทั้งการสร้างทัศนคติและความชื่นชมต่อความขัดแย้งระหว่างธรรมชาติของผู้หญิง

22 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

ในการเจริญพันธุ์ กับกระบวนการสร้างอุดมการณ์ปีตาธิปไตยเพื่อบิดเบือนคุณค่าของผู้หญิง (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2555: 38-39)

ระบบปีตาธิปไตยประกอบด้วยผู้ที่มาจากหลากหลายชนชั้นต่างเชื้อชาติและชาติพันธุ์โดยชายผู้ด้อยอำนาจจะต้องยอมรับลำดับชั้นของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าอย่างไรก็ตามแม้จะมีการแบ่งชนชั้นกันในหมู่ผู้ชายแต่ชุดความสัมพันธ์ที่ไต่เรียงตามระดับชั้นดังกล่าวก็เป็นเสมือนสิ่งที่ยึดโยงผู้ชายไว้ด้วยกันตลอดจนเป็นการวางรากฐานสำคัญที่เอื้ออำนาจให้เพศชายมีอำนาจและอภิสิทธิ์ที่เหนือกว่าเพศตรงข้าม ปีตาธิปไตยดำรงอยู่ได้ผ่านการผลิตซ้ำ (Reproduction) ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดชุดความคิดหรืออุดมการณ์ผ่านสื่อวรรณกรรมตลอดจนแบบเรียนในสถานศึกษาหรือแม้แต่โครงสร้างทางภาษา กระบวนการดังกล่าวได้ช่วยสานต่อแนวคิดแบบปีตาธิปไตยด้วยการตอกย้ำและฉายซ้ำคุณลักษณะของหญิงและชายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นให้ซึมลึกเข้าไปในจิตสำนึกของคนในสังคมโดยผูกติดเพศชายไว้กับความเป็นผู้นำความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ในขณะที่เพศหญิงมักถูกฉายซ้ำในภาพของผู้ตามหรือผู้ที่ด้อยกว่าทั้งในด้านสภาพร่างกายและจิตใจไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองจนต้องการการปกป้องจากเพศชายอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า แนวคิดของกระบวนการผลิตซ้ำนี้เองได้นำไปสู่ความเคยชินและทัศนคติที่มีต่อบทบาทโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศอีกทั้งยังทำให้การให้คุณค่าการกำหนดสถานภาพและตำแหน่งที่เหนือกว่าของเพศชายกลายเป็นเรื่องธรรมดา ในสังคมวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่จะถูกสะท้อนให้เห็นผ่านความเป็นสังคมที่เน้นเรื่องลำดับชั้นการจัดลำดับดังกล่าวมีอยู่ในทุกระดับตั้งแต่ในระดับครอบครัวชุมชนจนถึงระดับประเทศโดยผู้ที่มียุทธศาสตร์หรือตำแหน่งสูงจะได้รับความเคารพและการยอมรับจากผู้มีตำแหน่งหรือระดับที่ต่ำกว่าการจัดลำดับที่วุ่นวายได้ทั่วไปในกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวัน (วรานันท์ วรพัฒนานนท์, 2558: 22) โดยคำนึงจากอายุเพศตำแหน่งหน้าที่การงานทั้งนี้ผู้หญิงมักถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับผู้ชายและไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้แสดงความสามารถ

2. มุมมองแนวคิดสตรีนิยม สตรีนิยมเป็นแนวคิดที่ขยายให้เห็นกระบวนการทางญาณวิทยาที่ต้องการเปิดเผยให้เห็นแนวคิดที่มองจากมุมมองสตรีกล่าวคือ บทบาทของแม่มดดูจะเกี่ยวข้องกับกิเลสตัณหามนุษย์ เหตุใดแม่มดทั้งหลายจึงต้องเป็นสตรีในยุคเล่าแม่มดของยุโรปประวัติศาสตร์ยุโรป ระบุว่าผู้หญิงกว่าแสนคนที่ถูกประหารชีวิตด้วยการเผาทั้งเป็น เพราะถูกตัดสินว่าเป็นแม่มดกล่าวกันว่า ในการพิสูจน์บางครั้งใช้วิธีโยนลงน้ำ หากลอยได้ไม่จมน้ำตายก็ถือว่ามิเวทมนตร์เป็นแม่มดจริง ต้องถูกเผา วิบากกรรมของสตรีที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มดนี้มีต้นตอจากความเชื่อของคณบุพพกาลซึ่งถือกันว่าสตรีเป็นผู้ที่มีอำนาจลึกลับเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับเวทมนตร์มายาทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้หญิงเกี่ยวพันโดยตรงกับการให้กำเนิดชีวิตใหม่ในกาลต่อมาสถานภาพสตรีในกรีซและโรมันโบราณจะด้อยกว่าบุรุษมากเมื่อชาวยุโรปรับนับถือศาสนาคริสต์ผู้หญิงก็กลายเป็น “ตัวร้ายววนชาย” ตามความเชื่อในพระคัมภีร์ไบเบิลว่าอีวาสตรีคนแรกเป็นผู้ชักนำให้อาдамหลงผิดกินผลไม้ต้องห้ามฝ่าฝืนคำสั่งพระเจ้าเป็นเจ้าฉะนั้นในคริสต์ศาสนา สตรีจึงเป็นมนุษย์ชั้นรองต้องอยู่ในความควบคุมของบุรุษ สตรีที่มีความสามารถโดดเด่นกว่าบุรุษหรือมีความเป็นผู้นำเด่นชัด อย่างโจนออฟอาร์คจึงเป็นสตรี “วิปริต” นอกกรอบเข้าข่ายแม่มดหรือผู้มีเวทมนตร์มายา ซึ่งได้มาจากปีศาจร้าย (Satan) ในการวิเคราะห์วิวัฒนาการแม่มดและแม่เลี้ยงในเรื่องเล่าเข้าด้วยกันและตีความโดยใช้จิตวิทยาแนว 융 (Jung) อธิบายว่าแม่มดหรือแม่เลี้ยงนั้นเป็นตัวแทนของส่วนของจิตวิญญาณเพศหญิง (anima) ในระดับจิตไร้สำนึกด้วยเหตุที่มีพลังร้ายและรุนแรงหากปราศจากการเชื่อมโยงกับจิตสำนึกหรือไม่มีการควบคุมก็อาจเป็นอันตรายกับตนเองและผู้อื่น ตามการตีความนี้ตัวเอกในนิทานถือว่าเป็นตัวแทนของจิตสำนึกที่จะต้องกำราบ" แม่มด "อนึ่งการเชื่อมโยงแม่มดกับแม่ที่ชั่วร้ายน่าสะพรึงกลัว (terrible mother) นั้นเป็นสิ่งที่นักจิตวิทยาตะวันตกยอมรับโดยทั่วไป

ขณะที่มองจากมุมมองตามธรรมชาติ จะพบว่า แท้ที่จริง “แม่มด” นี้หมายถึงภาพลักษณ์เชิงลบของสตรีเพศไม่ว่าจะเป็นแม่แท้หรือแม่เลี้ยง “กล่าวคือภาพของแม่แท้หรือผู้หญิงที่คนเราเกลียดกลัวจะแสดงออกในภาพแม่เลี้ยงหรือแม่มดเพื่อเลี่ยงการวิจารณ์แม่แท้หรือผู้หญิงโดยทั่วไป น่าสังเกตว่าในนิทานไม่มีตัวร้ายที่เป็นพ่อเลี้ยงหรือพ่อมดตัวละครเพศชายสูงวัยที่เป็นพ่อหรือกษัตริย์หรือทั้งสองอย่างจะไม่เป็นตัวร้ายนับว่าภาพลักษณ์ของตัวละครทั้งสองเพศต่างกันชัดเจนในเรื่องเล่าในการศึกษาเชิงมานุษยวิทยา เชื่อกันว่าการใช้เวทมนตร์และการล่าแม่มดเกิดขึ้นเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเฉพาะในชุมชนขนาดเล็กที่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคลซึ่งใกล้ชิด ความขัดแย้ง ความอึดอัดคับข้องใจ อาจเป็นสาเหตุให้บุคคลในสังคมหาทางกำจัดผู้ที่ตนเห็นว่าเป็นเหตุ หรือหาแพะรับบาป ผู้ที่มีความแตกต่างจากผู้อื่น ในทางสังคมนั้นปกติมักตกเป็นเหยื่อที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ใช้เวทมนตร์ในสังคมยุโรป ซึ่งคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาหลัก ขาวยิวซึ่งเป็นชนต่างศาสนาและเด่นทางเศรษฐกิจ มักตกเป็นแพะรับบาป เวลามีเหตุวิกฤตในชุมชนโจนออฟอาร์คซึ่งเป็น “ผู้หญิงเก่งผิดปกติ” สมัยนั้นมีความโดดเด่นแตกต่างจากคนสมัยเดียวกันจึงไม่แปลกที่จะต้องถูกหาว่าเป็นแม่มดผู้ใช้เวทมนตร์จนมีความสามารถผิดจากหญิงหรือแม่แต่ชายอื่น ๆ ในยุคเดียวกันอย่างไรก็ดีการที่ผู้หญิงหลายแสนถูกเผาทั้งเป็นด้วยข้อหาเป็นแม่มดก็ดี การที่ตัวร้ายจำนวนไม่น้อยในนิทานเป็นแม่มดก็ดีน่าจะแสดงให้เห็นถึงอคติของคนตะวันตกที่มีต่อสตรีเพศเป็นพิเศษ สำหรับเวทมนตร์มายาหรืออันตรายร้ายกาจของแม่มดนั้น ถ้ามิได้แสดงถึงอคติสูงต่อผู้หญิง ก็แสดงออกถึงความสามารถที่โดดเด่นหรือแปลกแยกจากสังคม ทำให้ตกเป็นเป้าแห่งความเกลียดชังของสังคม (นฤมล กาญจนทัต, 2543: 30-33)

บทสรุป

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาบ่งบอกได้ว่าความเชื่อทางศาสนาก็วัฒนธรรมของกลุ่มสังคมก็ได้สร้างภาพให้ผู้หญิงเป็นไปตามความต้องการของผู้ชายผ่านทางภาษาศาสนาในคัมภีร์หรือวัฒนธรรมที่ได้เชื่อและยึดมั่นมายาวนาน ซึ่งในขณะนั้นผู้ชายมีอำนาจในการใช้ภาษาในการมีส่วนร่วมกับคัมภีร์ทางศาสนาและมีอำนาจในการกำหนดคุณค่าหรือความหมายกับสิ่งต่างๆ ดังนั้น หากโครงสร้างทางสังคมยังคงมีลักษณะแนวคิดชายเป็นใหญ่ ประเด็นปัญหาที่ผู้หญิงถูกกดขี่ทางเพศ จะยังคงมีปรากฏอยู่เรื่อยๆ โครงสร้างทางภาษา กระบวนการดังกล่าวได้ช่วยสานต่อแนวคิดแบบปิตาธิปไตยด้วยการตอกย้ำ คุณลักษณะของหญิงและชายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นให้เข้าไปในจิตสำนึกของคนในสังคมโดยผูกติดเพศชายไว้กับความเป็นผู้นำความกล้าหาญ ในขณะที่เพศหญิงมักถูกฉายซ้ำในภาพของผู้ตามหรือผู้ที่ด้อยกว่า ทั้งในด้านสภาพร่างกายและจิตใจ ต้องการการปกป้องจากเพศชายอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่า แนวคิดของกระบวนการผลิตซ้ำนี้เองได้นำไปสู่ความเคยชินและทัศนคติที่ต่อโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศอีกทั้งยังทำให้การให้คุณค่าการกำหนดสถานภาพและตำแหน่งที่เหนือกว่าของเพศชายกลายเป็นเรื่องธรรมดาสามัญในสังคม เพื่อต้องการการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากโครงสร้างทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ สตรีนิยมสายวัฒนธรรมจึงใช้วิธีการปฏิเสธความหมายที่ผู้ชายได้ให้ไว้ในภาษาและพยายามตีความเพื่อสร้างความหมายใหม่ โดยหวังว่าจะสามารถมีอำนาจอยู่เหนือการครอบครองการใช้ภาษาแทนผู้ชาย

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2557). **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- ณรงค์กรธร รอดทรัพย์. (2555). ปีตาธิปไตย : ภาพสะท้อนแห่งความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิงในสังคมเอเชีย. **วารสารวิชาการราชภัฏบุรีรัมย์**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2555: 31-32.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2558). **ล่าแม่มด**. กรุงเทพฯ: มติชน, 2558.
- ธีรวัช เจนวัชรรัช. (2561). วาทกรรมแห่งปรากฏการณ์ล่าแม่มด. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม**. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2561: 59.
- วรมาศ ัญญภัทรกุล. (2561). ผู้หญิง ธรรมชาติและการหายไปของ“แม่” กับมุมมองสตรีนิยมสายนิเวศในนวนิยายเรื่อง Solar Storm ของลินดาโฮแกน. **วารสารมนุษยศาสตร์**. ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2561: 85.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์.(2545). **สตรีนิยม : ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- วรานันท์ วรพัฒนานนท์.(2558). ผู้หญิงภายใต้ระบบทุนนิยมญี่ปุ่นร่วมสมัย. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล กาญจนทัต.(2543). “แม่มดในโลกตะวันตก”. **วารสารวิทยบริการ**. ปีที่11 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2543: 30-33.
- Nancy J. Hirschmann. (2007). Feminist Political Philosophy, **The Blackwell Guide to Feminist Philosophy**, Edited by Linda Martín Alcoff and Eva Feder Kittay, (Oxford:Blackwell Publishing Ltd.
- Harding Sandra. (1998). **Science Multicultural? Postcolonialisms, Feminisms, and Epistemologies**. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Eileen O'Neill. (2007). “Justifying the Inclusion of Women in Our Histories of Philosophy: The Case of Marie de Gournay”. **The Blackwell Guide to Feminist Philosophy**. Edited by Linda Martín Alcoff and Eva Feder Kittay. Oxford:Blackwell Publishing Ltd.

แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี:
กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวธุวิกลิตาราม
The Approaches of Development of Pariyattidhamma School: A Case
Study of Wat Awutvikasitaram

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร

PhramahaSaman Wannaphakdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-Mail: mollamp@gmail.com

Received August 15, 2020; Revised August 29, 2020; Accepted: August 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวธุวิกลิตาราม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ศึกษาจากเอกสารการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ระยะแรกมีรูปแบบเหมือนสมัยอยุธยา คือ มีพระไตรปิฎกเป็นหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ บาเรียนตรี ถึง บาเรียนเอก พอถึงรัชกาลที่ 2 ได้จัดการศึกษาเป็น 9 ชั้นโดยกำหนดเป็นประโยค ตั้งแต่ประโยค 1 ถึง ประโยค 9 มีอรรถถาเป็นหลักสูตร พอถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนจากสอบปากเปล่าเป็นสอบข้อเขียน นอกจากนั้นมีการจัดการศึกษาแผนกธรรมเพิ่มเติม ด้านปัญหาการจัดการเรียนการสอนและแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวธุวิกลิตาราม คือ ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ในระดับผู้บริหาร ขาดการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกว่าปัจจุบัน เป็นต้น ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ในระดับคณะครู ขาดความชำนาญและเทคนิคการสอน จึงควรจัดให้มีการนิเทศเพิ่มเติมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่ดำเนินมาในอดีต ดังนั้นจึงควรมีการบริหารจัดการด้วยวิธีอื่น เช่น การจัดสรรงบประมาณเป็นรายปี เป็นต้น ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย ดังนั้นจึงควรมีความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย เช่น มีกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เป็นต้น

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี, วัดอาวธุวิกลิตาราม

Abstract

This thesis entitled ‘The Approaches of Development of Pariyattidhamma School: A Case Study of Wat Awutvikasitaram’ has three objectives: 1) to study the management of Thai Sangha’s Pariyattidhamma, 2) to study the development guidelines of *Pariyattidhamma* School, *Dhamma-Pāli* Department: a case study of Wat Awutvikasitaram through using a qualitative research method which has studied from documents, interviews and focus group. The results of the study showed that the educational management of the Sangha in the early Rattanakosin period was like the Ayutthaya period, *i.e.*, the *Tipiṇṇaka* was divided into three classes, namely, *Barian Tri* to *Barian Ek*. The class was defined into levels; from the 1st level to 9th, where the commentaries are the main curriculum. At the reign of VI King Rama, it was changed from oral examination to a written examination. In addition, the education management in Dhamma section was also added. At present, the new evaluation system is changed, *i.e.*, passing the examination in some subjects in the level of 1-2 to 5th level can be re-examined for failing subjects within that year. In this research, problems of teaching and learning management mechanisms and development guidelines for the Office of Buddhist Studies *Dhamma-Pāli* Department: A Case Study of Wat Awutvikasitaram, were found as follows: Regarding human resource management, it was found that the board had insufficient policy management to solve various obstacles. Therefore, the policy should be continuously monitored and taken closer than the past at present. In the academic administration, it was found that teachers lack expertise and teaching techniques, and, therefore, they should have the additional supervision by qualified professionals to increase their expertise and techniques. Regarding budget management, it was found that the lack of budget management run by other methods that had been done in the past was found, therefore, it should be managed by other means such as annual budget allocation for flexibility in management. In general administration, it was found that the School lacked clarity in creating policy incentives, so in order to motivate students, the criteria for awarding should be given since the beginning of the academic year.

Keywords: Approaches of Development, Pariyattidhamma School, Wat Awutvikasitaram

บทนำ

ธรรมาในพระพุทธศาสนามี 2 ประการคือ คัมภีร์และวินัยสาธนะ คัมภีร์ ได้แก่ธรรมาคือการเรียนพระคัมภีร์หรือการศึกษาปริยัติธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ปริยัติธรรม หมายถึง ธรรมที่ฟังศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ พระพุทธพจน์หรือพระไตรปิฎก เรียกเต็มว่า พระปริยัติธรรม ปริยัติธรรมหรือพระพุทธพจน์ที่ฟังศึกษาเล่าเรียนนั้นมี 9 อย่าง คือ สุตตะ เคยยะ เวຍยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธัมมะ เวฬุลละ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นวสังคตธรรม การศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมทั้ง 9 อย่างนี้ ของภิกษุสามเณรในปัจจุบัน เรียกว่า เรียนนักธรรม เรียนบาลี และแบ่งปริยัติธรรม ออกเป็น 2 คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2556) วินัยสาธนะ คือธรรมาด้าน

การเจริญวิปัสสนาหรือกิจพระศาสนาในด้านการบำเพ็ญกรรมฐาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) การได้ศึกษาทั้งสองด้านนั้นนับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อพระพุทธศาสนา ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “ธรรมและวินัยใด ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดา (ตัวแทน) ของเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 216 หน้า 164)

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว ย่อมบ่งชี้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งสองแผนก นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อพระศาสนาและเป็นงานการศาสนศึกษาที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของคณะสงฆ์ ที่มีมาแต่ดั้งเดิมของไทย โดยเป็นโบราณราชประเพณีที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ตั้งแต่อดีตกาล กล่าวคือพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์และทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรผู้สำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดของคณะสงฆ์ และผู้สอบผ่านระดับชั้นต่าง ๆ เมื่อถึงวาระการสอบวัดความรู้พระปริยัติธรรมพระองค์ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้การสอบนั้นอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “สอบพระปริยัติธรรมสนามหลวง” ซึ่งหมายถึงการสอบที่หลวงหรือรัฐให้ความอุปถัมภ์จึงเรียกการสอบไล่ความรู้พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์นี้ว่า “สอบบาลีสนามหลวง” และสอบธรรมสนามหลวง” สืบต่อมาถึงในสมัยปัจจุบัน (พนม ศรศิลป์, 2558)

การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งสองแผนกดังกล่าว นอกจากจะนำมาซึ่งความเจริญมั่นคงทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังนำมาซึ่งการพัฒนาทางสังคมและตัวผู้ศึกษาเอง สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ) ได้ให้โอวาทไว้ว่า “การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนา ถ้าการพัฒนาขาดการศึกษาเข้าไปกำกับก็จะทำให้การพัฒนานั้นไม่ยั่งยืน ไม่สามารถจะดำเนินได้ตลอดและจะไม่สนองตอบต่อปัจจัยขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นความจำเป็นของกลุ่มชน การศึกษาเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น ผู้มีการศึกษาย่อมได้รับการแจ้งข้อสัจจการจากคนทั้งหลายโดยทั่วไป โดยฐานะที่มีโอกาสที่ได้ศึกษา และใช้โอกาสนั้นเพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงส่งโดยยิ่งขึ้นไป ดังนั้น การเรียน การสอน การสอบ จึงเป็นวัฏจักรทางการศึกษาที่สืบทอดและปฏิบัติกันสืบ ๆ มาจวบจนปัจจุบันแม้ปรัชญาการศึกษา เทคโนโลยีทางการศึกษาจะแปรเปลี่ยนไปเช่นใด ก็ไม่อาจพ้นข้อสรุปทางการศึกษาที่จบลงด้วย การเรียน การสอน การสอบอยู่นั่นเอง การที่พระสงฆ์ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับของประชาชนมาแต่ครั้งอดีตกาลมาเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพเลื่อมใสและเป็นต้นแบบแห่งชีวิตที่เรียบง่ายเพื่อเป็นแบบฉบับให้แก่ประชาชนได้กำหนดยึดถือเป็นแบบแผนแห่งตน งานการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ยังสามารถและดำเนินไปได้ด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยความตั้งใจเล่าเรียนศึกษาของภิกษุและสามเณร ผู้มีศรัทธาปสาทิกคุณอันมั่นคงแน่วแน่อยู่ในพระธรรมวินัย หวังความเจริญงอกงามไพบูลย์ของพระศาสนาเป็นที่ตั้ง บวชอุทิศตนเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาสืบสานความเป็นศาสนทายาทและความตั้งใจจริงในการยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงถาวรสืบต่อไป” (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ), 2550)

วัดอาวุธวิกสิตาราม ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา จนกระทั่งปีการศึกษา 2530 จึงเปิดสำนักศาสนศึกษาขึ้นพร้อมจัดให้มีการเรียนบาลีเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่งและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ตามลำดับมา ส่งผลให้สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้เป็นสำนักเรียนดีเด่นอยู่หลายครั้ง มีนักเรียนภายในสำนักเรียนได้รับทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทยและส่งผลให้เจ้าสำนักเรียนและคณะกรรมการบริหารการศึกษาได้รับรางวัลในด้านการพัฒนาสำนักเรียนมากมาย อีกทั้งสามารถรักษาระดับผลการเรียนการสอนมาเป็นระยะเวลายาวนานดังปรากฏ แต่อย่างไรก็ตามในปีการศึกษาระยะหลัง ๆ ปรากฏว่ามีสถิติจำนวนนักเรียนผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีสนามหลวงลดลงอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจจะทำการศึกษา “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” เพื่อทราบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย และแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาปรับใช้ในการกำหนดนโยบายและเป็นรูปแบบในการพัฒนาของสำนักเรียนอื่นๆ ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ออกแบบการวิจัยในเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิและหนังสือชั้นทุติยภูมิ
2. ออกแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ผู้บริหาร คณาจารย์และนักเรียน จำนวน 30 รูป/คน
3. เขียนวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสรุปนำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ระยะแรกมีรูปแบบเหมือนสมัยอยุธยา คือมีพระไตรปิฎกเป็นหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ บาเรียนตรี ถึง บาเรียนเอก พอถึงรัชกาลที่ 2 ได้จัดการศึกษาเป็น 9 ชั้นโดยกำหนดเป็นประโยค ตั้งแต่ประโยค 1 ถึง ประโยค 9 มีอรรถกถาเป็นหลักสูตร พอถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนจากสอบปากเปล่าเป็นสอบข้อเขียน นอกจากนั้นมีการจัดการศึกษาแผนกธรรมเพิ่มเติม อนึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนระบบการประเมินผลใหม่ กล่าวคือให้ผู้สอบผ่านในบางวิชาในชั้นประโยค 1-2 ถึง ประโยค 5 สามารถสอบซ่อมวิชาที่สอบตกภายในปีนั้นได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ด้านแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังนี้ สภาพปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารจัดการใน 4 ด้านหลัก ๆ คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ระดับผู้บริหาร มีการบริหารจัดการเชิงนโยบายไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกว่าปัจจุบัน ระดับคณาครู ไม่สามารถทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่เดิม จึงควรผลิตบุคลากรด้านครูสอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ระดับนักเรียน ยังขาดนักเรียนเข้าศึกษาอย่างต่อเนื่องและขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จึงควรมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนและมีกระบวนการพัฒนานักเรียนด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม

ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ระดับผู้บริหาร ขาดกระบวนการติดตามนโยบายสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ ระดับคณาครู ขาดความชำนาญและเทคนิคการสอน จึงควรมีการนิเทศเพิ่มเติมโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเพิ่มความชำนาญและเทคนิคต่าง ๆ ด้านนักเรียน ยังขาดความกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการเรียน จึงควรมีกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจแรงจูงใจในการเรียนจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่ดำเนินมาในอดีต ดังนั้นจึงควรมีการบริหารจัดการด้วยวิธีอื่น เช่นการจัดสรรงบประมาณเป็นรายปี เพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ อีกทั้งขาดการหางบประมาณด้านอื่นจากที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน จึงควรมีการหากองทุนด้านอื่นเพิ่มเติมเพื่อเป็นกองทุนที่มั่นคง

ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า สำนักเรียนขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย ดังนั้นเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนจึงควรมีการกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลตั้งแต่ต้นปีการศึกษาเป็นต้น นอกจากนี้ยังระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนในบางหัวข้อไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

อภิปรายผล

แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวสุวิสิทาราม ดังนี้ สภาพปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารจัดการใน 4 ด้านหลัก ๆ คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป สอดคล้องกับสารินทร์ เอี่ยมครอง เสนอวิจัยแนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5 (สารินทร์ เอี่ยมครอง, 2561)

ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ระดับผู้บริหาร มีการบริหารจัดการเชิงนโยบายไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกว่าปัจจุบัน ระดับคณะครู ไม่สามารถทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่เดิม จึงควรผลิตบุคลากรด้านครูสอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ระดับนักเรียน ยังขาดนักเรียนเข้าศึกษาอย่างต่อเนื่องและขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จึงควรมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนและมีกระบวนการพัฒนานักเรียนด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม

ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ระดับผู้บริหาร ขาดกระบวนการติดตามนโยบายสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ ระดับคณะครู ขาดความชำนาญและเทคนิคการสอน จึงควรมีการนิเทศเพิ่มเติมโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเพิ่มความชำนาญและเทคนิคต่าง ๆ ด้านนักเรียน ยังขาดความกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการเรียน จึงควรมีกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจแรงจูงใจในการเรียนจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่ดำเนินมาในอดีต ดังนั้นจึงควรมีการบริหารจัดการด้วยวิธีอื่น เช่นการจัดสรรงบประมาณเป็นรายปี เพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ อีกทั้งขาดการหางบประมาณด้านอื่นจากที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน จึงควรมีการหากองทุนด้านอื่นเพิ่มเติมเพื่อเป็นกองทุนที่มั่นคง

ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า สำนักเรียนขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย ดังนั้นเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนจึงควรมีการกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลตั้งแต่ต้นปีการศึกษาเป็นต้น นอกจากนี้ยังระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนในบางหัวข้อไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับพระบัณฑิตศรีชัย ทำวิทยานิพนธ์เรื่องแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 (พระบัณฑิต ศรีชัย, 2548) ที่เสนอว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกี่ยวข้องกับงานวิชาการ งานธุรการ งานปกครองและงานบริหาร

บทสรุป

แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวสุวิกลิตาราม คือ ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ในระดับผู้บริหาร ขาดการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกว่าปัจจุบัน เป็นต้น ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ในระดับคณะครู ยังขาดความชำนาญและเทคนิคการสอน จึงควรจัดให้มีการนิเทศด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีเพิ่มเติม แก่ครูที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่โดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา เป็นต้น ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ยังขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่ดำเนินมาในอดีต กล่าวคือการบริหารจัดการเชิงการนำดอกผลจากกองทุนการศึกษามาบริหารสำนักเรียน ดังนั้นจึงควรมีการบริหารจัดการด้วยวิธีอื่น เช่น การจัดสรรงบประมาณเป็นรายปี เป็นต้น เพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ส่วนด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ยังขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย ดังนั้นจึงควรมีความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย เช่น มีกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2541). **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **พุทธวิธีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระบัณฑิต ศรีชัย. (2548). **แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺณ). (2550). **เรื่องสอบบาลีสนามหลวงแผนกบาลี**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- สารินทร์ เอี่ยมครอง. (2561). **แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในจังหวัดชัยนาท สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก ในผู้ติดเชื้อเอชไอวี โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี

A Causal Relationship Model of Positive Health Care Behavior in HIV Infected People in Nopparatjathanee Hospital

¹วันวิสาข์ ทิมมานพ

Wanwisa Timmanop

²พักตร์วไล เจริญศักดิ์

Phukvalai Charoensak

โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี

Nopparatrajathanee hospital

³ลำพอง กลมกุล

Lampong Klomkul

⁴กุล โพธิ์ทอง

Koon Potong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorn University

¹Corresponding Author Email: fonghong2523@gmail.com

Received May 15, 2020; Revised May 29, 2020; Accepted: May 30, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพ เชิงบวกในผู้ติดเชื้อเอชไอวี ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี และตรวจสอบความ สอดคล้องของโมเดลกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่มารับการรักษาใน โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี จำนวน 450 คน ตัวแปรแฝงที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พฤติกรรมสุขภาพ การควบคุมโรคด้านกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก ชนิดมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ผลการศึกษาพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกใน ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมี 2 โมเดล ดังนี้ 1) โมเดล ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม สุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย มีความสอดคล้องกับข้อมูล เชิงประจักษ์ พิจารณาจากผลการ ตรวจสอบค่าสถิติ ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 9.41 p เท่ากับ 0.40 ที่องศาอิสระ เท่ากับ 9 ค่าดัชนี ความสอดคล้อง : GFI เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว : AGFI เท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ : RMR เท่ากับ 0.010 ตัวแปรในโมเดลสามารถ อธิบาย ความแปรปรวน ในตัวแปรพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม ได้ร้อยละ 69 พฤติกรรมสุขภาพการ ควบคุมโรคด้านปัญญา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้าน กาย โดยมีพฤติกรรมสุขภาพการ

ควบคุมโรคด้านจิตใจเป็นตัวแปรส่งผ่าน 2) โมเดลความสัมพันธ์ เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม มีความสอดคล้องกับข้อมูล เชิงประจักษ์ พิจารณาจากผลการตรวจสอบค่าสถิติ ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 19.43 p เท่ากับ 0.79 ที่องศาอิสระ เท่ากับ 12 ค่าดัชนีความสอดคล้อง: GFI เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความ สอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว : AGFI เท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ : RMR เท่ากับ 0.017 ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวน ในตัวแปรพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย ได้ร้อยละ 100 พฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย โดยมีพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านจิตใจเป็น ตัวแปรส่งผ่าน

คำสำคัญ: พฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก, ผู้ติดเชื้อเอชไอวี, โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี

ABSTRACT

The aims of this research were to make a causal relationship model of positive health care behavior in HIV-infected people who were cured at Nopparatrajathanee Hospital and to inspect the corresponding between the models and empirical data. The samples were 450 of HIV-infected people who were cured at Nopparatrajathanee Hospital. The latent variables used in the research were health care behavior on physical body, society, mentality and cognition. The research instrument was a questionnaire with rating scale, 5 levels, of positive health care behavior. The path analysis was used to analyze the data.

It was found that the 2 causal models, 1) a causal relationship model of positive health care behavior on physical body was corresponding to the empirical data considered by the result of inspecting statistical value of chi-square equaled to 9.41, p equaled to 0.40. At the degree of freedom equaled to 9. The goodness-of-fit index: GFI equaled to 0.99. The adjusted goodness-of-fit index: AGFI equaled to 0.97. Root mean square residual: RMR equaled to 0.010. The variables in the model could explain variance in the variable of health care behavior on society, 69 percent. Health care behavior on cognition effected on health care behavior on physical body. Health care behavior on mentality was a mediator of variable.

2) A causal relationship model of positive health care behavior on society was corresponding to the empirical data considered by the result of inspecting statistical value of chi-square equaled to 19.43, p equaled to 0.79. At the degree of freedom equaled to 12. The goodness-of-fit index: GFI equaled to 0.99. The adapted goodness-of-fit index: AGFI equaled to 0.98. Root mean square residual: RMR equaled to 0.017. The variables in the models could explain variance in the variable of health care behavior on physical body, 100 percent. Health care behavior on cognition effected on health care behavior on physical body. Health care behavior on mentality was a mediator of variable.

Keywords: Positive Health Care Behavior, HIV Infected People, Nopparatjathanee Hospital

บทนำ

โรคเอดส์เป็นโรคเรื้อรังที่เป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญโรคหนึ่ง ข้อมูลจากโครงการเอดส์แห่งสหประชาชาติ เมื่อ พ.ศ.2552 พบผู้ป่วยเอดส์ 60 ล้านคน ทั่วโลก เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ 25 ล้านคน เฉพาะในแอฟริกาใต้ที่เดียวมีเด็กต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า เนื่องจากบิดามารดาเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ถึง 14 ล้านคน (สปสช, 2553) สำหรับในประเทศไทย ปี พ.ศ.2557 มียอดผู้ป่วยสะสมตั้งแต่ปีพ.ศ. 2527 จนถึงตุลาคม 2557 ทั้งสิ้นจำนวน 388,681 ราย เสียชีวิต 100,617 ราย ร้อยละ 25.83 อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 30-34 ปี และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั้งไปร้อยละ 45.51 มีปัจจัยเสี่ยงจากการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์คิดเป็นร้อยละ 83.75

(กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2557) การติดเชื้อเอชไอวี (Human Immunodeficiency Virus: HIV) มีผลทำให้ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายลดลง อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคติดเชื้อฉวยโอกาสและกลุ่มอาการของโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (สมนึก สังฆานุภาพ, 2551) มีผลทำให้ผู้ติดเชื้อมีโอกาสติดเชื้อฉวยโอกาสได้ จึงง่ายต่อการเจ็บป่วยเรื้อรังตามมา ถ้าบุคคลนั้นสามารถดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอ แต่ถ้าบุคคลนั้นมิได้ดูแลตนเอง โรคก็จะกำเริบและลุกลามได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการเจริญและการขยายจำนวนของเชื้อเอชไอวีในร่างกายเพิ่มขึ้น จนเข้าสู่ระยะโรคเอดส์เต็มขั้น และผู้ป่วยจะเสียชีวิตในที่สุด

นอกจากนั้นประชาชนทั่วไปมีทัศนคติในเชิงลบต่อผู้ติดเชื้อเอชไอวี โดยมองว่าผู้ติดเชื้อเอชไอวีเป็นผู้มีพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสม หรือเป็นผู้ติดยาเสพติด จนทำให้ภาพลักษณ์ของผู้ติดเชื้อคือคนเลว คนไม่ดีและเป็นที่รังเกียจ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างยากลำบาก ไม่กล้าเปิดเผยตนเองต่อครอบครัว สังคม เพราะเกรงว่าจะถูกรังเกียจและอาจมีผลกระทบต่อคนใกล้ชิด การถูกตีตราจากสังคมจะทำให้เกิดความรู้สึกไร้ค่า ความมีคุณค่าในตนเองลดลง เกิดการแยกตัว ภาวะซึมเศร้า ความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวัง ขาดกำลังใจ ขาดแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพตนเอง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตลดลง (คันสนีย์ สมิตะเกษตริน และภัทระ แสนไชยสุริยะ, 2547)

ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ ทำให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีการเข้าถึงการรักษาที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้ป่วยมีชีวิตที่ยืนยาว และมีผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์ลดลง เป้าหมายการรักษาโรคเอดส์ในปัจจุบัน คือการกดเชื้อในร่างกายให้อยู่ในเกณฑ์ต่ำที่สุด ด้วยการกินยาต้านไวรัสอย่างถูกต้อง ครบถ้วนและต่อเนื่อง การป้องกันการรับเชื้อเพิ่ม และการส่งเสริมสุขภาพที่ต้องปฏิบัติตามคู่มือไปตลอดแผนการรักษา การดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอชไอวีให้มีอายุยืนยาวอย่างมีคุณภาพได้นั้น ผู้ติดเชื้อเอชไอวีจำเป็นต้องดูแลสุขภาพกายและใจให้เกิดความสมดุลขณะที่ดำรงชีวิตในสังคมแต่ละวัน ด้วยการการบูรณาการกาย สังคม จิต และปัญญาแบบองค์รวม ในปี พ.ศ.2560 ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกในผู้ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่ควบคุมไม่ให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีเปลี่ยนไปเป็นโรคเอดส์ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่พฤติกรรมที่ควบคุมโรคด้วยกาย ด้านสังคม ด้านจิตและปัญญา

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกอย่างต่อเนื่องในงานวิจัยฉบับนี้ เพื่อให้เข้าใจผู้ติดเชื้อเอชไอวีมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก(วันวิสาข์ ทิมมานพ, 2560) เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวีและมารับการรักษาในโรงพยาบาลนพรัตน์

34 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

นราชาธานี จำนวน 450 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติบรรยายและการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป และตรวจสอบความตรงของโมเดลที่พัฒนาขึ้นด้วยโปรแกรม LISREL

ผลการวิจัย

พัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกในผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสร้างเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกตได้ ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรภายนอกแฝงและตัวแปรสังเกตได้

1.1 พฤติกรรมการควบคุมโรคเอดส์ด้านปัญญา หมายถึง ความรู้ที่เป็นเหตุผล และนำมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ 3 ตัวแปรคือ ปัญญาจากการฟัง อ่าน ปัญญาจากการคิด และปัญญาจากการกระทำ

- 1) ปัญญาจากการฟัง อ่าน ได้แก่ การมีความรู้เรื่องโรคและการดูแลสุขภาพเพื่อควบคุมโรค
- 2) ปัญญาจากการคิด ได้แก่ ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาการดูแลสุขภาพและ
- 3) ปัญญาจากการกระทำ ได้แก่ การมีความสามารถในการนำความรู้ไปแก้ปัญหาในการดูแลสุขภาพ

ได้

2. ตัวแปรภายในแฝงและตัวแปรสังเกตได้ ประกอบด้วย 3 ตัวแปร ดังนี้

2.1. พฤติกรรมการควบคุมโรคเอดส์ด้านจิต หมายถึง ความรู้สึก นึกคิด โดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้

3 ตัวแปรคือ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต

- 1) คุณภาพจิต ได้แก่ ศรัทธา เมตตา และฉันทะ
- 2) สมรรถภาพจิต ได้แก่ วิริยะ สติ และ
- 3) สุขภาพจิต ได้แก่ ความสุขจากการมีปัญหาจัดการปัญหาการดูแลสุขภาพ

2.2 พฤติกรรมการควบคุมโรคเอดส์ด้านกาย หมายถึง การไม่เบียดเบียนตนเองด้านกาย โดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ 3 ตัวแปรคือ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการบริโภค การมีวินัยในการมารับรักษา

1) ด้านสุขภาพร่างกาย ประกอบด้วย การรักษาความสะอาดร่างกาย ออกกำลังกายเหมาะสม อยู่ในที่อากาศถ่ายเทสะดวก และการนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอและ

2) ด้านการบริโภค ประกอบด้วย การกินยาถูกต้อง อาหารเหมาะสม ไม่ใช้สารเสพติด ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่

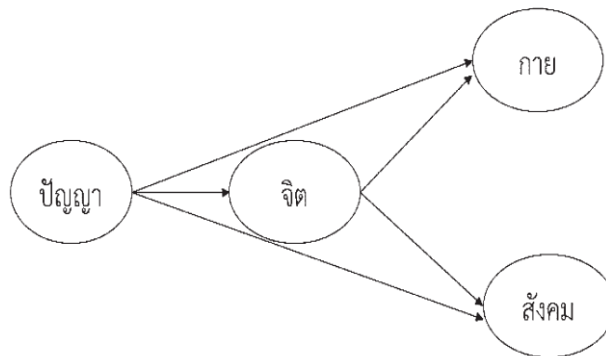
3) การมีวินัยต่อตนเอง ประกอบด้วย การกินยาตรงเวลา และมาพบแพทย์และตรวจเลือดตามนัด

2.3 พฤติกรรมการควบคุมโรคเอดส์ด้านสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยวัดจากตัวแปรที่สังเกตได้ 3 ตัวแปรคือ การมีปฏิสัมพันธ์กับคู่นอน การมีวินัยต่อสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

1) การมีปฏิสัมพันธ์กับคู่นอน ประกอบด้วย การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย เป็นการไม่รับเชื้อเพิ่ม ไม่แพร่กระจายเชื้อ เปิดเผยผลเลือดกับคู่ประจำ พาคู่ตรวจเลือดและพาเข้าระบบการรักษาเมื่อทราบว่าติดเชื้อเอชไอวี

2) การมีวินัยต่อสังคม ประกอบด้วย การมีระเบียบในการอยู่ร่วมกัน

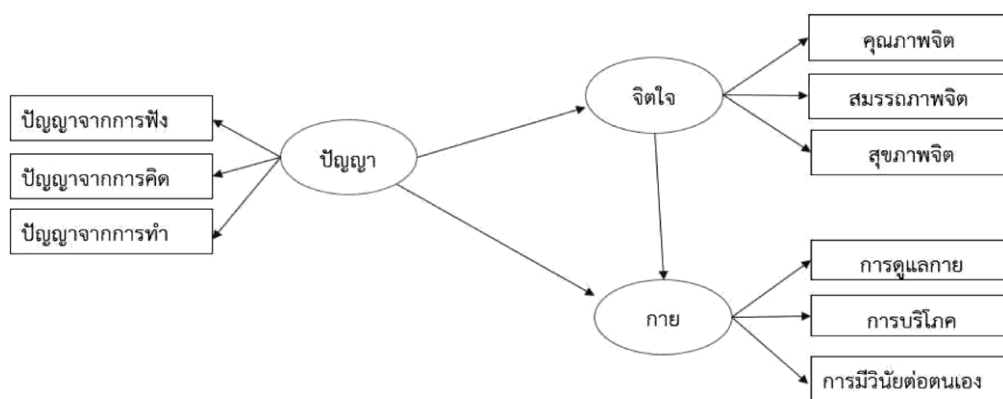
3) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยการรู้จักสื่อสาร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น และชักชวนผู้อื่นให้พัฒนา

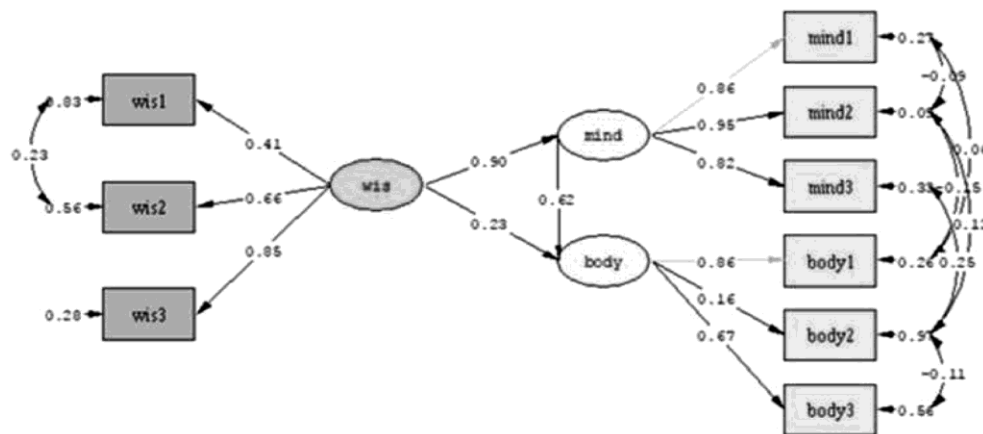
ภาพที่ 1 โมเดลพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก

จากการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกในผู้ติดเชื้อเอชไอวี ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลนพรัตนราชธานีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการศึกษาพบ 2 โมเดล ดังนี้

1) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากผลการตรวจสอบค่าสถิติ ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 9.41 p เท่ากับ 0.40 ที่องศาอิสระ เท่ากับ 9 ค่าดัชนีความสอดคล้อง: GFI เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว: AGFI เท่ากับ 0.97 ค่าดัชนีของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ : RMR เท่ากับ 0.010 ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวน ในตัวแปรพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคัม ได้ร้อยละ 69 พฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย พบว่าอิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา ต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกายมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านจิต โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.90, 0.62 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

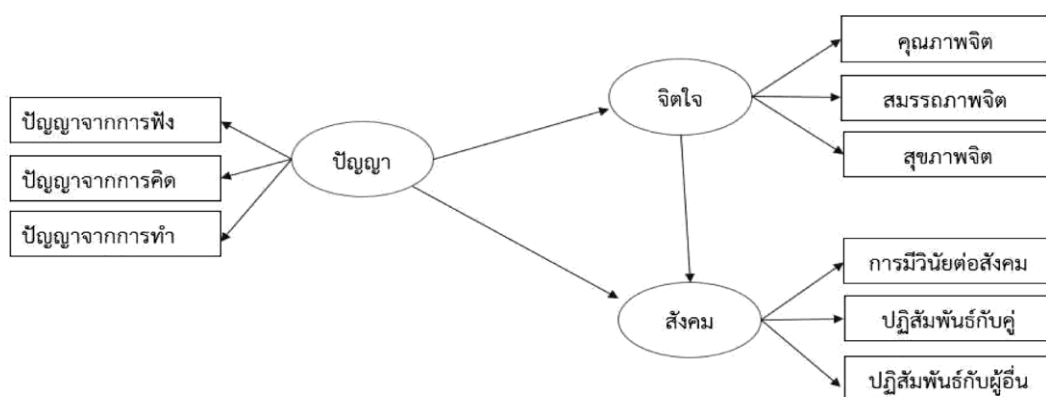

ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย

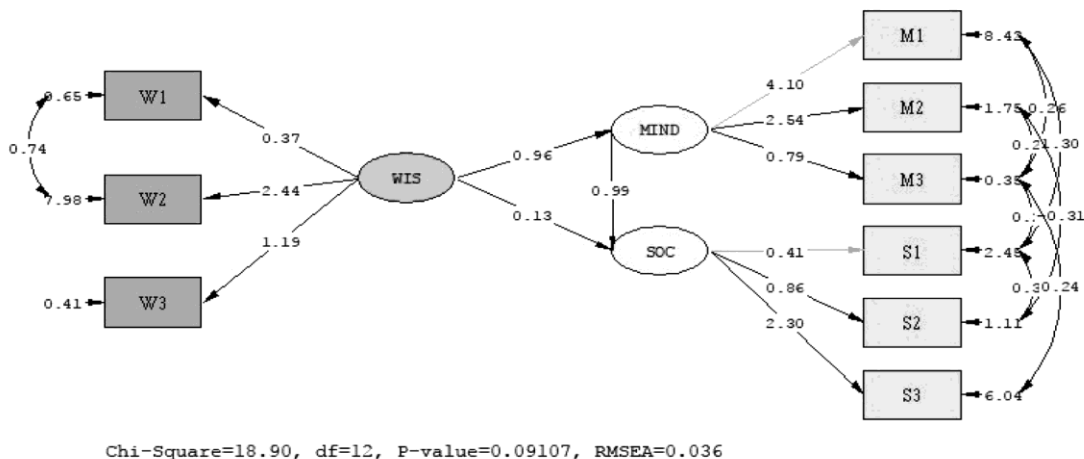

ภาพที่ 3 ผลการตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย

2) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากผลการตรวจสอบค่าสถิติ ค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 19.43 p เท่ากับ 0.79 ที่องศาอิสระ เท่ากับ 12 ค่าดัชนีความสอดคล้อง : GFI เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว : AGFI เท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ : RMR เท่ากับ 0.017 ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวน ในตัวแปรพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย ได้ร้อยละ 100 เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม พบว่าอิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา ต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.13 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านจิต โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.96 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพที่ 4 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม

ภาพที่ 5 ผลการตรวจสอบโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม

อภิปรายผล

พฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก ประกอบด้วย การพัฒนาด้านกาย สังคม จิตและปัญญา ผู้มีปัญญาจะดำเนินพัฒนา พลชาติ, 2553) ชีวิตโดยใช้หลักรู้จักประมาณในการบริโภค มีความสำรวมระวังการใช้อินทรีย์ ส่งผลให้พฤติกรรมได้รับการพัฒนาการมีเมตตา กรุณาต่อตนเองและผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียนและคิดร้ายทำลายตนเองและผู้อื่น หมั่นพัฒนาตนให้ดำรงชีวิตอย่างมีสติอยู่กับปัจจุบัน สร้างความสุขทางใจให้กับตนเอง เกิดความสงบ ผ่องใสเกิดขึ้นในใจ (อายุษกร งามชาติ, 2553) ทำให้คุณภาพของจิตเกิดการพัฒนา มีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิต เกิดความคิดที่เป็นระบบคือการคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต ปัญญาจะทำให้สามารถจัดการกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้เกิดทุกข์ได้ ส่งผลให้มีความเป็นอยู่และชีวิตที่ดีงาม

การให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีสิทธิ์ต่อการรักษาในปัจจุบันและบุคลากรผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษา ทำให้ผู้ติดเชื้อยอมรับฟังความรู้ เกิดปัญญาจากการฟัง และนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาคิด พิจารณาไตร่ตรองทำให้เกิดศรัทธาในตนเอง เมตตาต่อตนเอง จึงหันมาสนใจต้องการดูแลสุขภาพเกิดเป็นฉันทะ แต่ระหว่างที่ดูแลสุขภาพในชีวิตประจำวันนั้น มีอุปสรรคมากมาย ผู้ที่มีเป้าหมายการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องครบถ้วนและยอมรับว่ามีคนในสังคมที่ไม่ยอมรับการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวีได้ ก็จะสามารถเกิดวิริยะเข้าสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกอย่างต่อเนื่องได้ แต่ถ้าไม่มีเป้าหมาย หรือมีเป้าหมายแต่ไม่ครอบคลุมก็ไม่สามารถมีพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกอย่างต่อเนื่องได้ ดังนั้น ผู้ที่มีพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกได้ต้องมีศรัทธาต่อตนเองและการรักษาในเรื่องการดูแลสุขภาพ สามารถยอมรับสภาพการติตราในสังคมและมีเป้าหมายการดูแลสุขภาพที่ชัดเจนในการรักษา ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันการแพร่กระจายเชื้อเอชไอวี (วันวิสาข์ ทิมมานพ, 2560)

พฤติกรรมการติตรายังมีอยู่ในสังคมแม้แต่ในสถานบริการทางการแพทย์ การติตราประกอบด้วยตัวนำให้เกิดการติตรา พฤติกรรมการติตรา ชนิดของการติตราและผลของการติตรา ความเป็นพลวัตรที่เกี่ยวข้องกัน(William L. Holzemer et al, 2006) การติตราส่งผลต่อการดูแลสุขภาพพลตลง การพัฒนาคุณภาพชีวิตในผู้ติดเชื้อเอชไอวีโดยใช้กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนในระยะแรกผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น แต่เมื่อกลับไปใช้ชีวิตในสังคมจริงคุณภาพชีวิตจะเริ่มลดลง (Vu Van Tam et al, 2012) ผู้ติดเชื้อเอชไอวีกลัวการถูกติตรา การถูกกดดันจากสังคม (Michelle R Kaufman et al, 2015), (Ingrid T Katz et al., 2013) ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลอยู่ในระดับต่ำจากการที่สังคมไม่ยอมรับและผู้ติดเชื้อเอชไอวีเองก็ไม่ยอมรับและ

ไม่ให้ภัยคนที่รังเกียจการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี(ดุขฎี กวนคอนสาร, 2553) แต่ในการดำเนินชีวิตของคนต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จึงส่งผลให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีขาดความต่อเนื่องในการดูแลสุขภาพได้ (เอี่ยมอร ชลวร, 2553) จากโมเดลพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกจะเห็นได้ว่าการช่วยให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีเกิดปัญญา และมีจิตด้านคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตและสุขจิตที่ดีจะส่งผลให้พฤติกรรมการควบคุมโรคเอดส์ด้านกายและด้านสังคมดีตามไปด้วย

บทสรุป

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพ เชิงบวกในผู้ติดเชื้อเอชไอวี ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย พบว่า อิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา ต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านกาย โดยโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม พบว่า อิทธิพลทางตรงจากพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านปัญญา ต่อพฤติกรรมสุขภาพการควบคุมโรคด้านสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์พฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก เป็นพฤติกรรมการควบคุมโรคเอดส์ด้านกาย สังคม จิตและปัญญา โดยบูรณาการทุกด้านไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน บุคลากรที่ดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีจึงควรมีความรู้ ทักษะให้สร้างและพัฒนาให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีสามารถพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกและให้สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตัวแปรอื่นๆ ทั้งตัวแปรทางพุทธจิตวิทยา และตัวแปรทางจิตวิทยาร่วมสมัย ที่ส่งผลต่อการสร้างหรือพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวก

2) ควรมีการทำวิจัยซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมสุขภาพเชิงบวกด้วย เนื่องจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงกลุ่มตัวอย่างที่รับการรักษาในโรงพยาบาลนพรัตนราชธานีเท่านั้น ซึ่งผลการวิจัยที่ได้อาจยังไม่ใช่คำตอบของการวิจัยสำหรับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ ควรทำให้ครอบคลุมมากขึ้นเช่น สุ่มกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภาคของประเทศไทย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2557). รายงานผลการดำเนินงาน. นนทบุรี: สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์.

ดุขฎี กวนคอนสาร. (2553). “พฤติกรรมสุขภาพผู้ติดเชื้อเอชไอวี/ผู้ป่วยเอดส์ที่ได้รับยาต้านไวรัสเอชไอวี ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2552). วิจัยและสถิติ: คำถามชวนตอบ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา

- การศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- วัฒนา พลชาติ. (2554). “ศึกษาวิเคราะห์วิธีการพัฒนาปัญญาตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต)”. **พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คันสนีย์ สมิตะเกษตริน และภัทระ แสนไชยสุริยะ. (2547). **แนวทางการดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์อย่างครบถ้วนต่อเนื่อง**. นนทบุรี: สำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช). (2553). **คู่มือพยาบาลสำหรับปฏิบัติงานในคลินิกเอชไอวี ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2553**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมนึก สังฆานุภาพ. (2551). **การติดยาต้านไวรัสเอชไอวี**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- อายุขร งามชาติ. (2554). “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนภาวะบกพร่องทางความรัก”. **พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอื้อมอร ชลวร. (2553). “การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Holzemer L. William. et al. (2006) “A conceptual model of HIV/AIDS stigma from five African countries”, **JAN Original Research**, 58 (.6), 541-551.
- Kaufman, R. Michelle. et al. (2015). “Health Behavior Change Models for HIV Prevention and AIDS Care: Practical Recommendations for a Multi-Level Approach”. **Acquire Immune Deficiency Syndrome**, 15 August, 2015, 250-258.
- Tam, Vu Van. et al. (2012). “Peer support and improved quality of life among persons living with HIV on antiretroviral treatment: a Randomised controlled trial”. **Health and Quality of Life Outcomes**. 10 January 2012, 1-13.

การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวไทยตามหลักทศ 6 ใน
พระพุทธศาสนา
Promoting the Roles and Duties of Individuals in Thai Families
According to the 6 Principles (Thit 6) of Buddhism

พระสุพัฒน์ อนาลโย

Phra Suphat Analayo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorn University

Corresponding Author Email: fonghong2523@gmail.com

Received September 15, 2020; Revised September 29, 2020; Accepted: September 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบูรณาการประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการครอบครัวตามแนวพุทธ บทความนี้ใช้การศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของครอบครัวไทยตามหลักทศ 6 ในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย สภาพปัญหาของคู่สามีภรรยาในสังคมปัจจุบันที่ขาดความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ตนทำให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง เช่น ปัญหาการนอกใจกัน การแอบมีกิ๊กเป็นชู้กับคู่สามีภรรยาของคนอื่น เป็นสาเหตุทำให้คู่สามีภรรยาหย่าร้างกัน ระแวงบาดหมางใจกัน ทำร้ายร่างกายกัน หรือไม่ก็ถึงขั้นใช้ความรุนแรงทำให้เสียชีวิตได้ ซึ่งมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถแก้ไขปัญหาระหว่างคู่สามีภรรยาให้มีความสุขได้ ด้วยหลักธรรมสำหรับครอบครัว ได้แก่ 1) สมชีวิธรรม 4 เป็นหลักธรรมให้คู่หนุ่มสาวได้มีวิถีหลักเกณฑ์ในการเลือกคู่ครองชีวิตตนได้ 2) ทศ 6 เป็นหลักธรรมสำหรับการทำหน้าที่ของตนและผู้อื่นตามแนวพระพุทธศาสนา ในที่นี้หมายถึงเอาเฉพาะหัวข้อธรรม ที่เกี่ยวข้องกับสามีต่อภรรยา ภรรยาต่อสามี และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหภายในครอบครัว หลักธรรมสมชีวิธรรม 4 ให้นำไปใช้ในการเลือก คู่ครองของตน เพื่อให้ชีวิตคู่ครองความรักได้ที่ยั่งยืน และการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้กับความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของคู่ครองตนตามหลักทศ 6 เพื่อให้คู่สามีภรรยาได้มีความรับผิดชอบมีความซื่อสัตย์ต่อบทบาทหน้าที่ของตนแล้ว ในที่สุดก็สามารถแก้ปัญหาครอบครัวได้คู่สามีภรรยาก็ครองชีวิตคู่อยู่ด้วยกันได้อย่างยั่งยืนและมีความสุขในการใช้ชีวิตคู่ตนเอง

คำสำคัญ: การส่งเสริมบทบาทหน้าที่, ครอบครัวไทย, ทศ 6

ABSTRACT

The article aims to promote the use of Buddhist principles in integrating applications for Buddhist family management. This article studied from related document and research

papers on Buddhism. The study indicated that promoting the roles and duties of Thai families according to the 9 principles of Buddhism contain with the problems of couples in today's society that lack responsibility for their roles cause problems later such as infidelity. Secretly having close relationship with another couple's husband which causing the couple to divorce, suspicious of each other, assault or even the use of violence to die. For this reason, Dharma principle in Buddhism can solve problems between couples to be happy with the principle for the family, namely 1) Samachiwittham 4 is a principle for the young couple to have a method for choosing their spouse's life, and 2) the direction is a principle for their duties and others in line with the Buddhism. In this case, only the Dharma topic related to husbands to wives, wives and husbands and applying principles to solve family problems Dharma Samachiwitham 4 is used to select his spouse in order to prolong the love life of a spouse and applying the principles to the responsibility of the role of the spouse according to the direction of the husband and wife to be responsible, have integrity in their roles, and finally able to solve the problem of the family. The husband and wife are living together for a long time and have a happy life in that couple.

Keywords: Promoting the Roles and Duties, Thai Families, 6 Principles (Thit 6)

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็ก เป็นเสาหลักที่จะพัฒนาสังคมของประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าได้ ในปัจจุบันนี้ สังคมครอบครัว ความสงบสุข คุณธรรมจริยธรรม ความเดือดร้อนวุ่นวาย ความปลอดภัยในการดำรงชีวิตกำลังเริ่มเสื่อมถอยไปจากเดิมเป็นอันมาก ที่เกิดจากบุคคลภายในและภายนอกของครอบครัว โดยเฉพาะคู่สามีภรรยาจะพบเจอปัญหาระหว่างคู่ของตนเองและบุคคลภายนอก จากข้อมูลข่าวสารในช่องทางทีวี หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เช่น ปัญหาเมียช็อกผัวหึงนอกใจว่าป็นยิงขมับประชด สาวใหญ่ระแวงผัวหนุ่มนอกใจใช้เชือกผูกคอตัวเองดับและหนุ่มลงฆ่า นศ.แค้นก็เมียเตือนคนมีแฟนอย่างนอกใจ เป็นต้น สภาพปัญหาดังกล่าวที่ทำให้บุคคลในครอบครัวเดือดร้อนวุ่นวาย ไม่มีความสุขทั้งทางกายและทางใจที่ร้ายแรงที่สุดคือ ทำให้เสียชีวิต ปัญหานี้ตกไปที่บุตรธิดาก็กลายเป็นลูกกำพร้าพ่อแม่มีปมด้อยขาดความอบอุ่นจากครอบครัว ส่วนพ่อแม่ก็ขาดรายได้ ขาดคนคอยดูแล และเจ็จนครอบครัว เนื่องจากสาเหตุสามีภรรยา หรือบุคคลที่สามขาดความรับผิดชอบชั่วดีต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน และมีความโลภทางเพศมากเกินไป ประพฤติล่วงละเมิดทางเพศของสามีภรรยาผู้อื่น โดยปัญหาเรื่องการนอกใจคู่ครองตน มีสาเหตุมาจาก ไม่มั่นใจในความสัมพันธ์ หึงหวงมากเกินไป และความเจ้าชู้ทั้งชายและหญิง เมื่อสามีภรรยาเป็นเสาหลักของครอบครัวได้แตกหักล่มสลายลง บุตรธิดาจะได้รับผลกระทบจากการหย่าร้าง การสูญเสียชีวิตจากการกระทำขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ดังจะพบข้อพิจารณานี้ในตำราทางมานุษยวิทยาได้กล่าวถึงระบบครอบครัวว่า

“หลักสำคัญที่สุดของการเลือกคู่ครองของคนไทยดูเหมือนจะอยู่ที่ตัวคู่สมรสและภูมิหลังทางครอบครัวของแต่ละฝ่ายมากกว่าอย่างอื่น ประการแรกทีเดียว คู่สมรสแต่ละฝ่ายจะต้องมี คุณภาพ ดีและเหมาะสมแก่กัน คุณภาพที่ดีของฝ่ายชาย ได้แก่ ขยันขันแข็ง แข็งแรง รูปร่างหน้าตาดี อ่อนน้อม ไม่สุรุษสุราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ติดอบายมุขต่างๆ และถ้ามีความรู้สูงด้วยก็ยิ่งดี สำหรับฝ่ายหญิง

42 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

คุณภาพที่สำคัญก็คือ มีรูปร่างหน้าตาที่งดงามพอสมควร ขยัน ไม่เป็นโรคเป็นภัยที่มองเห็น รู้จักรักษาสมบัติของครอบครัว เก่งการบ้านการเรือน กิริยามารยาทดี นิสัยรักเด็ก ไม่พูดมาก” (สนธิ สมัครการ, 2519)

ดังนั้น สามิภรรยาจะต้องมีความรับผิดชอบหน้าที่ต่อกันและกันทั้งสองฝ่าย พร้อมทั้งจะยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวไทย ตามแนวทางของหลักทศ 6 และสมชีวิธรรม 4 เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลักธรรมในทศ 6 โดยเฉพาะข้อของคู่สามิภรรยา ซึ่งสามารถส่งเสริมบทบาทหน้าที่ระหว่างคู่สามิภรรยา และสมชีวิธรรม 4 ก็สามารถส่งเสริมในเรื่องของการเลือกคู่ครองที่ยั่งยืน หลักธรรมทั้ง 2 นี้จะส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวให้มีความสุข และใช้ชีวิตคู่อยู่ด้วยกันอย่างยั่งยืน บทความนี้จึงต้องการนำเสนอการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบูรณาการประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการครอบครัวตามแนวพุทธ

ลักษณะของครอบครัวไทย

ครอบครัว หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามิภรรยาและบุตรครอบครัวเป็นแหล่งผลิตพลเมืองดีให้แก่ชุมชนและสังคม สมาชิกทุกคนในครอบครัวจึงมีหน้าที่จัดการและรับผิดชอบร่วมกันในการทำให้บ้านเมืองเป็นที่อยู่อาศัยน่าอยู่และปลอดภัย และกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักเป็นแกนกลางของสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญที่ยังต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลายรูปแบบและหลายลักษณะ นอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดามารดาและบุตร) ซึ่งครอบครัวไทยสามารถแยกประเภทออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1) ครอบครัวเดี่ยว เป็นกลุ่มที่ประกอบด้วย พ่อแม่และลูก สำหรับครอบครัวที่ยังไม่มีลูกจะมีเฉพาะสามิภรรยา ครอบครัวไทย ส่วนใหญ่ปัจจุบันจะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว

2) ครอบครัวขยาย เป็นกลุ่มประกอบด้วยพ่อแม่ อา อาศัยอยู่ด้วยกัน พ่อแม่และลูกตลอดจนถึงเครือญาติของพ่อแม่ ได้แก่ ปู่ย่า ตายายรวมทั้งลุงป้าน้าอา อาศัยอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้ ครอบครัวอาจจะมีเฉพาะพ่อกับลูก หรือมีแม่ลูกเท่านั้น เรียกว่า ครอบครัวพ่อหรือแม่คน

ลักษณะครอบครัวไทย แต่เดิมมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกครอบครัวหลายช่วงอายุอย่างน้อย 3 รุ่น คือ รุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูก เป็นครอบครัวที่มีความร่วมมือกันในกิจการต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝังคุณธรรม และ

ลักษณะของครอบครัวไทยในสังคมต่างๆ จะมีโครงสร้างของสถาบันเหมือนกัน เช่น ประกอบด้วยผู้หญิงและผู้ชายที่มีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกัน มีกำหนดตำแหน่งหน้าที่การทำงาน มีการกำหนดความรับผิดชอบ ลักษณะโดยทั่วไปของครอบครัวต่างๆ ไป พอจะกล่าวได้ 4 ประการ ดังนี้

1) มีการอยู่ร่วมกันระหว่างหญิงและชายอย่างถาวร

2) สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันในทางเพศและความสัมพันธ์ทางสายโลหิต

3) มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

4) มีหน้าที่หลัก เช่น ให้กำเนิดบุตรที่ถูกต้องตามกฎหมาย เลี้ยงดู อบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคม ให้ความรักความอบอุ่น และกำหนดสถานภาพในสังคม (ณรงค์ เส็งประชา, 2541)

หลักธรรมส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของครอบครัวไทยในพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหของสามีภรรยาที่ขาดความจริงใจซื่อสัตย์ต่อบทบาทหน้าที่ตนประพฤตินอกใจกันและกัน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตตามสื่อข่าวสารในปัจจุบันนี้ ดังนั้น หลักธรรมที่สามารถแก้ไขปัญหของบุคคลในครอบครัวได้ หรือทำให้ครอบครัวมีความยั่งยืนได้ ใช้ชีวิตคู่ครองตนได้อย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีข้อปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน ได้แก่ สมชีวิธรรม 4 และทศ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. แบบสมชีวิธรรม 4

สมชีวิธรรม 4 คือ หลักธรรมของคู่ชีวิต ธรรมที่จะทำให้คู่สมรสชีวิตสมหรือสม่าเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยืนยาว ได้แก่

1. สมสัทธา หมายถึง มีศรัทธาสมกัน
2. สมสีลา หมายถึง มีศีลสมกัน
3. สมจาคา หมายถึง มีจาคะสมกัน
4. สมปัญญา หมายถึง มีปัญญาสมกัน (อง.จตุกก. (ไทย) 21/55/94., พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

2. ตามแบบหลักทศ 6

ทศ 6 หมายถึง บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคม ดุจทศที่อยู่รอบตัว ได้แก่ 1. ทศเบื้องหน้า คือ ทศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา (ที.ปา. (ไทย) 11/267/212-213) 2. ทศเบื้องขวา คือ ทศใต้ ได้แก่ ครู อาจารย์ (ที.ปา. (ไทย) 11/268/213) 3. ทศเบื้องหลัง คือ ทศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา (ที.ปา. (ไทย) 11/269/214) 4. ทศเบื้องซ้าย คือ ทศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย (ที.ปา. (ไทย) 11/270/214-215) 5. ทศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน (ที.ปา. (ไทย) 11/271/215) 6. ทศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ หมายถึง พระสงฆ์ (ที.ปา. (ไทย) 11/272/216)

ทศที่เกี่ยวข้องกับสามีภรรยา ได้แก่ ทศเบื้องหลัง คือ ทศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะมีขึ้นภายหลังและคอยเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง บุคคลผู้มาทีหลังก็คือ บุตรธิดา สามี ภรรยา เมื่อสามีภรรยาและบุตรธิดาอยู่ด้วยกันแล้วให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เช่น ภรรยาคอยเป็นกำลังใจอยู่ที่บ้านให้สามีที่ไปทำงาน สิ่งสำคัญที่สามีภรรยาต้องการก็คือ “กำลังใจให้กันและกัน” ดังนั้น หน้าที่ต้องปฏิบัติด้วยความจริงใจต่อกันระหว่างสามีภรรยา ควรปฏิบัติดังนี้

1. หน้าที่ของสามีต่อภรรยา: สามีพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ (1) ให้เกียรติยกย่อง (2) ไม่ดูหมิ่น (3) ไม่ประพฤตินอกใจ (4) มอบความเป็นใหญ่ให้ (5) ให้เครื่องประดับ
2. หน้าที่ของภรรยาต่อสามี: ภรรยาอนุเคราะห์สามีผู้เป็นทศเบื้องหลังด้วยหน้าที่ 5 ประการ คือ (1) จัดงานดี (2) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี (3) ไม่ประพฤตินอกใจ (4) รักษาทรัพย์ที่หามาได้ (5) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

จะเห็นได้ว่า หลักธรรมที่เลือกคู่ชีวิตให้อยู่ด้วยกันอย่างยืนยาว โดยปฏิบัติตามหลักสมชีวิธรรม 4 ประการ เมื่อมีหลักธรรมที่เลือกคู่ครองของตนแล้วสิ่งที่จะขาดไม่ได้คือ หลักธรรมอีกประการหนึ่งที่ทำให้คู่สามีภรรยารู้จักบทบาทหน้าที่ของตนให้ปฏิบัติตามแบบของทศ 6 โดยเฉพาะทศเบื้องหลัง คือ หน้าที่ของสามีต่อภรรยา ภรรยาต่อสามี เป็นต้น ในที่สุดชีวิตครอบครัวก็จะมีสุขสงบสุขทั้งทางกาย วาจา และใจ สังคมก็น่าอยู่และปลอดภัยจากภัยอันตรายได้

แนวทางการนำหลักธรรมส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของครอบครัวไทย

หลักธรรมส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาในพระพุทธศาสนา มาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตของครอบครัวให้เจริญงอกงามและความมั่นคงของคู่สามีภรรยา ซึ่งประกอบด้วย หลักธรรมที่ทำให้ชีวิตคู่สมรสอยู่ด้วยกันอย่างยั่งยืน เรียกว่า สมชีวิตรธรรม 4 และหลักธรรมที่ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา เรียกว่า ทิศ 6 โดยเฉพาะทิศของสามีระหว่างภรรยา และภรรยาระหว่างสามี ดังต่อไปนี้

1. แนวทางการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของครอบครัวไทยตามแบบหลักสมชีวิตรธรรม 4 ดังนี้ สมชีวิตรธรรม 4 คือ หลักธรรมของคู่ชีวิต ธรรมที่จะทำให้คู่สมรสชีวิตสมหรือสม่าเสมอกลมกลืนกัน อยู่ครองกันยั่งยืน เรื่องสมชีวิตรธรรม 4 ประการนี้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช, ป.ธ.9 ราชบัณฑิต) ได้ขยายความความหมายเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1.1 สมสัทธา สามีภรรยามีศรัทธาสมกัน ศรัทธา คือ ความเชื่อ ความเลื่อมใส ทศนคติ อุดมการณ์ ความคิดเห็นในเรื่องการทำความดี เรื่องผลแห่งความเจริญเรื่องบาปบุญ เรื่องชาตินี้

ชาติหน้า เป็นต้น สามีภรรยาที่มีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้เสมอกัน ย่อมอยู่ด้วยกันได้ยืนนานกว่า สามีภรรยาที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องนี้

1.2 สมสีลา สามีภรรยามีศีลสมกัน ศีล คือ ความประพฤติ ปกตินิสัย การปฏิบัติตามคุณธรรม งดเว้น การทำผิดพูดชั่ว สามีภรรยาที่มีความประพฤติ มีปกตินิสัยเสมอกันหรือคล้ายคลึงกัน ย่อมเข้าใจกันดีกว่าสามีภรรยาที่มีนิสัยต่างกัน ประพฤติต่างกัน และพูดต่างกัน

1.3 สมจาคา สามีภรรยามีจาคะเสมอกัน จาคะ คือ ความเสียสละ ความเอื้อ อารีต่อกัน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น สามีภรรยาที่มีใจกว้างไปเช่นกัน ย่อมอยู่ด้วยกันยิ่งกว่าสามีภรรยาที่มีใจคับแคบ แม้กระทั่งคู่ครองของตัวเอง เป็นคนเห็นแก่ตัวทั้งไม่ชอบช่วยเหลือใครๆ

1.4 สมปัญญา สามีภรรยามีปัญญาเสมอกัน ปัญญา คือ ความฉลาดรอบรู้ ความเข้าใจ ในบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ฉลาดในการทำความดี สามีภรรยาที่มีปัญญามีความฉลาดในการทำความดี สามีภรรยาที่มีปัญญามีความฉลาดรอบรู้ และฉลาดในการทำความดีพอๆ กัน ย่อมอยู่ด้วยกันยิ่งกว่าสามีภรรยาที่ต่างคนต่างไม่เข้าใจกัน ต่างไม่มีเหตุผล ไม่ใช่สติปัญญาเข้าหากัน มีแต่ใช้อารมณ์เข้ากันตลอดเวลา (พระธรรมกิตติวงศ์ และแก้ว ชิตตะขบ, 2552)

สามีภรรยาผู้ใดก็ตาม ที่นำหลักธรรมทั้ง 4 นี้ไปประพฤติปฏิบัติแล้ว เรียกสามีภรรยานั้นว่า คู่ครองที่ดี คู่สร้างคู่สม คือ มีหลักธรรมของคู่ชีวิตที่จะทำให้คู่สมรสมีชีวิตสอดคล้องกลมกลืนกัน เป็นพื้นฐานอันมั่นคงที่จะทำให้อยู่ครองกันได้อย่างยั่งยืน จึงได้ชื่อว่า เป็นหลักธรรมสำหรับเลือกคู่ครองตน และมีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง หรือการใช้ชีวิตคู่ที่มั่นคง

2. แนวทางการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของครอบครัวไทยตามแบบหลักทิศ 6 โดยเฉพาะเรื่องของสามีภรรยาในครอบครัวจะเน้นระหว่างบทบาทหน้าที่ของคู่สามีภรรยาในทิศ 6 ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ระหว่างสามีต่อภรรยา และบทบาทหน้าที่ระหว่างภรรยาต่อสามี ดังนี้

2.1 บทบาทหน้าที่ระหว่างสามีต่อภรรยา มีอยู่ 5 ประการ ได้แก่

1) ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา หมายถึง การให้เกียรติและศักดิ์ศรีแก่กันและกัน เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งของทุกๆ คน โดยสามีภรรยาที่ได้ตกลงปลงใจมาใช้ชีวิตด้วย

กันแล้ว ผู้ที่เป็นสามีให้เกียรติแก่ภรรยาด้วยการยกย่องภรรยาตน เช่น คงคู่ไปออกงานก็แนะนำให้ญาติพี่น้องและเพื่อนได้รู้จักว่าเธอเป็นภรรยาโดยถูกต้องตามกฎหมาย

2) ไม่ดูหมิ่น หมายถึง สามิภรรยาไม่ดูถูกให้เกียรติไม่ดูหมิ่นหยาดหยามกัน ทำให้ภรรยาต้องเสียหน้า และเกิดความอับอาย เมื่อเราแต่งงานมาแล้วย่อมมีข้อบกพร่องกันบ้าง ก็ช่วยแนะนำกันและกล่าวตักเตือนกัน ว่าเรื่องดีและไม่ดีได้ ที่สำคัญไม่เอาเรื่องที่บกพร่องของอีกฝ่ายไปเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง เรื่องภายในห้ามนำออกไป ภายนอก ในขณะที่เดียวกันเรื่องภายนอกก็ไม่ควรนำเข้ามาในภายในบ้าน

3) ไม่นอกใจ หมายถึง การไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนตั้งตนอยู่ในศีล 5 ข้อที่ 3 ว่าไม่ประพฤติ ผิดในกาม ไม่ผิดลูกเมียของผู้อื่น ไม่มีชู้ไม่มีกิ๊ก หากไม่รักษาศีลข้อที่ 3 นี้แล้วเป็นสาเหตุทำให้ครอบครัว แตกแยกกันได้ หย่าร้างกัน ระวังกัน ทะเลาะกัน ที่ร้ายแรงถึงขั้นทำร้ายร่างกายคู่ครองของตนให้ได้รับ บาดเจ็บ บางครั้งอาจทำให้ถึงขั้นเสียชีวิตได้ ดังที่เห็นเป็นข่าวตามหนังสือพิมพ์ เช่น หม่อมหลวงมา นศ.แค้นกิ๊ก เมียเตือนคนมีแฟนนอกใจ เป็นต้น ชีวิตคู่มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อหน้าตนก็จะทำให้คู่ครองเรื่อนนั้นอยู่ ด้วยกันอย่างมั่นคงในความรักที่มีต่อกัน จึงจะได้ชื่อว่า สามิซื่อสัตย์ต่อภรรยา ภรรยาจริงใจต่อสามิ

4) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ หมายถึง บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เป็นใหญ่ในบ้านหรือทำงานบ้านนี้ จะต้องยกให้ภรรยาเป็นใหญ่รับผิดชอบหน้าที่ภายในบ้าน สำหรับผู้หญิงไทยในสมัยก่อน เมื่อออกจากเรือน ไปมีครอบครัว ข้อปฏิบัติอันเป็นเสน่ห์ของผู้หญิงมีเรือน 3 น้ำ 4 น้ำนี้ได้แก่ เรือนผม เรือนกาย และเรือนนอน ส่วนน้ำ 4 ได้แก่ น้ำใจ น้ำคำ น้ำมือ และน้ำเต้าปูน

5) หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส หมายถึง ในวันที่สำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภรรยา สามิควรหาสิ่งของ มอบของขวัญ รางวัลของชีวิตหรือพาไปเที่ยว รับประทานอาหารนอกบ้าน เนื่องจกวันเกิด วันครบรอบวันแต่งงาน เป็นต้น

2.2 บทบาทหน้าที่ระหว่างภรรยาต่อสามิ มีอยู่ 5 ประการ ได้แก่

1) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย หมายถึง ภรรยาอยู่ที่บ้านก็จัดแจงทำความสะอาดบ้านให้เรียบร้อย อุปกรณ์เครื่องอุปโภคบริโภคขาดหายก็แจ้งสามิให้ทราบ เพื่อจะได้หาซื้อมาให้และช่วยซ่อมแซมบ้านเรือนที่ ชำรุด เวลาสามิกลับมาจากการทำงานเห็นบ้านที่อยู่อาศัยสะอาดก็สบายใจ

2) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี หมายถึง ภรรยาควรสงเคราะห์ญาติมิตรทั้งฝ่ายตนเองและ ฝ่ายสามิ เมื่อเขตกทุกข์ได้ยาก ลำบาก ได้มาขอความช่วยเหลือ ส่วนเราฝ่ายหญิงก็ช่วยเหลือสงเคราะห์ญาติพี่น้อง ทั้งสองฝ่าย หากญาติพ่อแม่พี่น้องของสามิมาขอความช่วยเหลือก็ยินดียื่นมือเข้าช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติกับท่านเปรียบเสมือนพ่อแม่ของตนเอง

3) ไม่นอกใจ หมายถึง ภรรยาไม่ประพฤตินอกใจต่อสามิตน มีความจริงใจต่อสามิ ไม่คิดที่จะไปมีแฟน ใหม่ หรือแอบมีกิ๊กเป็นอันขาด เพราะจะนำซึ่งความเดือดร้อน ทำให้ครอบครัวแตกแยกกันได้ ไม่มีความสุข ไม่ ก็หย่าร้างกัน หากภรรยาซื่อสัตย์จริงใจต่อสามิก็ทำหน้าที่ภรรยาที่ดีต่อสามิ ครอบครัวก็จะอยู่ด้วยกันอย่างมี ความสุขกายสบายใจจนตราบเท่าแก่ชรา

4) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ หมายถึง ภรรยาไม่ใช้เงินที่สามิหามาได้ ไปในทางที่ไม่ดี ต้องเก็บรักษา ไว้ให้ดี ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าสอนให้แบ่งปันเงินเป็น 4 ส่วน คือ (1) ใช้หนี้เก่า คือ ให้พ่อแม่ ท่านให้กำเนิดและเลี้ยงเรามา เราก็คือหนี้บุญคุณท่าน ต้องแทนบุญคุณท่าน แสดงออกซึ่งความกตัญญูทศเวที ธรรม (2) ใช้หนี้ใหม่ คือ ให้ลูก ลูกเป็นเจ้าหนี้ที่เราสร้างขึ้นมาก็ให้ เป็นเจ้าหนี้ใหม่ ที่เราต้องชดใช้ (3) ฝังไว้ คือ ทำบุญ เพื่อฝังไว้เป็นอริยทรัพย์ สำหรับใช้ในการเดินทางไปในสังสารวัฏ และ (4) ทิ้งเหว คือ เทียวกินใช้ไป พระองค์ทรงเปรียบท้องคนเราเหมือนเหว กินเข้าไปเท่าไรก็ไม่เคยเต็มสักที

5) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง หมายถึง ภรรยาได้รับผิดชอบหน้าที่การงานภายในบ้านแล้ว ก็ ปฏิบัติหน้าที่ตนอย่างไม่บกพร่อง เช่น ทำอาหารให้สามิและลูก ทำความสะอาดบ้านให้เรียบร้อย ห้องนอน

ห้องน้ำก็สะอาด เมื่อปล่อยปะละเลยเกียจคร้านในการทำงานของแม่บ้านแล้ว จะทำให้บ้านไม่น่าอยู่ เป็นโรคภัย หรือไม่ก็อาจจะมีปากเสียงกับสามีทะเลาะกัน อันเป็นให้ต้องเลิกกันไปในที่สุด

จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ระหว่างสามีต่อภรรยา ทั้ง 5 ประการนี้ สามีต้องยกย่องภรรยาให้เกียรติ ซื่อสัตย์ต่อภรรยาไม่ประพฤตินอกใจกัน มอบความเสรีภาพในการทำงานบ้านและตอบแทนด้วยน้ำใจหารางวัล มาให้ในวันสำคัญของภรรยา ส่วนบทบาทหน้าที่ระหว่างภรรยาต่อสามีทั้ง 5 ประการนี้ ภรรยาได้รับผิดชอบ หน้าที่ของแม่บ้านทั้งเรื่องภายในบ้านมีการดูแลความสะอาดบ้าน รักษาสิ่งของที่สามีหามาได้ ไม่ประพฤติ นอกใจกัน และนอกบ้านก็มีการสงเคราะห์ญาติ พี่น้อง และผู้อื่นทั้งฝ่ายสามีและตนเองจะสังเกตเห็นสิ่งสำคัญ ที่สุดในบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาที่ตรงกันคือ ไม่ประพฤตินอกใจกันและกัน แล้วสามีภรรยาก็จะอยู่ด้วยกัน อย่างมีความสุข

บทสรุป

สังคมของครอบครัวไทยในปัจจุบันนี้ ไม่มีความสุขเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา ทำให้ครอบครัวมีปัญหาแตกแยกกัน ประพฤตินอกใจหย่าร้างกัน ทำร้ายร่างกาย ให้เสียชีวิตในที่สุด มีสาเหตุมาจากปัญหาการขาดความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาที่มีต่อ ครอบครัวของตนเองในสังคมปัจจุบันนี้ ปัญหาเมียช็อกผัวหึงนอกใจว่าป็นยิ่งขมับประชด สาวใหญ่ระแวงผัว หนุ่มนอกใจใช้เชือกผูกคอตัวเองดับ และหนุ่มลวงฆ่า นศ. แค้นกิ๊ก เมียเตือนคนมีแฟนนอกใจ เป็นต้น ดังนั้น การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวไทยตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว แก้ปัญหา ของคู่สามีภรรยาด้วยหลักธรรมนี้ ได้แก่ หลักสมชีวิตธรรม 4 เพื่อเป็นหลักประกันคุ้มครองของชีวิตให้ยืนยาว มั่นคง ส่วนหลักธรรมสำหรับคู่สามีภรรยาปฏิบัติหน้าที่ต่อกันได้ดีขึ้นตามหลักธรรมในทศ 6 โดยเฉพาะข้อสามี ปฏิบัติหน้าที่ต่อภรรยา และภรรยาปฏิบัติหน้าที่ต่อสามี เพื่อส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาให้ถูกต้อง ตามทำนองครองธรรม แล้วชีวิตคู่ก็จะอยู่ครองความรักที่ยั่งยืน ครอบครัว และสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เสียงประชา. (2541). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว ณ ลำพูน. (2518). **ลักษณะสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัททปธ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สนิท สมัยการ. (2519). **มีเงินก็นับว่านื่อง มีทองก็นับว่าฟิ: ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจเทรดดิ้ง.

ข้อโต้แย้งเรื่องการรณยฆาตในสังคมปัจจุบัน

The Arguments for Euthanasia in Present Society

แม่ชีธรรมอธิฐาน พรบันดาลชัย

Mae Chee Dhammadhisthana Pornbandalchai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkorn University

Corresponding Author Email: fonghong2523@gmail.com

Received November 15, 2020; Revised November 29, 2020; Accepted: November 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการรณยฆาตและเพื่อวิพากษ์ข้อโต้แย้งการรณยฆาตในสังคมปัจจุบัน บทความนี้ใช้การศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า การรณยฆาตคือการตายอย่างสงบ หรือตายดี

การรณยฆาตถูกพิจารณาในแง่ของสิทธิที่จะตายของผู้ป่วยที่ถูกพิจารณาในแง่ของผู้สนับสนุนว่าควรให้มีสิทธิในการเลือกที่จะมีชีวิตหรือตายตามแบบอย่างมีศักดิ์ศรี และผู้คัดค้านที่พิจารณาในแง่ของการไม่สามารถจะให้สิทธิของชีวิตถ่ายโอนให้กับใครมาฆ่าได้ และแนวคิดเรื่องจริยธรรมกับการรณยฆาต ที่ยอมรับร่วมกันถึงความจำเป็นทางการแพทย์ที่จะตัดสินใจฆ่านั้นโดยมุ่งไปที่ความจำเป็นและประกอบด้วยเจตนาที่ดี อีกทั้งต้องเข้าใจผลกระทบที่จะตามมาในแง่ของกรรม

การรณยฆาตเป็นสิ่งที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะการรณยฆาต ก็คือ การฆ่า ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด มันมีค่าในตัวที่แสดงถึงความชั่ว เพราะฉะนั้น ความชั่วในเรื่องของการฆ่าก็ยังคงเป็นความชั่ว ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นสิ่งอื่นได้ จึงเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะยอมรับได้และการรณยฆาตควรเป็นสัมบูรณ์ไม่ควรเป็นสัมพัทธ์

คำสำคัญ: ข้อโต้แย้ง, การรณยฆาต, สังคมปัจจุบัน

ABSTRACT

This article entitled to study the Euthanasia, to analyze the arguments for Euthanasia in present society. This is a qualitative research done by studying academic documents. In the research, it was found that Euthanasia is to die in peace or die well. Euthanasia is considered in terms of the right to die of a patient considered in terms of the advocate's right to choose to live or die according to the precedent dignity. And the dissenters considered in terms of their inability to grant the right of life to be transferred to anyone to kill. And the concept of ethics and euthanasia They agree on the medical necessity to

decide to kill, centered on necessity and with good intentions. They also need to understand the consequences of karma. Euthanasia is something that should not happen in society because euthanasia is killing for any reason. It has a value in itself that represents evil, therefore the evil of killing is still evil. It cannot be changed to anything else. It is unacceptable, and euthanasia should be absolute, not relative.

Keywords: The Arguments, Euthanasia, Present Society

บทนำ

การุณยฆาตได้ถูกนำเสนอผ่านสังคมปัจจุบันมากขึ้น บางประเทศอย่างประเทศสวิตเซอร์แลนด์ถือว่าการทำการุณยฆาตนั้นถูกต้องตามกฎหมาย กรณีเดวิด กูดอลล์ นักวิทยาศาสตร์ ในวัย 104 ปี ได้ขอรับการุณยฆาตที่คลินิกในเมืองบาเซล ในประเทศเบลเยียมมีอนุญาตทำการุณยฆาตแก่ผู้ป่วยวัยเยาว์คนหนึ่งซึ่งกำลังเจ็บปวดกับอาการป่วยในระยะสุดท้าย โดยมีแพทย์ทั้งผู้ดูแลกับจิตแพทย์มาประเมินอย่างละเอียดและได้รับคำยินยอมจากผู้ปกครองในกรณีที่ผู้ป่วยยังเยาว์วัย การุณยฆาตจึงเป็นประเด็นที่ถูกถกเถียงกันอยู่ในหลายๆ ประเทศ ทั้งเรื่องสิทธิในการตาย และจริยธรรมทางการแพทย์ โดยเฉพาะในประเทศที่มีศาสนาอย่างประเทศไทย ตามหลักพระพุทธศาสนาแม้จะเสนอแนวคิดเรื่องความตายอย่างมีสติที่เรียกว่า มรณสติ และมีปรากฏถึงความปรารถนาที่จะตายของพระภิกษุ แต่การตายนั่นไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาที่จะทำให้ขาดสติเพื่อทำให้ตายด้วยรูปแบบดังกล่าว (Peter Harvey, 2000) ข้อพิจารณาจึงนำไปสู่การที่มีทั้งผู้เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย โดยพยายามเสนอข้อเสนอสอดคล้องกัน ดังนี้

ฝ่ายที่เห็นว่าการุณยฆาตสามารถทำได้ เสนอว่า

1. ควร เพราะจะช่วยให้ผู้ป่วยที่สิ้นหวัง พ้นจากความทุกข์ทรมาน
2. ควร เพราะเป็นการแบ่งเบาภาระเรื่องค่าใช้จ่าย ในการรักษาพยาบาลของญาติ และการดูแลของรัฐ

สำหรับผู้ป่วยที่ไม่มีญาติ

3. ควร เพราะการเลือกที่จะตาย หรือมีชีวิตรออยู่นั้น เป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล
4. ควร ในบางกรณีโดยนำหลักพุทธปรัชญามาร่วมพิจารณาเพื่อประกอบเป็นเงื่อนไขจำเป็น

ฝ่ายคัดค้านมีความเห็นว่าการุณยฆาตไม่ควรทำ เสนอว่า

1. ไม่ควร เพราะกระบวนการสิ้นสุดของชีวิต เป็นเรื่องของธรรมชาติ ไม่ควรเข้าไปแทรกแซง
2. ไม่ควร เพราะอาจทำให้เกิด อาชญากรรม ที่แฝงมาในรูปของการุณยฆาตได้ เช่น การค้าอวัยวะ, นำไปสู่การอ้างถึงเหตุผลในการทำแท้งทารกพิการ หรือญาติผู้ป่วยต้องการมรดก เป็นต้น

3. ไม่ควร เพราะคำวินิจฉัยของแพทย์อาจผิดพลาดได้

4. ไม่ควร หมายความว่า หมอไม่ควรทำตามคำร้องขอของคนไข้ทันที ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการเสนอแพทย์สภา เพื่อพิจารณาก่อน

จากข้อโต้แย้งของทั้ง 2 กลุ่มนี้ได้นำไปสู่การพิจารณาในแง่ของการสนับสนุนให้เกิดการุณยฆาตโดยแพทย์ (assisted suicide) หรือข้อคัดค้านทางด้านศีลธรรม (moral law) ที่พิจารณาบนฐานทางด้านสิทธิ โดยในที่นี้จะได้พิจารณาการทำการุณยฆาตในกรณีการุณยฆาตที่ทำกับทารกในครรภ์, การุณยฆาตที่ทำกับทารกแรกเกิดที่พิการทางสมองและคนไข้ที่ไม่มีทางรักษา รวมทั้งไม่อยู่ในสภาวะที่จะตัดสินใจอะไรด้วยตนเองได้ และการุณยฆาตที่ทำกับบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ซึ่งทั้ง 3 กรณีนี้ ผู้เขียนจะนำไป

พิจารณาประกอบการวิจารณ์ของผู้เขียนภายในกรอบของคำว่า “ไม่ควรให้เกิดขึ้นในสังคม” คือไม่ควรให้กฎหมายเปิดช่องให้แพทย์ทำการุณยฆาตในกรณีที่ สมภาร พรหมทา ได้เสนอไว้ในหนังสือพุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้งและการุณยฆาต

แนวคิดเรื่องการุณยฆาต

คำว่า การุณยฆาต หรือ Euthanasia มาจากรากศัพท์ กรีก คือ eu หมายถึง good และ thanatos หมายถึง death แปลรวมความว่า การตายอย่างสงบ หรือตายดีนั่นเอง (good death) เป็นข้อพิจารณาถึงการกระทำที่บุคคลถูกฆ่าโดยเจตนาหรือถูกอนุญาตให้ตายได้ โดยเป็นความเชื่อส่วนบุคคลว่าตายดีกว่าอยู่ ซึ่งปรากฏในกรณีผู้ป่วยโคม่าไม่รู้ตัว ไม่รับรู้ใดๆ ทั้งสิ้นว่าควรได้รับการฆ่าอย่างมีศีลธรรมหรือกฎหมายควรพิจารณาเรื่องดังกล่าวอย่างไร

การุณยฆาตที่ปรากฏในปัจจุบันนี้มีประเภท ดังต่อไปนี้

ก. ลักษณะการุณยฆาต 3 ลักษณะคือ 1. การุณยฆาตแบบสมัครใจ (Voluntary Euthanasia) โดยผู้ป่วยเอง 2. การุณยฆาตแบบที่บุคคลไม่สามารถตัดสินใจเองได้ (non-voluntary) ต้องมีผู้ปกครองรับรอง 3. การุณยฆาตแบบไม่สมัครใจ (Involuntary Euthanasia) เมื่อคนที่ถูกตัดสินให้ถูกฆ่าขณะที่ตนเองต้องการมีชีวิตอยู่ เช่น ผู้ต้องโทษประหารชีวิต เป็นต้น

ข. ลักษณะการุณยฆาต 2 ลักษณะ คือ 1. การุณยฆาตเชิงรับ (Passive Euthanasia) คือ การการุณยฆาตที่กระทำโดยการตัดการรักษาของผู้ป่วย 2. การุณยฆาตเชิงรุก (Active Euthanasia) คือ การการุณยฆาตที่กระทำโดยการให้สาร หรือวัตถุใดๆ ที่เป็นการเร่งให้ผู้ป่วยถึงแก่ความตาย ซึ่งการพิจารณาทั้ง 2 กรณีนี้มีลักษณะต่างกันตรงที่การตายด้วยฝีมือมนุษย์หรือด้วยอุบัติเหตุและมีโรคร้ายแรง โดยการุณยฆาตเชิงรับเป็นการตายด้วยอุบัติเหตุหรือมีโรครุนแรง ขณะที่การุณยฆาตเชิงรุกเป็นการตัดสินใจตายด้วยฝีมือมนุษย์ ดูเหมือนว่าการุณยฆาตเชิงรับจะถือว่ามีศีลธรรมมากกว่า ส่วนการุณยฆาตเชิงรุกนั้นอาจมีปัญหาทางศีลธรรมมากกว่า เพราะมุ่งไปที่ผู้ความที่ต้องการที่จะตายอย่างเดียวไม่เกี่ยวกับเรื่องอื่น กรณีที่ผู้ป่วยถูกอุบัติเหตุหรือโรคร้ายจนไม่สามารถดำเนินชีวิตเป็นปกติได้ ต้องนอนไม่รู้สึกตัว การเอาเครื่องช่วยชีวิตออกถือเป็นการุณยฆาตเชิงรับที่ถือว่ามีศีลธรรมมากกว่าการุณยฆาตเชิงรุกซึ่งเป็นการมุ่งที่จะถูกฆ่าอย่างเต็มใจอย่างเดียว (Michael Tooley, 2003)

เมื่อพิจารณาลักษณะเหล่านี้จึงพบว่า การุณยฆาตที่ทำกับทารกในครรภ์และการุณยฆาตที่ทำกับทารกแรกเกิดที่พิการทางสมองและคนไข้ที่ไม่มีทางรักษา รวมทั้งไม่อยู่ในสภาวะที่จะตัดสินใจอะไรด้วยตนเองได้ เป็นการุณยฆาตแบบที่บุคคลไม่สามารถตัดสินใจเองได้ (non-voluntary) และเป็นการุณยฆาตเชิงรับ (Passive Euthanasia) ซึ่งดูจะไม่มีปัญหาทางด้านศีลธรรมมากนักเท่ากับการุณยฆาตที่ทำกับบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ที่มุ่งจะถูกฆ่า โดยจะได้พิจารณาผ่านแนวคิดเหล่านี้คือ

1. แนวคิดเรื่องสิทธิกับการุณยฆาต คำว่า สิทธิ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า right โดยกล่าวถึงหลักเสรีภาพทางกฎหมายทางสังคม หรือทางจริยธรรม กล่าวคือ สิทธิเป็นกฎเชิงบรรทัดฐานพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งที่อนุญาตให้บุคคลพึงมีได้ตามระบบกฎหมาย ประเพณีนิยมทางสังคม หรือทฤษฎีจริยธรรม (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ , 2557) และเมื่อพิจารณาสิทธิในแง่ของการที่จะตายนั้นในประเทศไทยระบุถึงลักษณะของกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดต่อชีวิต เช่น มาตรา 288 ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษ มาตรา 289 ผู้ใด (1) ฆ่าบุพการี (2) ฆ่าเจ้าพนักงาน... (3) ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน (4) ฆ่าผู้อื่น ... มาตรา 290 ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษ มาตรา 291 ผู้ใดกระทำให้โดยประมาทและการกระทำนั้นเป็น

เหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษ... จะเห็นว่ากฎหมายระบุถึงการฆ่าผู้อื่น แต่ไม่กล่าวถึงการฆ่าตัวตาย จึงอาจพิจารณาได้ว่าการฆ่าตัวตายนั่นไม่มีความผิดตามกฎหมายอาญาของไทย (ประพัฒน์พงศ์ สุคนธ์, 2529) แต่การพิจารณาเรื่องการฆ่าตัวตายผ่านมาตรา 12 ตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ว่าบุคคลมีสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของชีวิตตน หรือเพื่อยุติการทรมานจากการเจ็บป่วยได้...เมื่อผู้ประกอบการวิชาชีพด้านสาธารณสุขได้ปฏิบัติตามเจตนาของบุคคลตามวรรคหนึ่งแล้วมิให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและให้พ้นจากความรับผิดชอบ

จากข้อพิจารณาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลไม่สามารถฆ่าผู้อื่นได้ แต่กรณีที่บุคคลมีเจตนาที่จะตาย ผู้ประกอบการวิชาชีพก็มีสิทธิที่จะฆ่าบุคคลนั้นได้ โดยกรณีนี้ถือว่าเป็นการแสดงให้เห็นสิทธิที่จะตาย ลักษณะทางด้านกฎหมายได้สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิที่ถูกกำหนดด้วยบุคคล โดยแนวคิดที่ว่าคนเป็นผู้กำหนดความหมายของชีวิตด้วยตนเอง รัฐจึงไม่ควรบัญญัติกฎหมายใดๆ ที่จะกำหนดคำตอบในเรื่องนั้น รัฐควรเคารพในสิทธิของปัจเจกชนที่จะใช้ชีวิต โดยมีทักษะเกี่ยวกับวิธีที่ดีที่สุดที่จะอยู่และตายคือการกระทำตามความประสงค์และเป็นการกำหนดตัวเองในทางที่จะทำให้เรามองชีวิตตัวเองว่าเป็นการสร้างสรรค์ของตนแต่เพียงผู้เดียว ชีวิตที่ดีเป็นของคนซึ่งมองว่าตนเองเป็นผู้กำหนด ไม่ใช่เป็นแค่ส่วนหนึ่งของเรื่องของคนอื่นกำหนด ปัจเจกบุคคลแต่ละคนควรมีสิทธิที่จะตัดสินใจทุกเรื่องที่สำคัญต่อศักดิ์ศรีและความเป็นอิสระส่วนบุคคล ซึ่งเสรีภาพในที่นี้รวมถึงสิทธิในการนิยามแนวคิดของตนเองในการมีชีวิต (แชลแดล, ไมเคิล, 2558) โดยคุณค่าของชีวิตเป็นสิ่งที่เราจะต้องกำหนดเอง เมื่อคนผู้นั้นมีสติสัมปชัญญะและข้อมูลต่างๆ ครบถ้วน ฉะนั้น เมื่อใครมีสติสัมปชัญญะอยากตาย ก็ไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะหยาบยบสิทธิของผู้ป่วยที่จะไม่ถูกฆ่าขึ้นมาเป็นเหตุผลอธิบายว่าทำไมการกระทำที่ถูกออกแบบมาเพื่อพรากชีวิตของเขาจึงเป็นสิ่งที่รับไม่ได้ (แชลแดล, ไมเคิล, 2558) จากข้อพิจารณาในแง่นี้มีแหล่งสนับสนุนที่ทำให้เห็นว่าสิ่งที่บุคคลสามารถตัดสินใจตายถือเป็นสิทธิที่สามารถทำได้ โดยมองว่าการุณยฆาตเป็นสิทธิที่จะช่วยขยายให้คนเห็นถึงการมองชีวิตว่าเป็นสมบัติส่วนตัวมากขึ้น และเพิ่มเกียรติภูมิที่เรามีอย่างเป็นอิสระเอกเทศ (แชลแดล, ไมเคิล, 2558)

ในส่วนพระพุทธศาสนาเถรวาทได้พิจารณาถึงสิทธิ 2 ประเภท คือ

ก. สิทธิตามธรรมชาติปฐมภูมิ (primary natural right) ถือเป็นสิทธิที่เป็นพื้นฐานที่สุด ในพุทธศาสนาถือว่าสิทธิในร่างกายและชีวิตถือเป็นสิทธิพื้นฐาน ไม่ต้องอาศัยรากฐานใด การเป็นมนุษย์นั้นถือว่าเป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตตนเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลใดๆ หรือหาข้อมูลใดๆ มาสนับสนุน

ข. สิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิ (secondary natural right) เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นจากการสร้างขึ้นด้วยร่างกาย เช่น เงิน สมบัติ เป็นต้น ถือเป็นสิทธิที่ถ่ายโอนได้ เช่น การให้ทาน เป็นต้น

สิทธิทางธรรมชาติไม่สามารถถ่ายโอนได้ ในพระไตรปิฎกเล่าถึงพระภิกษุเกิดความเบื่อหน่ายแล้วฆ่าตัวตาย หรือใช้ให้คนอื่นฆ่า พระพุทธองค์ทรงบัญญัติถึงการพรากชีวิตผู้อื่นเป็นอาบัติปาราชิก แต่การฆ่าตัวตายนั่นไม่ผิด เป็นแต่ความไม่สมควรแก่สมณวิสัย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 166-167 หน้าที่ 138-139) จะเห็นว่าพุทธปรัชญาเถรวาทถือเรื่องสิทธิในร่างกายและชีวิต เช่นเดียวกับ นาย ก.เป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตของเขา นาย ก.จึงมีสิทธิในร่างกายและชีวิตนี้เต็มที แต่สิทธินี้จำกัดอยู่เฉพาะนาย ก.เท่านั้น เมื่อนาย ก.ไม่ต้องการมีชีวิตอยู่ เขาก็สามารถใช้สิทธิของตนเองฆ่าตัวตายได้ โดยการฆ่าตัวตายไม่ถือว่าผิดศีลธรรม เพราะการกระทำนี้ยังอยู่ในกรอบสิทธิที่ตนมีอยู่ แต่หาก นาย ก.ไม่สามารถฆ่าตัวตายได้ แต่วานให้ นาย ข.ช่วยฆ่า พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่า นาย ก.ไม่ผิด แต่นาย ข.ผิด ที่นาย ก.ไม่ผิด เพราะการตัดสินใจตายเป็นสิทธิที่เขาจะทำได้ แต่นาย ข. ไม่มีสิทธิที่จะฆ่านาย ก. สิทธิในชีวิตถ่ายโอนไม่ได้ การที่นาย ก.ยินยอมตายและได้ขอร้อง

นาย ข.ไม่ใช้การโอนสิทธิ เมื่อไม่มีการโอนสิทธิ การกระทำของนาย ข. จึงถือเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น (สมภาร พรหมทา, 2548) ดูเหมือนว่าสิทธิในชีวิตนั้นเราไม่อาจโอนถ่ายให้ใครได้ เช่นเดียวกับแนวคิดของจอห์น ล็อก (John Locke) ที่อ้างถึงการอยู่ร่วมกันของมนุษย์อาศัยการใช้เหตุผล แต่นอกจากเหตุผลแล้วยังต้องมีอำนาจบางอย่างคอยควบคุมเหตุผลเหล่านั้น โดยล็อกพิจารณาปัญหานี้จากการสร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเชื่อว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ภายใต้สิทธิที่เป็นส่วนหนึ่งโน้น ซึ่งเขามีสิทธิที่จะปกป้องตัวเอง และสิทธิที่จะมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น แต่สิทธิก็ยังคงเป็นของเราไม่ได้เป็นของผู้อื่น มีแต่เพียงสิ่งของที่เกิดขึ้นภายหลังเท่านั้นที่เป็นสิทธิที่ถูกพิจารณาภายหลัง เพราะทุกคนมีสิทธิสร้างชีวิตให้ดีขึ้น หรือสร้างสิ่งต่างๆ และแบ่งปันต่อสิ่งอื่น แต่ไม่มีสิทธิที่จะทำลายชีวิตได้ (John K. Roth and Frederick Sontag, 1988)

จอห์น ล็อก (John Locke) เสนอว่า รัฐมีบทบาทจำกัดด้วยเหตุผลว่าสิทธิบางประการนั้นเป็นของมนุษย์จนมิอาจสูญเสียไปได้ ถึงแม้เรายินยอมที่จะสละก็ตาม โดยเขามองว่าในเมื่อสิทธิในชีวิตและเสรีภาพเป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปได้ (unalienable) จึงไม่อาจขายตัวเองเป็นทาสหรือฆ่าตัวตายได้ ไม่มีใครมอบอำนาจได้ คนที่เอาชีวิตตนเองไปไม่ได้ก็ย่อมไม่สามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นเช่นกัน (แชลแดล, ไมเคิล, 2558) เช่นเดียวกับการมองว่าฆาตกรรมนั้นผิดศีลธรรม เพราะทำเพื่อเป้าหมาย เช่นเดียวกับการฆ่าตัวตายก็มีเป้าหมายบางอย่าง เช่น หลบหนีจากสถานการณ์อันเจ็บปวด เป็นการกำหนดให้เราใช้ชีวิตเป็นเพียงวิธีการให้สถานการณ์อยู่ในสภาพพอรับได้จนถึงที่สุดชีวิต แต่มนุษย์มิใช่สิ่งของ หรือสิ่งที่จะใช้เป็นวิธีบรรลุผลได้ ในการกระทำต่างๆ มนุษย์จะต้องมองตัวเองว่าเป็นเป้าหมายของตนเอง ฉะนั้น เราไม่ได้มีสิทธิที่จะฆ่าตัวเองมากกว่าสิทธิที่จะฆ่าผู้อื่น (แชลแดล, ไมเคิล, 2558) ดังนั้น การที่ผู้หนึ่งอยากตายไม่ได้ทำให้การฆ่าเขาเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ทางศีลธรรม ต่อให้ไม่มีใครบังคับความต้องการของเขาและเขามีข้อมูลครบถ้วนก็ตาม

สรุป สิทธิกับการุณยฆาตจึงถูกพิจารณาในแง่ของสิทธิที่จะตายของผู้ป่วยที่ถูกพิจารณาบนฐานของผู้สนับสนุนว่าควรให้มีสิทธิในการเลือกที่จะมีชีวิตหรือตายตามแบบอย่างมีศักดิ์ศรี และผู้ที่คัดค้านพิจารณาบนฐานของการไม่สามารถจะให้สิทธิของชีวิตถ่ายโอนให้กับใครมาฆ่าได้

2. แนวคิดเรื่องจริยธรรมกับการุณยฆาต แนวคิดเรื่องจริยธรรมนั้นเป็นการพิจารณาผ่านหลักของระบบจริยธรรมเชิงสังคมคือการให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข หรืออีกอย่างคือเพื่อป้องกันไม่ให้คนในสังคมคนใดคนหนึ่งสร้างความเดือดร้อนได้ ศีลหรือวินัยคือเนื้อหาของกฎทางจริยธรรมเชิงสังคมนั้นเอง เพราะศีลและวินัยก็คือสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อป้องกันการละเมิดผู้อื่น การหาหลักปฏิบัติที่เชื่อมโยงกันระหว่างความจำเป็นทางธรรมชาติซึ่งถือเป็นสังขธรรม กล่าวคือถ้ามนุษย์ไม่ได้สิ่งที่ตอบสนองความจำเป็น ผลก็คือสภาพชีวิตของบุคคลนั้นจะเลวร้ายอย่างรวดเร็ว กับการต้องการส่วนบุคคลที่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองจะก่อให้เกิดความขัดเคืองหรือขุ่นข้องหมองใจ โดยความจำเป็นไม่สามารถกำหนดได้โดยสังคม หรือปรับเปลี่ยนไปตามเจตจำนงของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่เกิดโดยอัตโนมัติที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้างขึ้น เป็นวิธีสื่อสารระหว่างธรรมชาติกับเรตราบที่ยังไม่ถูกปิดกั้นด้วยความต้องการหรือความปรารถนาของบุคคลนั้น ซึ่งในแง่การพิจารณาความจำเป็นนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับแค่การต้องบริโภค (having) อย่างเดียว แต่รวมไปถึงการอยู่ร่วม (being) หรือร่วมทำ (doing) หรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (interacting) ทำให้เกิดมีชีวิตที่ดีได้ (well-being) (อภิชัย พันธเสน, 2547) จากข้อพิจารณาดังกล่าว จะพบว่าแพทย์นั้นคือบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการุณยฆาตซึ่งทำให้เกิดปัญหาเรื่องกฎทางศีลธรรม (moral law) เพราะแพทย์นั้นถือว่าเป็นผู้มีจริยธรรม แพทย์ไม่ควรประพฤติดิจจากจริยธรรม และปัญหาเรื่องจิตใจของแพทย์ว่ามีคุณธรรมที่จะประพฤติดิจจริยธรรมระดับใด ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่การพิจารณาว่า มีความจำเป็นต้องให้ความรู้ด้านจริยธรรมในแพทย์ โดยในแง่ของพุทธจริยธรรมได้มองถึงความเป็นแพทย์นั้นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบ หรือทำอาชีพด้วยความ

สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ อาชีพหรืออาชีพ คือการหาเลี้ยงชีพ ถ้ามองง่ายๆ คือการได้เงินได้ทอง ได้ผลตอบแทนหรือสิ่งของเครื่องใช้ เป็นเครื่องมือการเลี้ยงชีพตน ส่วนคำว่า สัมมา คือความถูกต้อง เป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือทำให้เกิดผลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของอาชีพนั้น ซึ่งงานทางด้านการแพทย์ คือการรักษาพยาบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยบำบัดโรค และรักษาคนไข้ให้หายเจ็บป่วย ย่อมต้องการผลที่ตรงแท่นั่นเอง คือคนไข้หายเจ็บป่วย มีสุขภาพดี เป็นอาชีพที่เป็นไปเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เกื้อหนุนชีวิตและสุขภาพของประชาชน และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) เมื่อพิจารณาจากระบบศีลธรรมทางการแพทย์ที่มุ่งเน้นให้แพทย์ดำเนินการช่วยเหลือคน และการช่วยเหลือนั้นสัมพันธ์กับการที่คนไข้ต้องดีขึ้น แต่การที่แพทย์ฆ่าคนดูจะขัดกับแนวทางดังกล่าวซึ่งสะท้อนให้เห็นระบบจริยธรรมทางด้านจิตใจของแพทย์ในแง่ของแรงจูงใจหรือเจตนา

เจตนาเป็นข้อตัดสินทางพุทธจริยธรรมที่ว่า ถ้าการกระทำใดมีเจตนา การกระทำนั้นมีกรรม แต่ถ้าการกระทำใดไม่มีเจตนา การกระทำนั้นไม่มีกรรม ตามข้อความในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ว่า ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ไม้กลอนที่ภิกษุผู้อยู่ข้างบนจับไว้ไม่มั่นได้พลัดตกลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว...จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลายเธอคิดอย่างไร ภิกษุ ข้าพระพุทธเจ้ามิได้ตั้งใจ พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ภิกษุ ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ต้องอาบัติ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 183 หน้าที่ 408) ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยไม้กลอนลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว...จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลายเธอคิดอย่างไร ภิกษุ ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ภิกษุ ภิกษุต้องอาบัติปาราชิก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 183 หน้าที่ 408-409) ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างยกไม้กลอนส่งขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยไม้กลอนลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างนั้นไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกแล้ว...จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลายเธอคิดอย่างไร ภิกษุ ข้าพระพุทธเจ้า มีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ภิกษุ ภิกษุไม่ต้องอาบัติปาราชิก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 183 หน้าที่ 409) ฉะนั้น เจตนาเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาถึงสิ่งที่ทำซึ่งโยงถึงบุคคลว่ามีสิทธิที่จะทำหรือไม่ หรือตั้งใจที่จะทำความผิดนั้นหรือไม่ ถือเป็นการพิจารณาในแง่ที่ต้องตรวจสอบให้ชัดเจนและเข้าใจที่มาที่ไปของปัญหาทั้งหมด

หากพิจารณาในแง่ของแรงจูงใจหรือเจตนา นั้น จะพบว่าทุกการกระทำล้วนมีเป้าหมาย การที่บุคคลหนึ่งต้องการจะฆ่าใครด้วยเป้าหมายหรือคุณค่าบางอย่าง ซึ่งกรณีการการุณยฆาตอาจมีแรงจูงใจแห่งความเมตตา โดยมีการมุ่งให้ตายซึ่งไม่อาจยอมรับได้ แต่การยอมรับความตายได้นั้นอาจถูกมองว่าเป็นการฆ่าสิ่งไม่ดี เช่นเดียวกับบุคคลฆ่าความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุขฆ่าความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 15 ข้อที่ 71 หน้าที่ 79) การที่บุคคลป่วยหนัก หรือเด็กที่ป่วยในท้อง และผู้ป่วยไม่อาจดูแลตัวเองได้ไม่มีการรับรู้ใดๆ ทั้งสิ้น จึงถือเป็นความเมตตาของแพทย์ ขณะเดียวกันก็เป็นกรณีที่เรามองว่าบุคคลนั้นเป็นความทุกข์ และเรากำจัดความทุกข์นั้นหรือทำให้เขาหมดกรรม (Peter Harvey, 2000) แต่การพิจารณาแบบนี้รวมถึงกรณีที่แพทย์และผู้ป่วยไม่รู้ถึงการมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่านี้จะมีได้อย่างไร เช่นในยุคหนึ่งเราปล่อยให้คนที่ป่วยเป็นอหิวาตกโรคตาย เพราะเชื่อว่ารักษาไม่ได้ เป็นต้น การเชื่อเช่นนั้นเพราะเราไม่รู้ว่าจะรักษาคนๆ นั้นอย่างไรเช่นกัน การที่บุคคลประสงค์จะตายก็อาจจะมาจากความไม่รู้ว่าตัวเองจะดีขึ้นอย่างไร และหมอก็ไม่รู้ว่า

รักษาอย่างไร เพราะต้องเข้าใจว่าการรักษาคือการทำให้ร่างกายของผู้ป่วยดีขึ้น แต่กรณีที่ร่างกายไม่ดีขึ้นและมีแต่ทรงกับทรุดจะถือว่าการรักษาได้หรือไม่ จึงเป็นที่มาของการยอมรับความจริงว่ารักษาไม่ได้จึงเท่ากับยอมรับความตาย และเมื่อยอมรับว่าเราทุกคนต้องตาย การจะฆ่าก็เป็นเรื่องที่ยอมรับได้เช่นกัน

ข้อพิพาทนี้ดูเหมือนว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทจะไม่ถือว่าการกระทำที่ถูกต้องได้ แม้ในกรณีที่แพทย์จะอ้างถึงการทำนั้นทำด้วยเจตนาที่ดี มีความเมตตา แต่ก็ยังต้องยุ่งเกี่ยวกับความเจ็บปวดของไขข้อ และสร้างความรู้สึกขึ้นให้ใจแพทย์ทุกซ์ตามไปด้วย ไม่ต่างจากกรณีที่ภรรยาสามีทั้งสอง ถือเอาเสปียงเล็กน้อยเดินทางกันดารเขาทั้งสองมีบุตรน้อย 1 คนทั้งน่ารัก และน่ารักใจ ขณะที่พวกเขากำลังเดินทางกันดาร เสปียงที่มีเพียงเล็กน้อยได้หมดสิ้นไป แต่ทางกันดารของพวกเขายังไม่ผ่านไปยังเหลืออยู่ไกล ลำดับนั้น เขาทั้งสองตกลงกันว่า ‘เสปียงที่เหลืออยู่เล็กน้อย ได้หมดสิ้นไปแล้ว แต่ทางกันดารยังเหลืออยู่ไกล ทางที่ดี พวกเราช่วยกันฆ่าบุตรน้อย ที่น่ารักน่ารักใจคนนี้เสีย ทำเป็นเนื้อเค็มและเนื้อย่าง บริโภคเนื้อบุตร ก็จะข้ามพ้นทางกันดารที่เหลืออยู่ได้ เราทั้ง 3 อย่าพิณาศพร้อมกันเลย’ ต่อมา ภรรยาสามีทั้งสองนั้นก็ฆ่าบุตรน้อยที่น่ารักน่ารักใจคนนั้น ทำเป็นเนื้อเค็มและเนื้อย่าง บริโภคเนื้อบุตรนั้นแหละจึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นไปได้ พวกเขาบริโภคเนื้อบุตรไปพลาง ทูบอกไปพลางรำพันว่า ‘บุตรน้อยอยู่ที่ไหน บุตรน้อยอยู่ที่ไหน’ พวกเขาไม่ได้บริโภคเนื้อบุตรเป็นอาหารเพื่อเล่น เพื่อความมัวเมา หรือเพื่อตกแต่ง เพื่อประดับร่างกาย แต่เพียงเพื่อจะข้ามทางกันดาร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 63 หน้าที่ 120) การฆ่านั้นไม่ได้ทำให้ใครรู้สึกดีขึ้น แต่พิจารณาจากความจำเป็นรวมถึงแรงจูงใจและเจตนาเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามการพิจารณาในแง่ของความจำเป็นในการฆ่านั้น พระพุทธศาสนายังถือว่าการฆ่าเป็นความจำเป็นเชิงรับหรือเน้นไปที่การป้องกันมากกว่าจะเป็นความจำเป็นเชิงรุกที่จะต้องอนุญาตให้เกิดการุณยฆาตอย่างจงใจและยอมรับได้

สรุป แนวคิดเรื่องจริยธรรมกับการุณยฆาต จึงเป็นการยอมรับร่วมกันถึงความจำเป็นทางด้านการแพทย์ที่จะตัดสินใจฆ่านั้นโดยมุ่งไปที่ความจำเป็นและประกอบด้วยเจตนาที่ดี อีกทั้งต้องเข้าใจผลกระทบที่จะตามมาในแง่ของกรรม

วิจารณ์กรณีศึกษาการุณยฆาตในแง่ข้อเสนอและข้อคัดค้าน

การพิจารณาข้อโต้แย้งจากกรณีที่ต้องการศึกษาทั้ง 3 กรณีประกอบด้วย 1. การการุณยฆาตที่ทำกับทารกในครรภ์ 2. การุณยฆาตที่ทำกับทารกแรกเกิดที่พิการทางสมองและคนไข้ที่ไม่มีทางรักษา รวมทั้งไม่อยู่ในสถานะที่จะตัดสินใจอะไรด้วยตนเองได้ เป็นการุณยฆาตแบบที่บุคคลไม่สามารถตัดสินใจเองได้ (non-voluntary) และเป็นการุณยฆาตเชิงรับ (Passive Euthanasia) ซึ่งดูจะไม่มีปัญหาทางด้านศีลธรรมมากนัก เพราะต้องทำความเข้าใจก่อนว่าหากบุคคลคนหนึ่งไม่มีสัญญาณทางด้านการรับรู้หรือความสามารถในการตัดสินใจแล้วจะเกิดคำถาม 2 ข้อขึ้นว่า คนไข้นั้นยังมีอะไรที่ระบุได้ว่าเป็นมนุษย์ หรือคนไข้นั้นยังมีชีวิตอยู่ เพราะหากเรากำลังปกป้องชีวิตก็ต้องหาคำตอบเหล่านี้ให้ได้ เพราะหากเราถือว่ามนุษย์คือชั้น 5 คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ การขาดสิ่งใดไปสิ่งหนึ่งอาจจะไม่ถือว่าเป็นมนุษย์ และการฆ่าไม่ใช่ปัญหาทางจริยธรรมที่เรากำลังโต้แย้งกันอีกต่อไป (Peter Harvey, 2000) แต่กรณีที่เป็นปัญหามากที่สุดคือกรณี 3. การุณยฆาตที่ทำกับบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ที่มุ่งจะถูกฆ่าจำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของฝ่ายต่างๆ ที่จะร่วมพิจารณากันบนข้อตกลงร่วมกันทางสาธารณะที่มอบสิทธิในการเลือกรวมถึงเลือกที่จะตาย ซึ่งข้อตกลงนี้อาจจะนำไปสู่ข้อโต้แย้งกันทางความคิดเรื่องการช่วยผู้ป่วยให้พ้นจากความทุกข์ทรมานและดูเหมือนว่าการยอมรับร่วมกันนี้จะนำไปในส่วนของการร่างกายอย่างเดียวแต่ปราศจากข้อตกลงของผู้เชี่ยวชาญทางด้านจริยธรรม (Evert van Leeuwen and Gerrit Kimsma, 2007) และเมื่อ

พิจารณาจากข้อตกลงกันเหล่านี้ จึงมีข้อพิจารณาที่ผู้เขียนจะได้นำเสนอในประเด็นที่เป็นข้อเสนอและข้อคัดค้านการรณียฆาตดังต่อไปนี้

1. วิจาร์ณข้อเสนอให้มีการรณียฆาต

1.1 ควร เพราะจะช่วยให้ผู้ป่วยที่สิ้นหวัง พ้นจากความทุกข์ทรมาน ถ้าคำว่า “การรณียฆาต” คือ การให้ตายเพราะเมตตา เพราะไม่อยากเห็นผู้ป่วยทุกข์ทรมาน “ให้เขาตายดีกว่า น่าจะสบายกว่าอยู่” จึงมีคำถามว่า แน่ใจได้อย่างไรว่าคนที่ตายไปในขณะที่ทุกข์ทรมานจะสบายจริงอย่างที่คิด?

กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า “ความเมตตายังไม่ใช่เหตุผลที่เพียงพอ เพื่อจะสนับสนุนให้ทำการรณียฆาต เพราะความทุกข์ทรมานดังกล่าวเป็นธรรมชาติของชีวิต และยังมีวิธีทางในการแก้ไข คืออาจให้แพทย์ให้ยาระงับความทุกข์ทรมาน แล้วฝึกให้คนไข้เบี่ยงเบนอารมณ์จากความเจ็บปวด โดยอาจจะฟังบทสวดมนต์ที่ไพเราะ ฯลฯ

1.2 ควร เพราะเป็นการแบ่งเบาภาระเรื่องค่าใช้จ่าย ในการรักษาพยาบาลของญาติ และการดูแลของรัฐสำหรับผู้ที่ไม่มียาติ

เหตุผลที่น่าเห็นใจญาติในแง่ของภาระค่ารักษา แต่อยากถามว่า ในเมื่อคำว่า “การรณียฆาต” มีความหมายดังที่กล่าวมาแล้ว เหตุผลนี้ก็ยังคงเป็นข้ออ้างของญาติ หรือไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการรณียฆาต แต่กลับกลายเป็นไปเพื่อความต้องการของญาติเท่านั้น แต่เนื่องจากเหตุผลนี้สะท้อนความจำเป็นในแง่ของการดูแล เช่นคำสอนในเรื่องที่ศที่บุตรควรปฏิบัติต่อมารดาบิดาในฐานะเลี้ยงท่านตอบ หรือสามีควรปฏิบัติต่อภริยาด้วยการสงเคราะห์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 267-269 หน้า 212-214) ซึ่งตามหลักเหล่านี้จะพบว่าผู้ที่สามารถจะดูแลผู้อยู่ภายใต้ความอุปถัมภ์ คือพ่อแม่ดูแลลูกในตอนที่ลูกยังไม่สามารถดูแลตัวเองรวมถึงทรัพย์สิน เป็นต้น

สิ่งที่น่าสังเกต คือการที่ผู้ป่วยไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อพ่อแม่แก่ชราหรือเจ็บป่วยก็เป็นหน้าที่ของลูกต้องคอยช่วยเหลือ การช่วยเหลือในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่ทางศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทที่พิจารณาได้จากการต้องเสียสละ

ส่วนในแง่การดูแลของรัฐสำหรับผู้ที่ไม่มียาติ รัฐมองผ่านเรื่องการเยียวยารักษาชีวิตของสมาชิกในสังคมก็เพื่อทำให้ชีวิตของสมาชิกในสังคมดีขึ้น กรณีนี้รัฐอาจมองถึงการรักษาที่ไม่สามารถรักษาให้ดีขึ้นได้ ดังกรณีที่น่าอนเป็นผักซึ่งรัฐไม่สามารถดูแลรักษาให้หายได้ตามที่สังคมคาดหวัง จึงเป็นกรณีจำเป็นที่รัฐจะต้องเสียสละคนส่วนนี้ที่ไม่อาจรักษาและเยียวยาได้ ก็เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย เพื่อไปใช้กับคนที่สามารถรักษาและมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้นได้

1.3 ควร เพราะการเลือกที่จะตาย หรือมีชีวิตอยู่นั้น เป็นสิทธิเสรีภาพ ส่วนบุคคล

จริงอยู่ที่มนุษย์ย่อมมีสิทธิในชีวิต ทั้งสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่และสิทธิที่จะตาย แม้แต่ทางพุทธศาสนาก็มีแนวคิดแบบมนุษยนิยม คือมนุษย์สามารถบังคับบัญชาตัวเองให้เป็นไปตามที่ต้องการ แต่ชีวิตมนุษย์ควรมีคุณค่ามากกว่านั้น ที่จะใช้สิทธิเสรีภาพในการนำมาเพื่อต่อรองในการทำารรณียฆาต เช่น เรื่องความสามารถในการบรรลุลุธรรม ซึ่งอาจจะเป็นการปิดโอกาสกับผู้ป่วยที่ยังพอมีทางรอดและมีโอกาสที่จะได้เข้าใจสภาวะธรรมบางอย่างจากความเจ็บป่วยนั้นก็ได้ เช่นเดียวกันหากมีการตัดสินใจให้มีการรณียฆาตขึ้นก็อาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ทางสังคมและสิทธิบางอย่างที่กลายเป็นปัญหาทางจริยธรรมมากขึ้น และสร้างผลกระทบต่อแนวทางการดำเนินชีวิตในรูปแบบของการมองความตายเป็นเรื่องง่ายและเมื่อไม่ต้องการมีชีวิตอยู่ก็หาทางออกด้วยวิธีนี้

1.4 ควร ในบางกรณีโดยนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาร่วมพิจารณาเพื่อประกอบเป็นเงื่อนไขจำเป็น

กรณีนี้ผู้เขียนมีประเด็นโต้แย้งกับข้อความของ สมภาร พรหมทา ที่ได้เสนอไว้ว่า “กรณีที่ทำกับทหารกรรณเกตุการทางสมองและคนไข้ที่ไม่มีทางรักษา รวมทั้งไม่อยู่ในสถานะที่จะตัดสินใจอะไรด้วยตนเองได้” โดยให้เหตุผลว่า กรณีดังกล่าวหากสุดวิสัยจริงๆ ก็ไม่ควรจะยึดชีวิตของผู้ป่วยไว้ กฎหมายจึงควรเปิดช่องให้แพทย์สามารถทำกรณดังกล่าวได้ (สมภาร พรหมทา, 2541) ด้วยอ้างว่า “เป็นบาปที่จำเป็น” แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าบาปนั้นไม่ใช่ความผิด บาปนั้นยังมีผลเสมอตามกฎแห่งกรรม เป็นการฆ่าด้วยเจตนาดีอาจผ่อนหนักให้เป็นเบาได้ แต่ก็ไม้อาจหักล้างให้การุณยฆาตกลายเป็นสิ่งที่ไม่ผิด

จากประเด็นนี้ผู้เขียนพบว่า สิ่งที่ผู้เสนอได้ยืนยันไว้ว่าพุทธศาสนาสอนว่าการุณยฆาตไม่ว่าจะทำกับใคร เพราะความหวังดีอย่างไร ต่างก็เป็นการฆ่าคนทั้งสิ้นจริยธรรมในทางพุทธศาสนาเป็นจริยธรรมที่เด็ดขาดตายตัว ดังนั้น การุณยฆาตก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำในทุกกรณี เพราะจริยธรรมในพุทธเป็นทัศนะแบบสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) ถ้าหากมีพื้นที่ให้ “เป็นบาปที่จำเป็นได้” ก็เท่ากับว่าจะมี “คนชั่วจำเป็น” ได้เหมือนกัน คำถามคือเราจะแน่ใจได้อย่างไรกับสิ่งที่ญาติของผู้ป่วยที่จะทำการุณยฆาต โดยใช้บาปที่จำเป็นเพื่อทำ เป็นสิ่งที่ไม่แฟงไปด้วยเจตนาอื่น เพราะเรื่องของเจตนาเป็นสถานะที่อยู่ภายใน ซึ่งเป็นเรื่องที่พิสูจน์และตรวจสอบได้ยาก ซึ่งอาจจะใช้เพื่อการฆาตกรรมเกี่ยวกับมรดกเป็นต้น เพราะความที่ให้มีบาปจำเป็น จึงทำให้อาจมีชั่วที่จำเป็นได้ แล้วนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์บางอย่างตามมา

มีคำถามว่า เมื่อจริยธรรมทางพุทธกำลังจะเปิดพื้นที่ให้ทำได้ ในแบบที่เลือกทำได้ คือ สัมพัทธ์นิยม ด้วยการพิจารณาเป็นกรณี อาจจะเป็นช่องทางที่นำไปสู่ข้ออ้างต่างๆ ในการกระทำชั่วในแบบอื่นไหม? จากเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงเห็นว่า การุณยฆาต ควรให้เป็นกฎตายตัวทางด้านจริยธรรม คือ การุณยฆาตควรจะเป็นแบบสัมบูรณ์นิยม ซึ่งไม่ควรมีพื้นที่ให้ใช้ทัศนะแบบสัมพัทธ์นิยม ด้วยการให้พิจารณาเป็นกรณี ดังที่จอห์น ล็อก (John Locke) เสนอว่า สิทธิในชีวิตและเสรีภาพเป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปได้ (unalienable) จึงไม่อาจขายตัวเองเป็นทาสหรือฆ่าตัวตายได้ ไม่มีใครมอบอำนาจได้ คนที่เอาชีวิตตนเองไปไม่ได้ก็ย่อมไม่สามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นได้ เขามองว่า ไม่ควรมีใครจะมีอำนาจในการพิจารณาเรื่องชีวิตที่พระเจ้าหรือธรรมชาติสร้างขึ้น แล้วให้สิทธิมนุษยชนเป็นผู้ทำลายได้ (John K. Roth and Frederick Sontag, 1988) เมื่อพิจารณาในแง่นี้จะสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาที่มองว่าผู้มอบชีวิตให้ควรเป็นเจ้าของชีวิตมากกว่าผู้ที่คิดจะทำลายชีวิต ผู้ประหาร ผู้ไม่ให้ชีวิตแก่ใครมาอ้างสิทธิเป็นเจ้าของชีวิตนั้นถือว่าไม่ถูกต้องเช่นกัน (เสฐียร พันธงศรี, 2542) การพิจารณาจากเหตุผลของสัมพัทธ์นิยมจึงดูจะก้าวข้ามแนวคิดเรื่องผู้ให้ชีวิต ในพระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าผู้ให้ชีวิตในฐานะของธรรมชาติที่เรียกว่า นิยาม โดยนิยามที่ให้กำเนิดคือกรรม เรียกว่า กรรมนิยาม ซึ่งพิจารณาการเกิดและการตายของมนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎนี้ ไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลใดเป็นผู้กำหนดได้ จึงมีหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าใจความตายว่า เราไม่อาจรู้ว่าจะตายที่ไหน ตายด้วยอะไร ความตายจะมีในวันนี้ หรือ พรุ่งนี้ไม่อาจคาดเดาได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 22 ข้อที่ 20 หน้าที่ 447-448) การเข้าใจกฎธรรมชาติในฐานะสัมบูรณ์นิยมจึงช่วยพิจารณาปัญหาการุณยฆาตควรพิจารณาบนฐานของการเข้าใจว่าการฆ่าเป็นความไม่ดี แม้จะมีความจำเป็นก็ควรพิจารณาใช้วิธีการอื่น และไม่ควรถือว่าการฆ่าทำได้หรืออนุญาตให้กฎหมายหรือสังคมเป็นผู้กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพราะเป็นการบิดเบือนให้ผิดกลายเป็นถูก เมื่อสังคมถูกกำหนดให้ผิดกลายเป็นถูกด้วยการรองรับของกฎหมายหรือสังคมแล้ว อาจทำให้คนในสังคมไม่เข้าใจตามความเป็นจริงว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด เพราะเขาอาจตั้งคำถามว่า ในเมื่อกฎหมายหรือสังคมยอมรับร่วมกัน สิ่งนี้ย่อมถูกต้องตามข้อตกลงร่วมกัน โดยขาดการพิจารณาตามความเป็นจริง

2. วิจัยฝ่ายคัดค้านไม่ให้มีการุณยฆาต

2.1 ไม่ควร เพราะกระบวนการสิ้นสุดของชีวิต เป็นเรื่องของธรรมชาติ ไม่ควรเข้าไปแทรกแซง

เห็นด้วย เพราะภาวะหรือความรู้สึกของผู้ป่วยที่อยากตายในตอนนั้น อาจเป็นความรู้สึกที่ไม่จริง ในขณะที่นั้นอาจรู้สึกอยากตาย แต่เมื่อมีโอกาสหรือพ้นภาวะนั้นไปอาจจะยังไม่อยากตายแล้วก็เป็นได้ เนื่องจากการสิ้นสุดของชีวิตในหนึ่งนั้นเป็นไปโดยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เมื่อร่างกายที่เจ็บป่วยถึงขีดสูงสุดธรรมชาติจะทำงานอัตโนมัติ คือว่าจะให้เราอยู่หรือตายเราไม่สามารถฝืนกฎธรรมชาติได้ เพราะถ้าหากเรายังไม่ยอมตาย เราก็ไม่สามารถอยู่ต่อไปได้ เช่นเดียวกันกับการที่เราอยากตาย เราก็ไม่สามารถจะตายได้ หากยังไม่ถึงเวลาของธรรมชาติ เพราะการที่เราอยากตายแล้วใช้ให้คนอื่นฆ่าตน จึงเป็นการเข้าไปแทรกแซงธรรมชาติ แต่กรณีที่มีการรักษาให้ดีขึ้นนั้นก็อาจถูกมองได้ว่าเป็นการเข้าไปแทรกแซงธรรมชาติเช่นกันหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าการรักษาไม่ได้แทรกแซงเช่นเดียวกับการที่พระพุทธเจ้าทรงมีเมตตา หรือพระราชามีคุณธรรมกับประชาชน ด้วยการมอบสมบัติ หรือการเป็นอยู่ที่ดีให้เป็นการแทรกแซงชีวิตของเขาเหล่านั้น แต่เป็นการแบ่งปันหรือช่วยเหลือต่างหาก หากจะมีการเข้าไปรักษาด้วยการฆ่าบางสิ่ง เช่น แพทย์รักษาชีวิตมนุษย์ด้วยการฆ่าสัตว์อื่นมาทำยา พระพุทธศาสนาก็ถูกมองว่าไม่ควรทำ เท่ากับการรักษาด้วยการทำร้ายผู้อื่นก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่เหมาะสมอีกเช่นกัน ฉะนั้น การจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับชีวิตได้จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพื่อมุ่งให้เกิดความดีหรือกุศลขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่ลดทอนกุศลหรือความดีให้น้อยลง

2.2 ไม่ควร เพราะอาจทำให้เกิด อาชญากรรม ที่แฝงมาในรูปของการรณรงค์ได้ เช่น การค้าอวัยวะ, นำไปสู่การอ้างถึงเหตุผลในการทำแท้งทารกพิการ หรือญาติผู้ป่วยต้องการมรดก เป็นต้น

เห็นด้วยกับเหตุผลดังกล่าว เพราะเราไม่สามารถตรวจสอบได้เลยว่าการกระทำแบบนั้น แท้จริงมีบางอย่างแอบแฝงด้วยหรือไม่ โดยการตรวจสอบเจตนา นั้นมักจะถูกผูกโยงกับหลักกฎหมายหรือศีลในแง่ของกฎเกณฑ์ที่ถูกระบุชัดว่า การกระทำใดผิดหรือถูก ในแง่นี้แม้อาจจะกล่าวได้ว่าเกี่ยวข้องกับเจตนาที่จะฆ่าได้ และนำไปสู่การก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมตามมา การป้องกันในส่วนนี้จึงสามารถทำได้ด้วยการไม่พิจารณาเรื่องการรณรงค์ว่าเป็นสิ่งผิดที่ถูกต้อง

2.3 ไม่ควร เพราะคำวินิจฉัยของแพทย์อาจผิดพลาด

เห็นด้วยกับเหตุผลนี้ เพราะคำวินิจฉัยของแพทย์อาจเกิดความผิดพลาดได้จริงๆ คำวินิจฉัยของแพทย์ที่ว่า บุคคลนั้น เป็นผู้ป่วยที่สิ้นหวัง อาจผิดพลาด ทั้งที่ยังมีโอกาส รักษาให้หาย และรอดชีวิตได้ การยอมรับว่าความผิดพลาดของแพทย์เป็นเรื่องที่เข้าใจได้ เช่นเดียวกับการรณรงค์นั้นอาจเป็นความผิดพลาดได้ถ้ามีการพิจารณาอนุญาตให้ฆ่าด้วยความเมตตาก็ตาม เนื่องจากความผิดพลาดนี้ถือเป็นเรื่องใหญ่เนื่องจากเกี่ยวข้องกับชีวิต และจะถูกส่งต่อไปสู่คำวินิจฉัยอื่นที่สร้างผลกระทบที่ร้ายแรงมากกว่านั้น

2.4 ไม่ควร หมายความว่า หมอไม่ควรทำตามคำร้องขอของคนไข้ทันที ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการเสนอแพทย์ขึ้นมาพิจารณาก่อน

กรณีนี้ก็ยังเป็นสิ่งที่พยายามหาทางออกให้กับแพทย์หรือผู้เรียกร้องขอให้กฎหมายรองรับการรณรงค์ แต่ควรดูเป็นกรณีไปโดยความเห็นจากคณะกรรมการ อันประกอบด้วยแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจริยศาสตร์ นักการศาสนา นักกฎหมาย และผู้แทนของกระทรวงสาธารณสุข ดูเหมือนว่าการรณรงค์ ควรทำหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับกรณีการตัดสินใจของคณะกรรมการชุดนั้น

แต่ประเด็นคือ คุณรู้ว่าคุณผิด คุณก็ต้องรับผลของมันอย่างเต็มที่มันเป็นไปตามธรรมชาติของกรรม ควรจะเพียงพอสำหรับคนที่เลือกทำ มิใช่ให้สังคมมายอมรับการกระทำของคุณด้วย ตรงนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่ควรอย่างยิ่ง เพราะกฎบางอย่างควรจะให้คงอยู่อย่างนั้น หากต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของคน อาจจะสร้างปัญหาให้กับสังคมมากกว่าที่จะแก้ปัญหา

บทสรุป

การุณยฆาตที่ทำกับทารกในครรภ์และการุณยฆาตที่ทำกับทารกแรกเกิดที่พิการทางสมองและคนไข้ที่ไม่มีทางรักษา รวมทั้งไม่อยู่ในสภาวะที่จะตัดสินใจอะไรด้วยตนเองได้ เป็นการุณยฆาตแบบที่บุคคลไม่สามารถตัดสินใจเองได้ (non-voluntary) และเป็นการุณยฆาตเชิงรับ (Passive Euthanasia) ซึ่งดูจะไม่มีปัญหาทางด้านศีลธรรมมากนักเท่ากับการุณยฆาตที่ทำกับบุคคลที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ที่มุ่งจะถูกฆ่า โดยจะได้พิจารณาผ่านแนวคิดเหล่านี้คือ แนวคิดเรื่องสิทธิกับการุณยฆาต ที่มองว่าสิทธิกับการุณยฆาตถูกพิจารณาในแง่ของสิทธิที่จะตายของผู้ป่วยที่ถูกพิจารณาในแง่ของผู้สนับสนุนว่าควรให้มีสิทธิในการเลือกที่จะมีชีวิตหรือตายตามแบบอย่างมีศักดิ์ศรี และผู้คัดค้านที่พิจารณาในแง่ของการไม่สามารถจะให้สิทธิของชีวิตถ่ายโอนให้กับใครมาฆ่าได้ และแนวคิดเรื่องจริยธรรมกับการุณยฆาต ที่ยอมรับร่วมกันถึงความจำเป็นทางด้านการแพทย์ที่จะตัดสินใจฆ่ามันโดยมุ่งไปที่ความจำเป็นและประกอบด้วยเจตนาที่ดี อีกทั้งต้องเข้าใจผลกระทบที่จะตามมาในแง่ของกรรม

แต่เมื่อพิจารณาจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว การุณยฆาตเป็นสิ่งที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะการุณยฆาต ก็คือ การฆ่า ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด มันมีค่าในตัวที่แสดงถึงความชั่ว เพราะฉะนั้น ความชั่วในเรื่องของการฆ่าก็ยังคงเป็นความชั่ว ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นสิ่งอื่นได้ จึงเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะยอมรับได้และการุณยฆาตควรเป็นสัมบูรณ์ไม่ควรเป็นสัมพัทธ์

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2557). **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรชญา**. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- แชลแดล, ไมเคิล. (2558). **ปรัชญาสาธารณะ**. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- ประพัฒน์พงศ์ สุคนธ์. (2529). **การยกเว้นความรับผิดชอบในการทำให้ผู้ป่วยตายด้วยความสงสาร**. วิทยานิพนธ์ **มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2541). **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้ง การุณยฆาต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2548). **พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- เสฐียร พันธรังษี. (2542). **พุทธประวัติ มหายาน (พุทธประวัติ ฉบับค้นพบใหม่)**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- อภิชัย พันธเสน. (2547). **พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- Rosamond Rhodes, Leslie P. Francis and Anita Silvers. (2007). **The Blackwell Guide to Medical Ethics**. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- John K. Roth and Frederick Sontag. (1988). **The Questions of Philosophy**. California:

Wadsworth Publishing Company.

Peter Harvey. (2000). **An Introduction to Buddhist Ethics**. UK: Cambridge University Press.

R.G.Frey and Christopher Heath Wellman.(2003). **A Companion Applied Ethics**. Oxford:
Blackwell Publishing, 2003.

เทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขต
กรุงเทพมหานคร

Information Technology that affects Efficiency in operating of
employees in Bangkok

อุษคม เจียรจินดา

Usakom Jearrajinda

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkamhaeng University

Corresponding Author Email: mollamp@gmail.com

Received December 15, 2020; Revised December 29, 2020; Accepted: December 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร โดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาด้วยค่าสถิติพื้นฐาน และสถิติเชิงอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน ในภาพรวม มีความคิดเห็นระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ และ องค์ประกอบด้านพฤติกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ลำดับสุดท้าย คือ องค์ประกอบด้านความรู้สึก ความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก สำหรับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานโดยภาพรวม มีความคิดเห็นระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบด้านเวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านปริมาณงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากต่อมาเป็นองค์ประกอบด้านค่าใช้จ่าย โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และ องค์ประกอบที่มีค่าน้อยสุด คือ องค์ประกอบด้านคุณภาพของงาน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก สำหรับผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน และสามารถทำนายหรืออธิบายตัวแปรตามคือประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน, กรุงเทพมหานคร

Abstract

This article entitled to study the concept of employees in Information Technology, to study attitude and the efficiency in operating of employees in Bangkok and to study Information Technology that affects Efficiency in operating of employees in Bangkok. This is a survey research. The tools that using in this research to collecting data are questionnaire and analysis by using a basic descriptive statistic tool. The research found that the opinion of the answerer about Attitude of information technology of the employees in overall is in high level. If consider by each element found that the element with the highest level is Knowledge and Behavior is in High level and the least level is Feeling is also in High level.

The opinion of operating efficiency of employees in overall is in High level. If consider by each element found that the element with the highest level is Time is in High level with 4.16 means next is Quantity is in High level. Next is Cost also in High level with 4.02 means. The last one is Quality is in High level.

The Hypothesis test found that attitude of employees about Information technology in every element have a relation to efficiency in operating of the employees and can predict or explain the independent variables.

Keywords: information technology, efficiency in operating of employees, Bangkok

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้งานแทนข้าราชการในหน่วยงานรัฐ เพื่อนำไปสู่การเป็นรัฐบาลที่มีการจัดการที่ดี (Heeks,2001) ซึ่งรัฐบาลของหลายประเทศต่างยอมรับในอำนาจของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และเชื่อว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารจะช่วยพัฒนาประเทศของตนให้เป็นสังคมแห่งความรู้ (knowledge based society) ส่งผลให้เกิดการผลิตที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขันทางการค้า รัฐบาลสามารถบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประเทศต่างๆทั่วโลกจึงกำหนดให้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เพื่อพัฒนาไปสู่สังคมอิเล็กทรอนิกส์ (e-Society)

ในส่วนของภาคธุรกิจก็เช่นเดียวกัน เป็นโลกแห่งการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะการดำเนินการทางธุรกิจต้องการความรวดเร็วในด้านการบริการ และการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า ระบบการใช้ข้อมูลข่าวสารทั้งในแง่การดำเนินการและการบริหารจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ (EDI - Electronic Data Interchange) ก่อให้เกิดกระแส การทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน ทั้งจากภายใน (อินทราเน็ต) และเชื่อมโยงในระดับสากล (อินเทอร์เน็ต) การดำเนินการค้าจึงปรับเปลี่ยนรูปเป็นพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic commerce) ในลักษณะของการดำเนินการต่างๆ ขององค์การยังมีกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม และทำงานร่วมกันในลักษณะพันธมิตร การทำงานจึงมีลักษณะเป็น e-Business หรือการทำงานธุรกรรม อิเล็กทรอนิกส์ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไของค์การให้ เหมาะสมกับยุคสมัยการคำนวณบน เครือข่าย

(network computing) โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเทคโนโลยีที่มีบทบาทที่สำคัญและมีการพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้ประโยชน์ได้อย่าง กว้างขวาง ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศจึงเป็นแรงหนึ่งทีที่กดดันให้องค์กรต้องปรับตัวหันมาจัดการกับโครงสร้างขององค์กร

เทคโนโลยีสารสนเทศมีจุดเด่นต่อการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้ปริมาณการใช้ข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น ต้องการจัดการประมวลผลข้อมูล ข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีระบบติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ง่าย สะดวกและเป็น ที่นิยม สามารถทำให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ และใช้ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและ การทำงานต่าง ๆ ช่วยทำให้งานที่ยุ่งยากซับซ้อนจำนวนมากมีลักษณะที่ง่าย ต่อการใช้งาน และยังมีระบบงาน อัตโนมัติอีกหลายอย่าง ที่ช่วยสนับสนุนการทำงานในระบบที่ทำงานได้ตลอด เวลา และกระจายสถานที่ออกไป ได้ห่างไกล จากผลของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้สิ่งแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงไปมาก ก่อให้เกิดกระแส ป้อนกลับที่ยิ่ง ทำให้องค์กรต้องปรับเปลี่ยนให้เร็วขึ้น

กระแสแรงกดดันให้ปรับเปลี่ยนองค์กร แรงกดดันที่มีต่อองค์กรจัดได้ว่าเป็นแรงที่ทำให้ทุกองค์กร ต้องหาวิธีการปรับตัวเอง ให้ทันกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาทของ เทคโนโลยีสาร สนเทศทำให้องค์กรต้องเน้นรูปแบบการสร้างเครือข่ายการบริการ จากเดิมแบบการบริการที่อยู่ศูนย์ กลางมาเน้น การให้บริการลูกค้าแบบกระจาย อิทธิพลของลูกค้าหรือผู้บริโภคมีมากขึ้น การบริการแบบกระจายทำให้มีรูปแบบ การ ตลาดและสังคม เปลี่ยนแปลงแนวโน้มสำคัญที่องค์กรจะต้องปรับเปลี่ยนคือ โครงสร้างการจัดองค์กรจะ ลดระดับชั้นลง จากทฤษฎีการจัดการองค์กรมีการแบ่งลำดับชั้น (line organization) ในอดีตมีการแบ่ง ระดับชั้นหลายระดับชั้น มีผู้จัดการดูแลเป็นชั้น ๆ เหมือนการบังคับบัญชาแบบทหาร หน่วยงานในองค์กร จะเล็กลง องค์กรจะมีรูปแบบที่มีขนาดกะทัดรัดมากขึ้น เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานใช้ไอที เป็น เครื่องมือช่วยการดำเนินงานเพื่อสร้างคุณค่างาน สภาพการทำงานจะมีลักษณะเป็น SOHO - Small Office Home Office เครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการสื่อสารระหว่างกัน

บทความนี้ต้องการนำเสนอการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ของกระบวนการทางด้านการจัดการ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของผู้จัดการในการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการหรือนำทาง และการควบคุม และผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรนั้นจะมีผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น หรือจะทำให้มีประสิทธิภาพลดลงต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวกับ เทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ การนำ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร และทัศนคติที่มีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร

2. ออกแบบเครื่องมือจากปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตามที่องค์กรกำหนดไว้นั้นจะประกอบด้วย 1. องค์ประกอบด้านความรู้(the cognitive component) 2.องค์ประกอบด้านความรู้สึก (the affective component) 3.องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (the behavioral component) และจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงาน

3. ทดสอบเครื่องมือกับผู้ปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในเขตกรุงเทพ มหานคร โดยกลุ่ม ตัวอย่างทำการเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จำนวน 400 คน

4. วิเคราะห์และสรุปการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรที่จำกัด ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน และอุปกรณ์ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร แนวคิดของ Peterson and Plowman (Peterson and

Plowman, 1989) สามารถที่จะอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมจึงได้กำหนดให้เป็นตัวแปรตาม โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบด้วย 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (quality) 2. ปริมาณงาน (quantity) 3. เวลา (time) 4. ค่าใช้จ่าย (costs)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า

1. เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางด้านการจัดการด้วยการเพิ่มขีดความสามารถ ของผู้จัดการในการวางแผนการจัดองค์การการสั่งการหรือนำทางและการควบคุม โดยมีผู้ให้นิยามและความหมายไว้ดังนี้

Taylor (1988) ได้ให้ความหมายของ เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การใช้เครื่องมือทางคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม เพื่อใช้ในการเก็บ ประมวล ถ่ายทอด และแสดงผลลัพธ์ของข้อมูล ข่าวสาร ในรูปของภาพ เสียง ตัวอักษรและตัวเลข ความสามารถในการรับข้อมูล จากแหล่งข่าวสารจำนวนมาก ทั้งในรูปของภาพและตัวอักษร และความสามารถ ในการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังแหล่งต่างๆ ได้อย่างกว้างไกล ส่วน Hodge, Fleck ,and Honess (1984) ได้ให้ความหมายของระบบสารสนเทศไว้ว่า ระบบสารสนเทศไม่ว่าจะคำนวณด้วยระบบคอมพิวเตอร์ หรือด้วยมือ คือกระบวนการสื่อสารมีการสะสมข้อมูลไว้ประมวล และส่งไปยังบุคลากรที่เหมาะสมในองค์การเพื่อจะได้ใช้สารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ

Turban, Mclean & Wetherbe (2001) กล่าวถึงความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology หรือ IT) ไว้ว่า หมายถึงเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ที่นำไปใช้ช่วยในการออกแบบ และการพัฒนาระบบสารสนเทศ ซึ่งหมายรวมถึงฮาร์ดแวร์ (hardware) ซอฟต์แวร์ (software) ระบบฐานข้อมูล (database) การสื่อสารโทรคมนาคม (telecommunication) และระบบรับ - ให้บริการ (client – server system) และ Heinich, Robert and others (2002) ได้ให้ความหมายเทคโนโลยีว่า เป็นระบบที่อธิบายได้ทางวิทยาศาสตร์ หรือการจัดรูปร่างอย่างอื่นเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง

จากที่มีผู้ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศไว้พอสรุปได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เครื่องมือที่นำมาใช้ในกระบวนการทำงานในการรวบรวม จัดเก็บข้อมูล การประมวลผล การพิมพ์ การสร้างรายงาน การติดต่อสื่อสารข้อมูล เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งในด้านการผลิต การบริหารและการดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ระบบฐานข้อมูล และการสื่อสารโทรคมนาคม

2. ความสำคัญของระบบสารสนเทศ ระบบสารสนเทศมีความสำคัญต่อการบริหารงานในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญ ของระบบสารสนเทศ อาทิเช่น

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2550) กล่าวถึง ความสำคัญของระบบสารสนเทศโดยกล่าวถึงประโยชน์ของระบบสารสนเทศไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ประกอบด้วย 1.1ระบบสารสนเทศทำให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็วมากขึ้นโดยใช้กระบวนการประมวล 1.2 ระบบสารสนเทศช่วยในการจัดเก็บข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ หรือมีปริมาณมาก 1.3ช่วยทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่าง รวดเร็ว 1.4 ช่วยลดต้นทุน 1.5 ระบบสารสนเทศช่วยทำให้การประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ เป็นไปด้วยดี

2. ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ประกอบด้วย 2.1 ระบบสารสนเทศช่วยในการตัดสินใจ 2.2 ระบบสารสนเทศช่วยในการเลือกผลิตสินค้าหรือบริการที่เหมาะสม 2.3 ระบบสารสนเทศช่วยปรับปรุงคุณภาพของสินค้าหรือบริการให้ดีขึ้น 3. ด้านความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ทำให้ให้การ

ประสานงานติดต่อเรื่องการสั่งซื้อสินค้าต่างๆ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และช่วยลดต้นทุนในการเก็บสต็อกในคลังสินค้า 4. ด้านคุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Working Life)

ดังนั้นสรุปได้ว่า ระบบสารสนเทศนั้นมีความสำคัญ ในการบริหารองค์การในปัจจุบันในด้านการวางแผนการ ตัดสินใจ และการบริหารภายในองค์การ ช่วยให้เกิดมาตรฐานในการจัดการสารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ และยังช่วยในงานด้านประชาสัมพันธ์การติดต่อสื่อสารรวมถึงการทำให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความพึงพอใจ และเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ในสังคมที่เป็นพลวัตได้ตลอดเวลา

3. แนวคิดเรื่องทัศนคติความรู้ความเข้าใจต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความหมายของทัศนคติ “ทัศนคติ (Attitude) ซึ่งบางตำราใช้คำว่า “เจตคติ” หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติถือเป็นกิริยาท่าทีความรู้สึกรวม ๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจหรือประสาท ซึ่งแสดงออกเพื่อโต้ตอบต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยจะแสดงออกในทางสนับสนุนเห็นดีเห็นชอบด้วยหรือต่อต้าน ไม่เห็นดีเห็นชอบด้วยก็ได้” (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2549) ส่วน Munn, (1971) ได้ให้ความเห็นว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึก และความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล สถานการณ์สถาบันและข้อเสนอใด ๆ ในทางที่จะยอมรับ หรือปฏิเสธ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้านพฤติกรรมอย่างเดียวกันตลอด

จากการทบทวนความหมายของทัศนคติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติหมายถึงสภาวะของความพร้อมทางจิต ซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ และสภาวะความพร้อมจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของปฏิกิริยา ของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ต่อสถานการณ์บาง อย่างต่อบุคคลหรือสิ่งของ เช่น ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ

องค์ประกอบของทัศนคติ Assael (1995) ได้เสนอแนวคิดว่าองค์ประกอบของทัศนคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 1.องค์ประกอบทางความคิด 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม ส่วน Schiffman และ Kanuk (2000) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ ทำให้มีพฤติกรรมลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง และได้กำหนดองค์ประกอบทัศนคติไว้ 3 ส่วน ดังนี้

1) ส่วนของความเข้าใจ (Cognitive Component) คือ ความรู้ (knowledge) การรับรู้ (perception) ความเชื่อ (beliefs) อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งในส่วนของความเชื่อ และการรับรู้จะได้รับจากประสบการณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลายแหล่ง ข้อมูล และความรู้นี้จะมามีผลกระทบต่อความเชื่อ (beliefs)

2) ส่วนของความรู้สึก (Affective Component) จะสะท้อนอารมณ์ (emotion) หรือความรู้สึก (Feeling) ของผู้บริโภคมที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ในเรื่องความชอบและอารมณ์ที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ

3) ส่วนของพฤติกรรม (Conative Component หรือ Behavior หรือ Doing) จะสะท้อนถึงแนวโน้มจะมีพฤติกรรมของผู้บริโภค หรือแนวโน้มการกระทำที่แสดงออกหรือความโน้มเอียงที่จะซื้อสินค้า

จาก แนวคิดของ Philip G. Zimbardo and Ebbe B. Ebbesen (1970), Sharon S. Brehm and Saul M. Kasson (1996: 370), Del I. Hawkins and other (1998: 297-400) และ James L. Gibson and others (2000: 103) ได้จัดองค์ประกอบของทัศนคติไว้เหมือนกัน 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) 3. องค์ประกอบด้าน พฤติกรรม (The Behavioral Component)

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กับ เทคโนโลยี เทคโนโลยีสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กร และทัศนคติที่มีต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรกำหนดไว้นั้น จะประกอบด้วย 1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคล ที่เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งไปทั้งที่ชอบ และไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือคิดว่าสิ่งใดดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากมีความรู้มาก่อนว่า สิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งหรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึกจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างก็ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ บุคคลมีความเข้าใจมีความรู้สึกหรือมีแนวความคิดแตกต่างกันนั่นเอง ผู้วิจัยได้กำหนดให้เป็นตัวแปรต้นในการวิจัยครั้งนี้

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงาน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหมายถึง การที่องค์การประสบผลสำเร็จ สามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ โดยมีการประเมินจากปัจจัยนำเข้า หรือจำนวนของการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งสามารถผลิตสินค้าและบริการได้มากตรงตามกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิจัยของ สมยศ แยมเพื่อน (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชีย มาร์ติน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท เอเชีย มาร์ติน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิต พบว่า พนักงานมีระดับประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวม และแต่ละด้าน อยู่ในระดับดี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิตแตกต่างกัน เช่นเดียวกับกับผลการวิจัยของ ปิยบุตร มิ่งประเสริฐ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการบริษัท คูราโม (ไทยแลนด์) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน ด้านปริมาณงาน ด้านคุณภาพ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับปานกลาง และ นาทภา ไทยธวัช (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานกรณีศึกษาบริษัท กระจก พิเอ็มเค – เซ็นทรัล จำกัด ผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้าน ปริมาณการผลิต คุณภาพงาน และความเร็วในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีทิศทางเดียวกัน และอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน ได้แก่ ด้านการรักษาทรัพยากรมนุษย์ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในทิศทางเดียวกัน และสัมพันธ์กันในระดับสูง

ส่วนสมพงษ์ เกษมสิน (2550) ได้กล่าวถึง แนวคิดของ Harring Emerson ที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการทำงานให้มี ประสิทธิภาพในหนังสือ "The Twelve Principles of Efficiency" ซึ่งได้รับการยกย่อง และกล่าวขานกันมาก หลัก 12 ประการมีดังนี้ 1. ทำความเข้าใจและกำหนดแนวความคิดในการทำงานให้กระจ่าง 2. ให้หลักสามัญสำนึกในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน 3. คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง 4. รักษาระเบียบวินัยในการทำงาน 5. ปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรม 6. การทำงานต้องเชื่อถือได้มีความฉับพลัน มีสมรรถภาพ 7. งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง 8.

งานสำเร็จทันเวลา 9. ผลงานได้มาตรฐาน 10. การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้ 11. กำหนดมาตรฐานที่สามารถเป็นเครื่องมือในการฝึกสอนงานได้ 12. ให้บำเหน็จรางวัลแก่งานที่ดี

แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989) ได้ให้แนวคิดใกล้เคียงกับ Harring Emerson โดยได้ตัดทอนบางข้อลงและสรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพไว้ 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีความสูงคือผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่า และมีความพึงพอใจ ผลการทำงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ผลงานที่มีคุณภาพ ควรก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและสร้างความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ 2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน โดยผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงานหรือเป้าหมายที่บริษัทวางไว้ และควรมีการวางแผนบริหารเวลาเพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3. เวลา (Time) คือเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการ เหมาะสมกับงาน และทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น 4. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ คือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต ได้แก่ การใช้ทรัพยากรด้านการเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัดคุ้มค่าและเกิดการสูญเสีย น้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ทศนคติและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร พบว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดของ Peterson and Plowman (1989) สามารถที่จะอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้อย่างครอบคลุมจึงได้กำหนดให้เป็นตัวแปร ตาม โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประกอบด้วย 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (Quality) 2. ปริมาณงาน (Quantity) 3. เวลา (Time) 4. ค่าใช้จ่าย (Costs) โดยมีผลวิจัยดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเพศ ส่วนใหญ่ คือเพศหญิง มีอายุ 21 – 30 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพ พนักงาน/ลูกจ้าง และส่วนใหญ่มียรายได้ 15,001 – 30,000 บาท มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 1 ปี – 3 ปี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
องค์ประกอบด้านความรู้	4.10	0.69	มาก
องค์ประกอบด้านความรู้สึก	4.02	0.81	มาก
องค์ประกอบด้านพฤติกรรม	4.10	0.72	มาก
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	4.07	0.74	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน โดยรวมทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.07

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และองค์ประกอบด้านความรู้สึกความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	M	SD	ระดับความคิดเห็น
องค์ประกอบด้านคุณภาพของงาน	3.97	0.76	มาก
องค์ประกอบด้านปริมาณงาน	4.04	0.81	มาก
องค์ประกอบด้านเวลา	4.16	0.71	มาก
องค์ประกอบด้านค่าใช้จ่าย	4.02	0.76	มาก
ค่าเฉลี่ยทั้งหมด	4.05	0.76	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมทั้งหมดมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 4.05

เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ องค์ประกอบด้านเวลา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านปริมาณงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ต่อมาคือด้านองค์ประกอบด้านค่าใช้จ่าย โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และลำดับสุดท้ายคือ องค์ประกอบด้านคุณภาพของงาน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97

วัตถุประสงค์ที่ 3 ความสัมพันธ์ของเทคโนโลยีสารสนเทศกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านต่างๆ กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	จำนวน	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	
		r_{xy}	p-value
ด้านความรู้	400	0.927**	0.000
ด้านความรู้สึก	400	0.894**	0.000
ด้านพฤติกรรม	400	0.948**	0.000

ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า p-value ของทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่า = 0.000 ซึ่งมีความน้อยกว่าที่กำหนดไว้ ดังนั้นทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สำหรับระดับความสัมพันธ์นั้น สามารถพิจารณาได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ สามารถเรียง ลำดับได้ดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้านพฤติกรรม มีค่าเท่ากับ 0.948 รองลงมาคือด้านความรู้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.927 และ ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.894 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ นำตัวแปรเข้าระบบสมการโดยวิธี All Enter

ทัศนคติต่อ	ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานคร				
เทคโนโลยีสารสนเทศ	S.D.	b	β	t	p-value
ค่าคงที่	0.057	0.043		0.750	0.454
ด้านความรู้	0.033	0.343	0.334	10.489	0.000
ด้านความรู้สึก	0.026	0.149	0.171	5.797	0.000
ด้านพฤติกรรม	0.035	0.488	0.495	13.848	0.000

R = 0.965; R² = 0.931; F = 1788.554; p-value = 0.000

ผลการวิเคราะห์พบว่า พบว่า ตัวแปรที่มีผล หรือสามารถอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยมีค่า $R^2 = 0.931$ หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวมีความสามารถในการอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 93.1 แต่มีความสามารถในการพยากรณ์หรือทำนายได้ดี เพราะตัวแปรอิสระทั้งหมดเข้าไปมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน โดยตัวแปรที่สามารถอธิบายประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานที่ดีที่สุดคือ ด้านพฤติกรรม เพราะมีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.495 รองลงมา ด้านความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.334 สุดท้ายด้านความรู้สึก มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.171

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ของผู้ปฏิบัติงาน สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมการพยากรณ์ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน เมื่อนำทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานทุกด้านเข้าสมการในรูปคะแนนดิบเป็นดังนี้

$$\text{ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน} = 0.043 + 0.343 (\text{ด้านความรู้}) + 0.149 (\text{ด้านความรู้สึก}) + 0.488 (\text{ด้านพฤติกรรม})$$

การอภิปรายผล

ระบบสารสนเทศนั้นมีความสำคัญในการบริหารองค์การในปัจจุบันในด้านการวางแผนการ ตัดสินใจ และการบริหารภายในองค์การ โดยพิจารณามาตรฐานในการจัดการสารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ และยังช่วยในงานด้านประชาสัมพันธ์การติดต่อสื่อสารรวมถึงการทำให้ผู้ปฏิบัติงาน มีความพึงพอใจ และเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และพร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ในสังคมที่เป็นพลวัตได้ตลอดเวลาประสิทธิภาพไว้ 4 ข้อด้วยกัน คือ 1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีความสูงคือผู้ผลิตและผู้ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่า และมีความพึงพอใจ 2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน 3. เวลา (Time) คือเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตาม

หลักการ เหมาะสมกับงาน และทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น 4. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงานและวิธีการ

ส่วนทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานมีองค์ประกอบด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้ในเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งที่ชอบและไม่ชอบ นั้นหมายถึงถ้าบุคคลใดมีความรู้ที่มองว่าสิ่งนั้นๆ เป็นสิ่งที่ดี มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ในทางกลับกัน หากความรู้ที่มีมาก่อนนั้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้ มากนั้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการองค์กรก็จะประสบผล สำเร็จเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นเข้าไปมีส่วนช่วยที่สำคัญ ให้สามารถบรรลุในวัตถุประสงค์ ทำให้ภารกิจให้ลุล่วงได้ง่าย ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน รวมถึงทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศจากผลที่ออกมานั้น มีการใช้งานที่ง่ายมากกว่าที่คิดไว้ ทำให้เกิดความคิดในแง่บวกต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานครนั้นสูงขึ้นด้วย

สำหรับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึก เป็นอีก 1 ด้านของทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผู้ที่มีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านความรู้สึกนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีอารมณ์รู้สึกเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ตามบุคลิกภาพ และค่านิยม เฉพาะตัวของแต่ละคน ซึ่งผู้ที่ได้รับการปลูกฝังให้มีค่านิยมที่ดี ก็จะทำให้เกิดความคิดในแง่บวกต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้การที่เราได้ทำในสิ่งที่เราชอบ ย่อมทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และในทางกลับกัน หากมีค่านิยมที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นๆ ก็เปรียบกับการถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ นั้นหมายถึงประสิทธิภาพในการทำสิ่งนั้นย่อมไม่เกิด หรือเกิดแต่ไม่เต็มที่ ในส่วนทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศด้านพฤติกรรมก็มีส่วนสำคัญเช่นกัน เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในทุกวันนี้ ผู้ปฏิบัติงานใช้ควบคู่กับองค์ประกอบด้านความรู้ที่ผ่านการพิจารณา ข้อมูลต่างๆ ที่สืบค้นมาได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำนั้น ให้เกิดคุณภาพก่อนนำมาใช้งาน และด้วยความหลากหลายของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การปฏิบัติการกิจ ไม่ว่าจะเป็นภารกิจทั่วไปหรือ ภารกิจเฉพาะทางนั้น ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลือกโปรแกรมที่ใช้ให้ตรงต่อวัตถุประสงค์ ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น อีกทั้ง การวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน ส่งผลให้ มีเทคโนโลยีรูปแบบใหม่ที่ทำให้เกิดความรวดเร็ว และแม่นยำมากขึ้นในการปฏิบัติการกิจต่างๆ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงมากยิ่งขึ้น

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จากผลการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพของงาน สามารถกล่าวได้ว่ามีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพของงาน เพราะการทำงานตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร ถือเป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติงานในทุกภารกิจ ซึ่งหมายถึงจะต้องมีทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ดี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพสูงสุด เพราะการที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในองค์กร ทำให้การปฏิบัติงานหลายตำแหน่ง เกิดความเที่ยงตรงแม่นยำ และมีความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน นั้นจึงส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานนั้นสูงขึ้น สอดคล้องกับวรรณสร จันทโสสิต เสนอวิจัยเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์กร กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าระบบสารสนเทศถูกเกี่ยวกับการบริหาร บุคลากรขององค์กร การจัดสรรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดการระบบความเสี่ยง (วรรณสร จันทโสสิต, 2560)

สำหรับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านปริมาณงานจะมีประสิทธิภาพ เพราะทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศทุกๆด้านที่เข้ามามีส่วนให้ผู้ปฏิบัติงานนั้น สามารถจัดการงานที่ตัวเองได้รับมอบหมายให้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ทันเวลา เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศเหล่านั้นเข้ามาอำนวยความสะดวก ให้การปฏิบัติงานเกิดความคล่องตัว และมีความแม่นยำ การตรวจสอบต่างๆ ย่อมทำได้ง่าย ข้อผิดพลาดในการทำงานก็ลดน้อยลง

และนั่นเป็นเหตุผลที่ทำให้ระยะเวลาในการทำงานต่อภารกิจลดลง จึงสามารถจัดการกับปริมาณงานที่มีได้อย่างเหมาะสม ประการสุดท้ายมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านเวลา จะต้องมีการทำงานที่ตรงต่อเวลารักษาเวลาในการปฏิบัติงาน เกิดจากการที่พัฒนาวิทยาการใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ความแม่นยำ ความรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งเหตุผลทั้งหมดนั้นเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศต้องมีทัศนคติที่ดี ซึ่งการมีทัศนคติที่ดีทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น และนั่นเป็นเหตุผลให้ประสิทธิภาพด้านเวลาสูงขึ้นด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ผลการวิเคราะห์พบว่าทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งหมายความว่าองค์การจะมีประสิทธิภาพที่สูงมากขึ้นเมื่อมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่องค์การนำมาใช้

บทสรุป

การที่ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีระบบสารสนเทศนั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คือ การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ คือ การใช้ทรัพยากรที่จำกัด ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน และอุปกรณ์ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ประกอบไปด้วย 4 ข้อ อันได้แก่ 1. คุณภาพของงาน 2. ปริมาณงาน (quantity) 3. เวลา (time) 4. ค่าใช้จ่าย (cost) โดยผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณภาพสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ สามารถทำให้องค์การของผู้ปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงขึ้น จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรมที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ความแม่นยำ ความรวดเร็วมากขึ้น ซึ่งเหตุผลทั้งหมดนั้นเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศต้องมีทัศนคติที่ดี ซึ่งการมีทัศนคติที่ดีทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น และนั่นเป็นเหตุผลให้ประสิทธิภาพด้านเวลาสูงขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง : ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้ค้นพบสิ่งที่เป็้องค์ความรู้เกี่ยวกับทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานพบว่า ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติงาน นั้น มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นั้นหมายความว่าองค์การที่ต้องการให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จะต้องมึนโยบายในการสนับสนุนให้มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์การ และต้องแนะนำ สนับสนุน อบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ ใ้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในด้านด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ที่พำนักอยู่ในกรุงเทพมหานคร และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในทุกภาคส่วน ในอนาคตจึงควรทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ปฏิบัติ งานในกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนา ทัศนคติต่อเทคโนโลยี สารสนเทศของผู้ปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

และประสิทธิผล และประการสุดท้ายสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นประโยชน์ทางการศึกษาแก่ผู้สนใจต้องการศึกษา และในการวิจัยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2550). **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ**. กรุงเทพฯ: แชนโพรพรินติ้ง.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2549). **สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- ปิยบุตร มิ่งประเสริฐ. (2552). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการ บริษัท คูราโม่ (ไทยแลนด์) จำกัด**. การค้นคว้าอิสระ บธ.ม. : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นาตภา ไทยธวัช. (2550). **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน: กรณีศึกษาบริษัท กระฉกพีเอ็มเค – เซ็นทรัล จำกัด**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธนบุรี.
- วรรณศร จันทโสติด. (2560). **การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์กร กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการสื่อสาร**. วิทยาลัยนวัตกรรมการด้านเทคโนโลยีและวิศวกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สมยศ แยมเผื่อน. (2551). **ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานปฏิบัติการ บริษัท เอเชียน มารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)**. สารนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- สมยศ นาวิการ. (2553). **การบริหารเชิงกลยุทธ์กรณีศึกษาพฤติกรรมในองค์กร**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2550). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- Assael H. (1995). **Consumer Behavior and Marketing Action**. (5th ed.) Ohio: South Western.
- Heinich, Robert and others. (2002). **Instructional Media and Technologies for Learning**. 6th ed. New Jersey: Prentice-hall.
- Hawkins, D. I., Best, R. J. & Coney, K. A. (1998). **Consumer Behavior: Building Marketing Strategy**. 7th ed. Boston: McGraw-Hill
- James L. Gibson, John M. Ivancevich and James H. Donnelly. (2000). **Organizations: Behavior Structure Process**. Boston: McGraw-Hill.
- Peterson, E & Plowman, E.G. (1989). **Business Organization and Management**. Illinois: Richard D. Irwin.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). **Consumer & behavior**. 7th ed. Upper Saddle River, N.J Prentice Hall.
- Taylor, Graham. (1988). **Making Sense of Information Technology**. The Electronic Avenue Coursebook
- Turban, Mclean & Wetherbe., (2001). **Introduction to Information Technology**. Toronto: John Wiley & Sons

ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y

Factors was influenced happiness in working of Gen Y

สุกัญญา ดีทอง

Sukanya Deethong

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkamhaeng University

Corresponding Author Email: sudathai2563@gmail.com

Received December 15, 2020; Revised December 29, 2020; Accepted: December 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความสุขในการทำงาน และวิเคราะห์ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y เพื่อบริหารกลุ่มคน Gen Y ให้มีความสุขในการทำงาน มีความผูกพันกับองค์กร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คนวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ได้แก่ ตัวแปรด้านลักษณะงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานตามลำดับ โดยความสุขในการทำงานของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในงานวิจัย 1.) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้เกิดความสมดุลในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน 2.) องค์กรควรให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์หลีกเลี่ยงการมีช่องว่างระหว่างวัยและตำแหน่งสร้างบรรยากาศการทำงานรูปแบบที่เป็นกันเอง สร้างความท้าทายและให้โอกาสคน Gen Y ได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ให้และอิสระในการคิดการตัดสินใจ

คำสำคัญ : ความสุขในการทำงาน, เงินเนอเรนวาย, ความพึงพอใจในการทำงาน

Abstract

This article entitled to study the concept of happiness in working and to analyze the happiness in working of Gen Y, the research has a purpose to study factors was influenced happiness in their work which will be the approach to develop human and manage them to be happy with their work. Data was collected by Questionnaires 400 samples and analyzed by statistical software.

The research found the result that the factors were influenced happiness in work of Gen Y which was nature of work, compensation and welfare, interpersonal relationships and work-life balance, the level of happiness in their work was a high level. The recommendation in research 1.) The public and private sector should openly encourage

flexible working, work-life balance and reduced working hours 2.) The organization should focus on interpersonal relationships, open opportunity to new challenge including freedom of thinking and decision-making to Gen Y

Keywords: Happiness in work, Generation Y, Job satisfaction

บทนำ

คนถือเป็นส่วนขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ จึงถือได้ว่าคนภายในองค์การเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้ ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันที่คนต้องเผชิญกับความเครียดในรูปแบบต่างๆ ทั้งการดำเนินชีวิต การทำงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาเศรษฐกิจทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ตลอดจนการเมืองที่ต้องเผชิญกับความหลากหลายและความวุ่นวาย ตัวแปรต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นล้วนส่งผลให้เกิด ความเครียด หรือความกดดันในแง่ต่างๆ ทั้งสิ้น ปัญหาดังกล่าวจึงทำให้หลายองค์การหันมาให้ความสนใจในการสร้างความสุขให้คนภายในองค์การมากขึ้น เนื่องจากพบว่าคนโดยส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับการทำงาน การทำงานจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต การให้ความสำคัญกับคนมากกว่าแค่คนทำงานแต่ดูแลไปถึงการพัฒนาคุณภาพและสร้างความสุขในการทำงานของคนจึงถือว่ามีส่วนสำคัญกับผลิตภาพคนอย่างมากเพราะเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมพื้นฐานที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการทำงานส่งผลให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดการปรับปรุงและพัฒนาผลงาน เรียกได้ว่างานได้ผล คนเป็นสุข (อิสรินทร์ วุฒิชชาติ, 2561)

เนื่องจากการทำงานด้วยความสุขนั้นจะช่วยให้องค์การที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อผลงานขององค์การให้ดีขึ้นตามลำดับ ความสุขในการทำงานจึงเป็นตัวแปรที่ส่งเสริมให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าขององค์การ ความสุขในการทำงานเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการทำงาน เนื่องจากความรู้สึกด้านบวกจะส่งผลต่อความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงานโดยตรง สำหรับองค์การความสุขในการทำงานจะสามารถผลักดันประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น คุณภาพของสินค้า และบริการดีขึ้น ลดปัญหาการขาดงาน การเข้างานช้า การลาป่วย ลากิจของพนักงาน รวมทั้ง ลดอัตราการเข้า-ออกของพนักงาน เนื่องจากพนักงานมีความรักในองค์การลดอัตราการเลิกจ้างทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสรรหาและฝึกอบรมพนักงานใหม่รวมทั้งเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานดีขึ้น ส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์การได้ในที่สุด และยังส่งผล ต่อชุมชนและสังคมรอบข้างให้เกิดความสุขด้วยเช่นกัน ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระดับประชากรศาสตร์ส่งผลให้คนกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) (ประชากรที่เกิด ตั้งแต่ พ. ศ . 2520 - 2542) ก้าวเข้ามามีบทบาทในตลาดแรงงานมากขึ้น พร้อมกับค่านิยมและแนวคิดในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างการทำงานกับเวลาส่วนตัว (Work-life balance) ความต้องการที่เป็นเจ้าของกิจการ (Entrepreneurship) เป็นต้น การทยอยเกษียณออกไปจากองค์การของพนักงานรุ่นก่อนหน้า จึงเกิดขึ้นพร้อมกับการก้าวเข้ามาของพนักงานรุ่นใหม่โดยพนักงานกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ และก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้บริหารองค์การในอนาคต

บทความนี้ต้องการจะศึกษาตัวแปรใดที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) เพื่อประโยชน์ในการนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาองค์การ การบริหาร และจัดสรรกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความสุขในการทำงานมากขึ้น เพราะหากองค์การเข้าใจถึงตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานจะสามารถตอบสนองความต้องการในด้านความสุขของพนักงาน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้พนักงานให้ความร่วมมือในการเข้าร่วม กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ตลอดจนรักษานักงานภายในองค์กรทำให้องค์กรบรรลุ เป้าหมายได้ในที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสม (mixed method) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสุข ความพึงพอใจ ความสมดุลของชีวิตจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรที่ทำการวิจัย คือ ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงาน 1. ด้านลักษณะงาน 2. ด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ 3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 4. ด้านโอกาสก้าวหน้าและการเรียนรู้ 5. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาประชากรกลุ่มคน Gen Y จำนวน 400 คน และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา Descriptive (Statistic Analysis) วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นร้อยละ (Percentage) และวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistic Analysis) วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปรที่เป็นอิสระจากกันซึ่งอยู่ในมาตราอันตรภาคหรือมาตราอัตราส่วน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขโดยรวมในการทำงาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาแนวคิดเรื่องความสุขในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า

1. แนวคิดความสุขในการทำงาน องค์การอนามัยโลก WHO, (1996) นิยามความสุขในทางจิตวิทยา โดยใช้คำว่า “สุขภาวะ” (Subjective well-being) ซึ่งหมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม สุขภาพเป็นความรู้สึกองค์รวมเชิงอัตวิสัย (Subjective)

Lyubomirsky (2009) นิยามความสุขว่าเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก สุขภาพจึงเป็นการวัดเฉพาะความอยู่ดีทางอารมณ์ (emotional well – being)

Ed Diener (1984) แบ่งความอยู่ดีทางอารมณ์เป็นสามมิติ ดังนี้ มิติที่ 1 เป็นความรู้สึกทางบวก กล่าวคือ คนเรามีอารมณ์ความรู้สึกทางบวกบ่อยครั้งแค่ไหน มิติที่ 2 เป็นความรู้สึกทางลบ กล่าวคือคนเรามีอารมณ์ความรู้สึกทางลบบ่อยครั้งแค่ไหน และมิติที่ 3 ความพึงพอใจในชีวิต กล่าวคือ การที่ปัจเจกบุคคลประเมินความพึงพอใจในชีวิตของตนเองในภาพรวมอย่างไร

Manion (2003) อธิบายความสุขในการทำงาน (Joy at Work) คือ การเรียนรู้จากการกระทำ การสร้างสรรค์ของตนเอง เช่น แสดงออกโดยการยิ้มหัวเราะ ปลาบปลื้มใจ รู้สึก อยากที่จะทำงานมีองค์ประกอบ 4

ลักษณะ คือ 1) การติดต่อสัมพันธ์ (Connections) 2) ความรักในงาน (Love of the Work) 3) ความสำเร็จในงาน (Work Achievement) และ 4) การเป็นที่ยอมรับ (Recognition)

Warr (2007) ความสุขในการทำงาน คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงานโดยที่บุคคลนั้นมีความรู้สึกมีคุณค่าในงาน พึงพอใจในงานที่ทำและรู้สึกกระตือรือร้นในการทำงาน ประกอบไปด้วย 1) ความตื่นตัวในงาน (Arousal) 2) ความรู้สึกกระตือรือร้น (Self-Validation) และ 3) ความพึงพอใจในงาน (Pleasure) โดยความรู้สึกทั้ง 3 ลักษณะมีความสัมพันธ์กันเนื่องจากเป็นความรู้สึกที่มีฐานจากความรู้สึกพอใจและเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับความรู้สึกและอารมณ์ซึ่งมาจากสาเหตุที่ต่างกันของลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

2. แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลของชีวิตในการทำงาน Frone (2003) อธิบายว่า การดำเนินชีวิตในการทำงานที่มีปริมาณงานเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่จะต้องลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานและการดำเนินชีวิตในครอบครัวและไม่ส่งผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างครอบครัวและการทำงาน

Greenhas, Collins, and Shaw (2003) อธิบายว่า การใช้ชีวิตทั้งในการทำงานและครอบครัวเกิดความพึงพอใจต่อกันและกัน ลดความขัดแย้งและลดการแทรกแซงใน ครอบครัวและการทำงานเพื่อทำให้เกิดความผูกพันสามารถดำเนินการไปด้วยกันได้ด้วยดี

ความสมดุลชีวิตในการทำงานสามารถสมดุลระหว่างการใช้ชีวิตและการทำงาน หรือ Work-Life Balance จึงหมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการทั้งเวลาส่วนตัว เวลาทำงานตลอดจนเวลาในการทำกิจกรรมที่ตนเองชื่นชอบ ให้มีความกลมกลืนต่อกันและไม่ทำให้เกิดข้อขัดแย้ง เพื่อส่งผลทำให้เกิดความสมดุลในชีวิตและทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อตนเอง ครอบครัวและองค์การในการทำงาน การสร้างสมดุลระหว่างการใช้ชีวิตและการทำงาน หรือ Work-Life Balance จึงไม่ใช่การหาสมดุลแต่เป็นการผสมผสานจัดลำดับความสำคัญในชีวิตในจังหวะที่เหมาะสม

3. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ธนชัย ยมจินดา และเสน่ห์จัญโต (2544) ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจในงาน (Job satisfaction) ซึ่งหมายถึง ระดับความรู้สึกของบุคคลในทางบวกหรือต่องาน ซึ่งประกอบด้วย 1.ความพึงพอใจในการจ่ายค่าตอบแทน (pay) 2.ความพึงพอใจในผู้บังคับบัญชา (supervision) 3.ความพึงพอใจเพื่อนร่วมงาน (co-worker) 4. ความพึงพอใจในสภาพการทำงาน (work-setting) 5.ความพึงพอใจในตัวเอง (tasks) 6. ความพึงพอใจในโอกาสความก้าวหน้า (advancement opportunities)

Kotler and Armstrong. (2002) พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีสิ่งจูงใจ (motive) หรือแรงขับเคลื่อน (drive) ซึ่งเป็นความต้องการที่กดดันมากพอที่จะจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ความต้องการจะกลายเป็นสิ่งจูงใจเมื่อได้รับการกระตุ้นอย่างเพียงพอ ซึ่งแรงจูงใจถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการทำงานเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้พนักงานอยากที่จะทำงาน มีความตั้งใจเต็มที่ที่จะทำงานทุ่มเทและใช้ความพยายามในการทำงานให้มีคุณภาพมากขึ้น ผู้วิจัยได้ทำศึกษาและนำทฤษฎีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการทำงาน ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) (Maslow. 1954) แรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ประกอบไปด้วย 5 ตัวแปรได้แก่ 1. ความต้องการด้านกายภาพ (Physiological Needs) 2.ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) 3. ความต้องการด้านสังคม (Social Needs) 4. ความต้องการด้านการได้รับการยกย่องสรรเสริญในสังคม (Esteem Needs) 5. ความต้องการความสมหวังของชีวิต (Self-Actualization Needs)

ทฤษฎีความต้องการ Alderfer's ERG Needs Theory (Alderfer, 1972) แรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ประกอบไปด้วย 3 ตัวแปร ได้แก่ ความต้องการเพื่อความอยู่รอด (Existence needs) ความต้องการมีสัมพันธภาพ(Relatedness needs) ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth needs)

ทฤษฎีสองตัวแปรของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) (Herzberg, 1959) แรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยกระตุ้น(Motivators Factors) และ ปัจจัยค้ำจุน

4. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มคน Generation Y เจนเนอเรชั่นวาย Generation (Y) กลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่เกิดตั้งแต่ ค.ศ. 1977-1999 (พ.ศ. 2520-2542) ประชากรกลุ่มนี้เป็นอัตรากำลังหรือทรัพยากรบุคคลที่สำคัญขององค์การต่างๆ ในยุคปัจจุบัน และอนาคตอันใกล้ โดยคนกลุ่มนี้มีลักษณะคือกลุ่มคนที่มองโลกในแง่ดีชอบทำงานเป็นทีม ไม่ชอบทำตามกฎระเบียบ ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต รักความก้าวหน้า มุ่งผลสำเร็จเป็นหลัก มีความคาดหวังสูง เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย สามารถนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี การบริโภคข้อมูลมาจากสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ในปริมาณที่สูงกว่าสื่อโทรทัศน์วิทยุและหนังสือพิมพ์จึงสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ต่างๆ ที่ตนเองอาจไม่คุ้นเคย พร้อมทั้งจะเรียนรู้และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เรียนรู้ได้เร็ว มีความสนใจใฝ่รู้ ชอบงานที่ท้าทาย มีความมุ่งมั่น เนื่องมาจากความทะเยอทะยานและความต้องการที่จะประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วโดยมีตัวอย่างจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จเป็นแรงจูงใจสำคัญ ต้องการการยอมรับนับถือซึ่งไม่ได้หมายถึงตำแหน่งงานที่สูงขึ้นในแนวคิดเพียงมิติเดียว แต่รวมถึงการมีโอกาสได้ทำงานที่สำคัญและรู้สึกได้ถึงคุณค่าในการทำงานนั้นๆ ตลอดจนได้รับมอบหมายงานที่หลากหลายและมีส่วนร่วมรับผิดชอบมากขึ้น ปัจจัยจูงใจในการทำงานที่สำคัญของคนในเจนเนอเรชั่นวาย (Generation Y) คือ คนเหล่านี้ไม่ชอบที่จะนั่งทำงานอยู่คนเดียวง่ายๆ ต้องการสถานที่ทำงานที่มีลักษณะเปิดโล่งสามารถปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและเจ้านายได้สะดวกตลอดเวลา (พสุ เดชะรินทร์, 2551)

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ผลการศึกษา พบว่า

ประชากรโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่า เพศชายและเพศทางเลือก โดยช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 21-25 ปี รองลงมาคือ อายุระหว่าง 26-30 ปี อายุระหว่าง 31-35 ปี และ 35 ปีขึ้นไปตามลำดับ มีสถานภาพโสด มากกว่าสมรส และส่วนใหญ่มักระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า รองลงมาคือ ปริญญาโท และปริญญาเอก ซึ่งโดยส่วนใหญ่สังกัดในหน่วยงานเอกชน รองลงมาคือข้าราชการและหน่วยงานภาครัฐ เจ้าของกิจการ และการทำงานอิสระ(Freelance) ซึ่งระดับการทำงานอยู่ในระดับพนักงาน-พนักงานอาวุโสมากที่สุด รองลงมาคือ หัวหน้างาน-ผู้ช่วยผู้จัดการ และระดับผู้จัดการขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงาน 3 ปีหรือต่ำกว่ามากที่สุด รองลงมาคือประสบการณ์การทำงานมากกว่า 3-5 ปี 5-10 ปี และ ประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป ตามลำดับ

ผลการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y โดยใช้ค่า สถิติ Pearson Product Moment Correlation Coefficient พบว่า ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานซึ่งได้แก่ ตัวแปรด้านลักษณะงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตัวแปรด้านโอกาสก้าวหน้าและการเรียนรู้ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานและตัวแปรด้าน สมดุลชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y นอกจากนั้นตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y โดยใช้ค่าสถิติ Multiple Regression

ซึ่งเป็นการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงพบว่า ตัวแปรความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y มี เพียงตัวแปรด้านลักษณะงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ของกลุ่มคน Gen Y จึงสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ได้แก่ตัวแปรด้านลักษณะงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทนสวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานโดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมากจากการวิเคราะห์ผลทางสถิติ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

อภิปรายผล

จากการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y สามารถ อภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นที่1 ระดับความสุขในการทำงานของกลุ่มคนGen Y จากการวิเคราะห์ ผลทางสถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสุขในการทำงานในระดับมาก โดย ให้ความหมายของความสุขในการทำงาน คือ การที่ตัวเองมีความตื่นตัวในการทำงานรู้สึก อยากมาทำงานทุกวัน มีความรู้สึกอยากหยิบงานที่อยู่ตรงหน้า มาทำด้วยความเต็มใจ ได้ทำในสิ่งที่ตัวเองถนัดและชอบ เปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดและความสามารถอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นความสุขในการทำงานของกลุ่มตัวอย่างยังสามารถแบ่งประเด็นได้ดังนี้ 1. การได้ทำงานที่ชอบ มีลักษณะงานตรงกับความต้องการ มีอิสระในการตัดสินใจ งานมีคุณค่า และเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น มีเป้าหมายของงานมีความท้าทายในงาน และการทำงานที่มีคุณภาพ 2. สิ่งแวดล้อมในการทำงานสมัยใหม่เช่น สถานที่ทำงานสมัยใหม่โดยที่ สภาพแวดล้อมของที่ทำงานควรอยู่ในระดับที่ดีไม่กระทบต่อสุขภาพพนักงาน 3. การทำงานเป็นทีมที่ดีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชามีการประเมินผลอย่างเป็นธรรม 4. การได้เรียนรู้และเติบโตสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ มีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจนได้พัฒนาตัวเองในทุกด้านและมีความก้าวหน้าทางหน้าที่การงาน 5. ก้าวหน้าในผลตอบแทนและมีการจ่ายค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม 6. ความสมดุลระหว่างชีวิตงานและชีวิตส่วนตัว เวลาในการทำงานสามารถปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้สามารถใช้เวลาว่างเพื่อทำกิจกรรมอื่นที่สนใจได้เวลาในการทำงานและการพักผ่อนควรสมดุลกัน ซึ่งการแบ่งประเด็นเรื่องความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ดังกล่าว สอดคล้องกับ แนวคิดหรือทฤษฎีของ Manion (2003) ที่กล่าวว่า ความสุขในการทำงาน (Joy at Work) คือ การเรียนรู้จากการกระทำการสร้างสรรค์ของตนเอง มีองค์ประกอบ1)การติดต่อสัมพันธ์ (Connections) 2) ความรักในงาน (Love of the Work) 3) ความสำเร็จในงาน(Work Achievement) 4) การเป็นที่ยอมรับ (Recognition) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Warr (2007) ซึ่งกล่าวว่าความสุขในการทำงาน คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงาน ประกอบไปด้วย 1) ความตื่นรมย์ในงาน (Arousal) 2) ความรู้สึกกระตือรือร้น(Self -Validation) 3) ความพึงพอใจในงาน (Pleasure) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2560) ที่กล่าวว่า คนทำงานมีความสุข(Happy People) หมายถึง พนักงานสามารถจัดสมดุลชีวิตได้ประกอบด้วยโลกทั้งสามใบได้แก่โลกความสุขของตนเอง โลกความสุขของครอบครัว และโลกขององค์กร/สังคม

ประเด็นที่2 ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานซึ่งประกอบด้วยด้านลักษณะงาน ด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านโอกาสก้าวหน้าและ การเรียนรู้ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานด้านสมดุลชีวิตในการทำงานพบว่า ตัวแปรทุกตัวล้วนมีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานซึ่ง

สอดคล้องกับทฤษฎีความพึงพอใจในงาน จากวรรณกรรมของ ศรีสกุล สังข์ศรี(2541) ที่กล่าวว่าความพอใจในงานเป็นผลรวมของความรู้สึกหรือเจตคติต่องานในทางบวก เป็นผลมาจากปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ เช่น ลักษณะงาน ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน ผลประโยชน์ตอบแทน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับธนชัย ยมจินดา และเสน่ห์จัญโต (2544) ที่กล่าวถึง ความพึงพอใจในงาน(Job satisfaction) คือระดับความรู้สึกของบุคคลในทางบวก หรือทางลบต่องาน ซึ่งประกอบด้วย 1.ความพึงพอใจในการจ่ายค่าตอบแทน(pay) 2.ความ พึงพอใจในผู้บังคับบัญชา(supervision) 3.ความพึงพอใจเพื่อนร่วมงาน(co-worker) 4.ความพึงพอใจในสภาพการทำงาน(work-setting) 5.ความพึงพอใจในตัวเอง(tasks) 6.ความพึงพอใจในโอกาสความก้าวหน้า (advancement opportunities) ตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานทั้ง 6 ด้านพบว่าตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์สูงสุดต่อความสุขในการทำงานแสดงให้เห็นว่า กลุ่มคน Gen Y ให้ความสำคัญกับความสมดุลในชีวิตการทำงานอย่างมาก กล่าวคือ ความสมดุลในชีวิตการทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานในกลุ่มคน Gen Y เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนคติต่อการทำงานแตกต่างออกไปจากเดิม คือจะไม่ทุ่มสุดตัวให้กับงานอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตส่วนตัวและสุขภาพของตัวเองมากขึ้น โดยความสมดุลในชีวิตการทำงาน เวลาเป็นสิ่งที่สามารถจัดการ การทำงานและชีวิตส่วนตัวได้อย่างเหมาะสม โดยที่การทำงานสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม มีความสุข สนุกกับการทำงาน พักผ่อนอย่างเต็มที่ในช่วงวันหยุด การทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูง การทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อ การออกกำลังกาย การท่องเที่ยว กิจกรรม อาสาสมัคร การเลี้ยงสัตว์ และการพักผ่อนอื่นๆ รวมไปถึงภาระหน้าที่ทางครอบครัว ไม่เป็นอุปสรรคต่อการทุ่มเทให้กับการทำงาน โดยที่สามารถทำงานควบคู่ไปกับการดูแล สมาชิกภายในครอบครัวได้เป็นอย่างดีสมาชิกในครอบครัวเข้าใจและสนับสนุนให้สามารถนำงานมาทำที่บ้านแม้เป็นเวลาครอบครัวและสามารถจัดสรรเวลาของตัวเอง ครอบครัว สังคมและการทำงานได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่3 ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ภายหลังจากการทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสถิติMultiple Regression พบว่า มีเพียงตัวแปรด้าน ลักษณะงานตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเจเนอเรชั่นวาย(Generation Y) ที่กล่าวว่ากลุ่มคน Gen Y ชอบงานที่ท้าทาย มีความมุ่งมั่นและต้องการประสบความสำเร็จสูง มีโอกาสได้ทำงานที่สำคัญ และรู้สึกได้ถึงคุณค่าในการทำงานนั้นๆตลอดจนได้รับมอบหมายงานที่หลากหลายและมี ส่วนร่วมรับผิดชอบมากขึ้น ชอบการทำงานเป็นทีม มีความคาดหวังต้องการมีเวลาส่วนตัว และต้องการมีความสุขในการดำเนินชีวิตระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ด้านลักษณะงาน ซึ่งได้แก่งานมีความน่าสนใจและท้าทายความสามารถ งานมีความสำคัญมีคุณค่า ลักษณะงานตรงกับความสามารถส่วนตัว มีอิสระในการวางแผนงานและวิธีปฏิบัติงานมีอิสระในการตัดสินใจในงานที่ได้รับมอบหมายช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพ โดยใช้ความร่วมมือของทีมงานและทำให้ได้พบปะผู้คนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก(Herzberg's Two-Factor Theory) ทฤษฎีแรงจูงใจในการทำงานของมนุษย์ ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ปัจจัยกระตุ้น และปัจจัยค้ำจุน โดยปัจจัยกระตุ้น ประกอบด้วยตัวแปรกระตุ้น 5 ด้าน คือ ความสำเร็จ การยอมรับ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบและความก้าวหน้า/โอกาสในการเจริญเติบโตที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ สอดคล้องกับลักษณะและความคิดของคน Gen Y เพราะกลุ่มคน Gen Y มีความคิดว่าการทุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่กำลังและความสามารถ ย่อมต้องได้รับเงินเดือนที่เหมาะสมเป็นสิ่งตอบแทน รวมไปถึงสวัสดิการและสิทธิ ประโยชน์ต่าง ๆ เนื่องจากสวัสดิการถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการช่วยบริหารคนได้เป็น

อย่างดี เพราะสามารถจูงใจให้คนอยากทำงานกับองค์กรยาวนานขึ้น รวมถึงสามารถดึงดูดให้คนภายนอกอยากมาทำงานกับองค์กรได้มากขึ้นด้วย ดังนั้นการให้สวัสดิการที่ดีนอกจากจะเป็นการใส่ใจคุณภาพชีวิตพนักงานแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความมั่นคงขององค์กรนั้น ๆ อีกด้วย เช่น เงินสนับสนุนตามโอกาสพิเศษ ส่งพนักงานไปอบรมพัฒนา ความรู้จัดสรรเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นได้ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระหว่างผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และ ผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งกลุ่มคน Gen Y ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์อย่างมากสอดคล้องกับ วรรณกรรมของ พสุ เดชะรินทร์(2552) ที่กล่าวว่าปัจจัยจูงใจที่สำคัญของกลุ่มคน Gen Y อีกประการหนึ่ง คือการทำงานเป็นทีมเพราะกลุ่มคน GenY ชอบการทำงานเป็นทีมคนเหล่านี้ไม่ชอบการนั่งทำงานอยู่คนเดียวง่าย ๆ โดยไม่สงสัยกับใคร พวกเขาต้องการที่จะทำงานที่มีโอกาสพูดคุย สัมผัสกับผู้อื่นและต้องการสถานที่ทำงานที่มีลักษณะเปิดโล่ง เปิ ดโอกาสให้สร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน กลุ่มคน Gen Y จึงอยากจะทำงานใน สถานที่ที่สามารถเข้าถึงหรือติดต่อเพื่อนร่วมงานและเจ้านายได้สะดวกตลอดเวลา นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลงานวิจัย Harvard Study of Adult Development ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต พบว่าคำตอบที่แท้จริงของชีวิตที่มีความสุขคือความสัมพันธ์ ที่ดีบุคคลที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนรอบข้างนั้นจะเป็นผู้ที่พบกับ ความสุขที่แท้จริง ตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานซึ่ง ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y เพราะกลุ่มคน Gen Y ให้ความสำคัญกับความสมดุลในชีวิตการทำงาน โดยความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงานที่ควรมีคือความยืดหยุ่นและเชื่อว่างานไม่ใช่ทุกอย่างของชีวิต โดยยึดหลักที่ว่าความสำเร็จนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับชั่วโมงการทำงานแต่อยู่ที่ผลงาน ดังนั้นการให้เลือกปรับเปลี่ยนเวลาทำงานเข้าออก ลดหย่อนตารางการทำงาน แม้แต่การทำงานจากสถานที่อื่นซึ่งไม่ใช่ออฟฟิศ ถือเป็นเรื่องที่องค์กรสามารถนำไปปรับใช้ได้ ความสมดุลชีวิตในการทำงานนอกจากส่งผลต่อความสุขในการทำงานแล้วยังส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตหลากหลายด้าน อย่างบุคคลที่มีความสมดุลในชีวิตและประสบความสำเร็จทั้งชีวิตการทำงานและครอบครัวคือ Mark Zuckerberg ผู้ก่อตั้ง Facebook เขา เป็นคนที่ใส่ใจในความสัมพันธ์อย่างมากเห็นได้จาก Facebook ที่สร้างขึ้นเพื่อกระชับความสัมพันธ์ของผู้คนจึงไม่น่าแปลกใจที่เขารักครอบครัวเป็นพิเศษ เขาและภรรยาได้ก่อตั้ง Chan Zuckerberg Initiative เพื่อพัฒนาโลกและเพื่อนมนุษย์ที่มีความสามารถ โดยพวกเขาตั้งใจแบ่งเงินปันผลจาก Facebook ถึง 99% เพื่อบริจาคตลอดชีวิตเห็นได้ว่า Mark มีสมดุลในการดำเนินชีวิตทั้งการทำงานและครอบครัวส่งผลต่อความสุขในชีวิต และยังเพื่อแผ้วความสุขไปยังผู้อื่นจากการทำการกุศลอีกด้วย ถือได้ว่า Mark เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ของหลายๆคนรวมถึงกลุ่มคน Gen Y ที่มีความต้องการจะประสบความสำเร็จในการดำเนิน ชีวิตในทุกๆด้านอีกด้วย

บทสรุป

ความสุขในการทำงาน คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงานโดยที่บุคคลนั้นมีความรู้สึกรื่นรมย์ในงาน พึงพอใจในงานที่ทำและรู้สึกกระตือรือร้นในการทำงาน ประกอบไปด้วย 1) ความรื่นรมย์ในงาน (Arousal) 2) ความรู้สึกกระตือรือร้น (Self-Validation) และ 3) ความพึงพอใจในงาน (Pleasure) โดยความรู้สึกทั้ง 3 ลักษณะมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากเป็นความรู้สึกที่มีฐานจากความรู้สึกพอใจและเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับความรู้สึกและอารมณ์ซึ่งมาจากสาเหตุที่ต่างกันของลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

ส่วนตัวแปรความพึงพอใจในการทำงานซึ่งได้แก่ ตัวแปรด้านลักษณะงาน ตัวแปรด้านค่าตอบแทน สวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตัวแปรด้านโอกาสก้าวหน้าและการเรียนรู้ตัวแปรด้าน

สภาพแวดล้อมในการทำงานและตัวแปรด้าน สมดุลชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์ต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y นอกจากนั้นตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y โดยใช้ค่าสถิติ Multiple Regression ซึ่งเป็นการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงพบว่า ตัวแปรความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y มี เพียงตัวแปรด้านลักษณะงานตัวแปรด้านค่าตอบแทนสวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ของกลุ่มคน Gen Y จึงสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ได้แก่ตัวแปรด้านลักษณะงานตัวแปรด้านค่าตอบแทนสวัสดิการ ตัวแปรด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และตัวแปรด้านสมดุลชีวิตในการทำงานโดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมากจากการวิเคราะห์ผลทางสถิติ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของกลุ่มคน Gen Y ครั้งนี้ แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติและ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

1) ข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารเชิงนโยบายในภาครัฐ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้เกิดความสมดุลในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน มีตารางงานยืดหยุ่นสามารถเลือกทำงานที่บ้านได้ ลดชั่วโมงในการทำงาน หรือ สามารถยืดหยุ่นเวลาในการทำงานได้เพราะการลดจำนวนชั่วโมงทำงานลงจะช่วยให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการทำงานหนักเกินไป จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกาย ของพนักงานซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนพนักงานในอนาคตอีกด้วย

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการในองค์กร องค์กรควรจัดให้มีการสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนเวลาทำงานเข้า ออก ลดหย่อนตารางการทำงาน โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ หลีกเลี่ยงการมีช่องว่างระหว่างวัยและตำแหน่ง สร้างบรรยากาศการทำงานรูปแบบที่เป็นกันเอง สร้างความท้าทาย และให้โอกาสคน Gen Y ได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ให้อิสระในการคิดและตัดสินใจโดยที่องค์กรต้องแสดงขอบเขตการทำงานอย่างชัดเจน และมีระบบที่รับรองได้ว่าหากทำผลงาน ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดได้สำเร็จ โอกาสในการก้าวหน้าต่อไปจะเป็นอย่างไร สร้างความรู้สึกว่าเขาเป็นคนสำคัญขององค์กรและเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยผลักดันองค์กรให้ก้าวไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทดสอบผลวิจัยที่ได้ ตลอดจนอธิบายผลงานวิจัยในเชิงลึกเพื่อเป็นการต่อยอดผลงานวิจัยด้วยวิธีสำรวจ (Survey Study)

2) การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรนำลักษณะของกลุ่มคน Gen Y มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดตัวแปร เพราะลักษณะของกลุ่มคน Gen Y มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจในงานในด้านต่างๆ ซึ่งความพึงพอใจที่เกิดขึ้นอาจส่งผลต่อความสุขในการทำงานโดยมีลักษณะของกลุ่มคน Gen Y เป็นตัวแปรหนึ่งที่สำคัญ

เอกสารอ้างอิง

ธนชัย ยมจินดาและเสน่ห์จุ้ยโต. (2544). เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ธัชรินทร์ วุฒิชชาติ.(2561). **ความสุขของพนักงาน คือรากฐานขององค์กร**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯธุรกิจ.
- นริศา สุระวิญญู.(2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้จัดการตรวจสอบบัญชี Gen Y ในสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง. **การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พสุ เดชะรินทร์ (2551). **ช่องว่างในการทำงานระหว่างGen X กับGen Y**. กรุงเทพมหานคร:ผู้จัดการรายสัปดาห์.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. Psychological Bulletin. Friendly Meta-Analysis. **JOURNAL OF CLINICAL PSYCHOLOGY**. (95),3, 542-575.
- Frone. (2003). **Handbook of occupational health psychology**. Washington, DC: American Psychological Association.
- Greenhas, J. H., Collins, K.M., & Shaw, J.D. (2003). The relation between work-family balance and quality of life. **Journal of vocational Behavior**.510-531.
- Kotler, E. L. and H. L. Armstrong. (2002). **Citizen evaluation and urban management, Services delivery in an era of protest**. New York: Harper & Row.
- Manion, J. (2003). **Joy at Work: As Experienced, As Expressed. Doctor of Philosophy in Human and Organizational Systems**. Michigan: University of Michigan.
- Lyubomirsky. (2009). Enhancing Well-Being and Alleviating Depressive Symptoms With Positive Psychology. **Interventions:A Practice.SESSION**, 2009(65), 467—487.
- Warr, Peter. (2007). **Work, Happiness, and Unhappiness**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

